



**UHASSELT**

**KU LEUVEN**



**Maastricht University**

KNOWLEDGE IN ACTION

## Faculteit Rechten

master in de rechten

### **Masterthesis**

***Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in rechtsvergelijkend perspectief***

**Amber Vrijzen**

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

### **PROMOTOR :**

Prof. dr. Charlotte DECLERCK

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.



**UHASSELT**

KNOWLEDGE IN ACTION

[www.uhasselt.be](http://www.uhasselt.be)

Universiteit Hasselt  
Campus Hasselt:  
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt  
Campus Diepenbeek:  
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

**2021**  
**2022**



**UHASSELT**

KNOWLEDGE IN ACTION

**KU LEUVEN**



**Maastricht University**

# **Faculteit Rechten**

master in de rechten

## ***Masterthesis***

***Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in rechtsvergelijkend perspectief***

**Amber Vrijzen**

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

## **PROMOTOR :**

Prof. dr. Charlotte DECLERCK



## Samenvatting

*"Al spring je in het diepen, je kan erop rekenen dat ik er voor jou zal staan.  
En zelfs als je twijfelt, weet ik het zeker dat het niet over gaat.  
Dat ik als een schaduw naast je loop.  
Als je mij niet meer ziet en mij niet meer hoort.  
Ben ik jouw schaduw en jij die van mij, zolang we broer en zusje zijn."  
- Metejuor*

Het merendeel van de kinderen en jongeren groeit op met een broer of zus. In veel gevallen zullen deze broers en zussen met elkaar een sterke band ontwikkelen. Hoe vaak ze elkaar ook kunnen verwensen is het op de momenten dat het ertoe doet dat ze een belangrijke bron van steun en toeverlaat kunnen bieden, een soort van veilige thuishaven. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn in situaties waar het ouderlijk gezag in gebreke blijft of het door een scheiding verdeeld is. Het broeder-en-zusterschap heeft in onze samenleving dan ook een bijzondere dimensie. Met de wet van 20 mei 2021 wordt aan deze bijzondere band tussen broers en zussen uitdrukkelijk erkenning gegeven.

Deze masterscriptie zal trachten te analyseren wat de juridisch inhoudelijke meerwaarde van de wet is op het vlak van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen. Vooreerst wordt geanalyseerd wie broers en zussen zijn in de zin van de wet van 20 mei 2021. De wetgever kent aan broers en zussen evenwel een ruime omschrijving toe. Zo heeft de wet, nadat aangetoond is dat zij samen zijn opgevoed binnen hetzelfde gezin en bovendien een bijzonder affectieve band hebben, ook betrekking op stiefbroers -en zussen. Artikel 375bis oud BW voorziet nu uitdrukkelijk in een recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen. Bedoeling van de wetgever was om broers en zussen, net als ouders en grootouders een principieel recht op persoonlijk contact toe te kennen. Uit verdere analyse blijkt dat de wetgever immers niet in zijn opzet is geslaagd.

Vervolgens wordt onderzocht of de uitoefening van het recht op persoonlijk contact door de rechter kan worden geweigerd. Uit dit onderzoek blijkt dat het recht in bepaalde gevallen zal worden geweigerd door de familierechter. Aldus wordt aangenomen dat wanneer het niet in het belang is van het minderjarige kind, het recht op persoonlijk contact met zijn of haar broer en/of zus zal worden geweigerd. Bijkomend zal ook onderzocht worden wat er moet gebeuren indien er sprake is van meerdere contactgerechtigde en wat de modaliteiten zijn betreffende het recht op persoonlijk contact.

Uit het onderzoek blijkt dat de juridisch inhoudelijke meerwaarde betwist wordt omwille van het feit dat er niet voorzien is in een principiële procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige broer en/of zus. Evenwel blijkt dat de minderjarige broer of zus beschikt over meerdere mogelijkheden om een recht op persoonlijk contact met zijn of haar broer en/of zus te vorderen. Of het gebrek aan deze procesbekwaamheid voor minderjarige broers en zussen tot gevolg heeft dat de nieuwe wetgeving slechts symbolisch is zal echter moeten blijken uit de praktijk

Tot slot zal ieder onderdeel vergeleken worden met de situatie zoals het zich voordoet in Frankrijk. Op deze manier zal het onderzoek bepalen hoe het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in Frankrijk wordt vormgegeven. De Franse wetgeving erkent namelijk al geruime tijd de band tussen broers en zussen.



# Dankwoord

Deze masterscriptie vormt het sluitstuk van mijn opleiding rechten aan de Universiteit van Hasselt. Vol enthousiasme en met veel ideeën begon ik aan het schrijven en uitwerken van deze masterscriptie. Naarmate het onderzoek vorderde namen de twijfels en onzekerheden steeds meer de overhand wat maakte dat het schrijven van de masterscriptie zeker en vast een uitdaging was. Graag zou ik dan ook verschillende mensen willen bedanken die mij, zowel tijdens dit academiejaar als tijdens de afgelopen jaren, onvoorwaardelijk hebben gesteund en zonder wie deze masterscriptie niet tot stand zou zijn gekomen.

Vooreerst wil ik mijn promotor, prof. dr. C. Declerck, van harte willen bedanken. Zij heeft mij de kans en het vertrouwen gegeven om dit uitermate boeiende onderwerp verder uit te werken. Tevens wil ik haar, samen met mijn co-promotor Emilie Hermans, enorm bedanken voor hun oneindig geduld en de waardevolle feedback die ik telkens opnieuw kreeg. Keer op keer werd ik bijgestuurd en ontving ik tips en advies om er voor te zorgen dat dit onderzoek toch zou slagen. Ik ben ervan overtuigd dat ik, door hun steun, hulp, en opbouwende kritiek, niet alleen als toekomstig jurist, maar ook als persoon enorm ben gegroeid gedurende het schrijven van deze masterscriptie.

Ook mijn ouders, vriend, broer, en vriendinnen verdienen een bijzondere blik van waardering. Ze zijn gedurende de afgelopen jaren steeds een steun en toeverlaat geweest. Ik wil hen bedanken voor de raad die ze mij gegeven hebben, voor het aanhoren van mijn frustraties en twijfels en voor de motivatie die ze mij iedere keer opnieuw gegeven hebben om door te blijven gaan wanneer het moeilijk was.

Verder rest mij niet anders dan een welgemeende dankjewel aan iedereen die heeft bijgedragen tot het voltooien van deze masterscriptie.

Amber Vrijssen,

Helchteren, 13 mei 2022.



# Inhoudsopgave

<b>Samenvatting</b> .....	<b>I</b>
<b>Dankwoord</b> .....	<b>III</b>
<b>1. INLEIDING</b> .....	<b>1</b>
1.1. <i>Onderwerp van het onderzoek</i> .....	1
1.2. <i>Probleemstelling</i> .....	2
1.3. <i>Onderzoeksvragen</i> .....	4
1.4. <i>Methodologie</i> .....	5
<b>2. WIE ZIJN BROERS EN ZUSSEN IN DE ZIN VAN ART. 375BIS OUD BW?</b> .....	<b>7</b>
2.1. <i>Wie zijn broers en zussen?</i> .....	7
2.1.1. <i>Klassiek juridische begripsomschrijving</i> .....	10
2.1.2. <i>Daarmee gelijkgestelden</i> .....	10
2.1.2.1. <i>Opvoedingscriterium</i> .....	11
2.1.2.2. <i>Affectiviteitscriterium</i> .....	13
2.1.3. <i>Uitzondering: na het begaan van een als misdrijf omschreven feit</i> .....	14
2.2. <i>Alle broers en zussen op elke leeftijd</i> .....	16
2.2.1. <i>Alle broers en zussen</i> .....	16
2.2.2. <i>Op elke leeftijd</i> .....	17
2.3. <i>Besluit</i> .....	18
2.4. <i>Een blik over de grenzen: Frankrijk</i> .....	20
2.4.1. <i>Broers en zussen in de Franse wetgeving</i> .....	20
2.4.2. <i>Besluit</i> .....	21
<b>3. ORGANISATIE EN UITOEFENING VAN HET RECHT OP PERSOONLIJK CONTACT</b> .....	<b>23</b>
3.1. <i>Uitoefening van het recht op persoonlijk contact</i> .....	23
3.2. <i>Belang van het kind</i> .....	24
3.3. <i>Organisatie en vormgeving</i> .....	27
3.3.1. <i>Rechtstreeks en onrechtstreeks contact</i> .....	27
3.3.2. <i>Conflict met meerdere contactgerechtigde</i> .....	27
3.4. <i>Modaliteiten</i> .....	28
3.4.1. <i>Plaats</i> .....	29
3.4.2. <i>Duur en frequentie</i> .....	30
3.4.3. <i>Voorwaarden</i> .....	30
3.5. <i>Besluit</i> .....	30
3.6. <i>Een blik over de grenzen: Frankrijk</i> .....	32



3.6.1.	La principe de non-séparation de la fratrie .....	32
3.6.1.1.	Sauf si cela n'est pas possible de ne pas séparer les enfants .....	32
3.6.1.2.	L'intérêt de l'enfant commande une autre solution .....	32
3.6.2.	Recht op persoonlijk contact in de Franse wetgeving .....	33
3.6.3.	Belang van het kind in de Franse rechtspraak .....	33
3.6.4.	Besluit .....	35
<b>4.</b>	<b>PRINCIPIËLE PROCESONBEKWAAMHEID VAN BROERS EN ZUSSEN .....</b>	<b>37</b>
4.1.	<i>Handelingsonbekwaamheid van de minderjarigen .....</i>	<i>37</i>
4.2.	<i>Vorderingsrecht van de minderjarige broers en zussen naar aanleiding van de wet van 20 mei 2021 .....</i>	<i>39</i>
4.3.	<i>Op welke wijze kan de minderjarige broer of zus toch een recht op persoonlijk contact bekomen? .....</i>	<i>42</i>
4.3.1.	Zelf(standig) .....	42
4.3.2.	Hoorrecht .....	43
4.3.3.	Openbaar ministerie.....	44
4.3.4.	Wettelijke vertegenwoordiger .....	45
4.4.	<i>Besluit .....</i>	<i>47</i>
4.5.	<i>Een blik over de grenzen: Frankrijk.....</i>	<i>49</i>
4.5.1.	Handelingsonbekwaamheid van de minderjarigen.....	49
4.5.2.	Zelf(standing) .....	49
4.5.3.	Hoorrecht .....	50
4.5.4.	Wettelijke vertegenwoordiger .....	51
4.5.5.	Besluit .....	52
<b>5.</b>	<b>ALGEMENE CONCLUSIE .....</b>	<b>53</b>
	<b>Bibliografie .....</b>	<b>57</b>

# 1. INLEIDING

## 1.1. Onderwerp van het onderzoek

1. "We zijn bijzonder dankbaar met dit wetsvoorstel", zegt M. DE LEENER van SOS-kinderdorpen. Dit wordt eveneens beaamd door Kinderrechtencommissaris C. VRIJENS. "Dit is echt een mijlpaal".<sup>1</sup> Al staan andere zoals Prof. dr. F. SWENNEN daarentegen eerder sceptisch ten opzichte van de nieuwe wet van 20 mei 2021. "De zaken dreigen te compliceren", zo zegt F. SWENNEN.<sup>2</sup> Het lijkt vanzelfsprekend dat broers en zussen samen opgroeien. Al is dit zeker niet altijd het geval, vooral niet wanneer kinderen in jeugdhulpzorg terechtkomen.

2. Tot voor 20 mei 2021 was er in België nagenoeg weinig aandacht voor de bijzondere band die tussen broers en zussen bestaat.<sup>3</sup> Ondanks verscheidene pogingen om de persoonlijke banden tussen broers en zussen juridisch te beschermen, gespreid over maar liefst vijf legislaturen, was er op dit punt tot op heden geen wettelijk kader voorzien.<sup>4</sup> Dit veranderde wanneer op 21 november 2019 een zesde wetsvoorstel ingediend werd door twee Kamerleden van DéFI.<sup>5</sup> Dit wetsvoorstel is uiteindelijk uitgemond in de wetgeving die we nu kennen als de wet van 20 mei 2021 tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek, betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen.<sup>6</sup> Hiermee wordt juridisch beoogd de bijzondere band die broers en zussen met elkaar ontwikkelen te beschermen. De nieuwe wet is opgebouwd rond twee rechten: het recht om niet van elkaar te worden gescheiden en het recht op persoonlijk contact.<sup>7</sup>

3. Deze nieuwe wet voegt in het oud Burgerlijk Wetboek een derde hoofdstuk "Broers en zussen" toe onder Boek I, Titel IX. "Ouderlijk gezag en pleegzorg". Het nieuwe hoofdstuk omvat het recht van minderjarige broers en zussen om niet van elkaar gescheiden te worden alsook een uitbreiding van de traditionele erfrechtelijke definitie van broers en zussen. Volgens de indieners van het wetsvoorstel is een afzonderlijk hoofdstuk aangewezen omdat de bepalingen slechts indirect verband houden met de uitoefening van het ouderlijk gezag.<sup>8</sup>

4. Bovendien vindt er naar aanleiding van de wet een aanpassing en verduidelijking plaats van de artikelen 374 en 375bis oud BW omtrent het ouderlijk gezag en het recht op persoonlijk contact. Dit onderzoek zal zich specifiek richten op het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen

---

<sup>1</sup> A. VANRENTERGHEM, "Broers en zussen krijgen recht om niet gescheiden te worden: "Sterk signaal, maar hier stopt het niet", VRT Nieuws, 28 april 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/04/28/broers-en-zussen-niet-scheiden/>.

<sup>2</sup> X., "Kritiek op wet die moet verhinderen dat broers en zussen worden gescheiden", De Morgen, 1 februari 2021, <https://www.demorgen.be/nieuws/kritiek-op-wet-die-moet-verhinderen-dat-broers-en-zussen-worden-gescheiden~b2868e59/>.

<sup>3</sup> M. DUPAN, "De ontstaansgeschiedenis van de wet van 20 mei 2021 betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (279) 279.

<sup>4</sup> R. HEPS, "Bescherming van de band tussen broers en zussen bij en na vaststelling van de verblijfsregeling" (noot onder Hof van Beroep te Brussel 12 mei 2009), *TBBR* 2010, alf. 6, (286) 291.

<sup>5</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1.

<sup>6</sup> Wet 20 mei 2021 tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *BS* 9 juni 2021, bl. 57506.

<sup>7</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1; M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, alf. 9, (458) 458- 459.

<sup>8</sup> *Ibid.*

vervat in artikel 375bis oud BW. In eerste instantie zal er bestudeerd worden welke broers en zussen recht hebben op het recht op persoonlijk contact en wie broers en zussen zijn in de zin van artikel 375bis oud BW (*infra*, nr. 20 ev.).<sup>9</sup> Verder zal er worden geanalyseerd hoe het recht op persoonlijk contact uitgeoefend wordt en in welke gevallen het kan plaatsvinden alsook worden geweigerd (*infra*, nr. 73 ev.). Tot slot zal er worden onderzocht of een procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige wenselijk is. Ieder aspect wordt telkens kort vergeleken met Frankrijk.

## 1.2. Probleemstelling

5. In Vlaanderen bestaan vier op de tien gezinnen uit minstens twee inwonende kinderen, 12% uit drie kinderen en 5% bestaat uit vier of meer kinderen.<sup>10</sup> Het merendeel van de kinderen en jongeren groeit in het gezin dus op met een broer en/of zus. Tevens is er vandaag de dag sprake van een groeiend aantal pleeggezinnen en feitelijke scheidingen alsook echtscheidingen. Met gevolg dat er een variatie aan hersamengestelde gezinnen en andere gezinsvormen ontstaan.<sup>11</sup> Uit onderzoek van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin blijkt dat nieuw samengestelde gezinnen vaak bestaan uit vier of meer kinderen.<sup>12</sup> Bijgevolg kunnen kinderen in deze nieuw samengestelde gezinnen nauwe banden ontwikkelen die even belangrijk zijn voor het kind als zijn oorspronkelijke. Derhalve heeft dit tot gevolg dat de wetgever deze maatschappelijke ontwikkeling van de veranderende gezinssituaties niet zomaar kan laten voorbijgaan.

6. Bij wet van 19 maart 2017 tot wijziging van de wetgeving tot invoering van een statuut voor pleegzorgers werd voor het eerst rekening gehouden met de nieuwe gezinsvormen, maar nog steeds niet specifiek met de band die kan bestaan tussen broers en zussen.<sup>13</sup> Zulks toont aan dat voornoemd initiatief erg relevant kan zijn. In het internationaal, Europees en Belgisch wetgevend kader inzake de jeugdbescherming zijn er wel enkele bepalingen terug te vinden die expliciet of impliciet verwijzen naar de bijzondere beschermingswaardige band tussen broers en zussen. Deze bepalingen bieden echter niet altijd de meest volwaardige bescherming en is er een verschil in toepassingsgebied en draagwijdte afhankelijk van de desbetreffende regelgeving.<sup>14</sup>

7. In het wetsvoorstel dat aanleiding heeft gegeven tot de invoering van artikel 375bis oud BW met de wet van 13 april 1995 werd initieel een principieel recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen opgenomen.<sup>15</sup> Doelstelling was om broers en zussen, net zoals grootouders, een specifieke plaats te geven in het artikel. Al is dit principieel recht in 1995 voor broers en zussen geschrapt na amendering.<sup>16</sup> Broers en zussen werden niet uitdrukkelijk in het artikel opgenomen en werden

<sup>9</sup> Cfr. art. 387sexiesdecies oud BW

<sup>10</sup> STATISTIEK VLAANDEREN, "Huishoudtypes", 8 juli 2021, <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/huishoudtypes>.

<sup>11</sup> M. DUPAN, "De ontstaansgeschiedenis van de wet van 20 mei 2021 betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (279) 279.

<sup>12</sup> X., "1 op 3 samengestelde gezinnen niet te vatten in officiële statistieken", 24 februari 2020, <https://www.departementwvg.be/nieuws/1-op-3-samengestelde-gezinnen-niet-te-vatten-offici%C3%ABle-statistieken>.

<sup>13</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 7.

<sup>14</sup> E. ALOFS en S. DE BUS, "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl.10, (312) 317.

<sup>15</sup> Art. 6 wetsvoorstel (BEAUFAYS c.s.) betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 48-1430/1, 6.

<sup>16</sup> Amendement nr.5 (aangenomen van dhr. BEAUFAYS c.s.), *Parl. St.* Kamer 1994-95, nr. 48-1430/2 j° verslag namens de commissie voor Justitie bij het wetsvoorstel betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *Parl. St.* 1994-95, nr. 48-1430/4, 14.

bijgevolg gezien als een derde. Derhalve konden zij slechts een recht op persoonlijk contact verkrijgen indien zij een bijzondere affectieve band aantoonden.

**8.** Met de wet van 20 mei 2021 is het recht op persoonlijk contact voor broers en zussen in de Belgische wetgeving bevestigd. Artikel 375bis oud BW bevat een nieuwe zinsnede "*alle broers en zussen hebben op elke leeftijd het recht persoonlijk contact met elkaar te onderhouden*".<sup>17</sup> Opmerkelijk is dat de wet voorziet in een afzonderlijk hoofdstuk "Broers en zussen", maar dat het recht op persoonlijk contact alsnog blijft staan onder het hoofdstuk I. "Ouderlijk gezag".<sup>18</sup> Gezien de inconsistentie zal in dit onderzoek worden geanalyseerd wat hieronder begrepen moet worden aangezien deze toevoeging in het artikel leidt tot meerdere interpretaties.

**9.** Desalniettemin gaven vertegenwoordigers van het College van procureurs-generaal, het College van de hoven en rechtbanken, de Vlaamse regering, de Vereniging voor Familierecht en de Administration générale de l'aide a la jeunesse tijdens de ochtendvergadering van 23 februari 2021 aan dat niet alleen het nut maar ook de inhoud van de voorgestelde wettelijke regeling in vraag moest worden gesteld. De wet zou namelijk geen meerwaarde bieden aangezien de door de wet beschermde belangen reeds worden verdedigd in de Grondwet en andere wetteksten.<sup>19</sup>

**10.** Op de studienamiddag over broers en zussen van 22 oktober 2021 is er tijdens het panelgesprek de vraag gesteld of men ervan overtuigd is of de wet van 20 mei 2021 een invloed zal hebben op de praktijk. Uit een bevraging aan het publiek bleek dat 56% met deze stelling akkoord was, 44% was dit niet.<sup>20</sup> Dit toont aan dat hieromtrent verschillende opvattingen bestaan. Zo vermoedt jeugdrechter K. VANDER STEENE dat de afwezigheid van enige zichtbare invloed voornamelijk te wijten is aan het feit dat de advocatuur de wet misschien nog niet ontdekt heeft. Zij bevestigt dat de prioriteit van broer en zus bij de rechter al langer bestaat en dat de wet vooral symbolisch duidelijk maakt wat voor de jeugdhulpverlening al veel langer duidelijk was.<sup>21</sup> Panellid en familierechter in hoger beroep prof. dr. P. SENAËVE is van mening dat de wet deels symboolwetgeving is, maar deels ook niet. Alvorens er sprake was van deze wet hielden rechters al rekening met broers en zussen binnen de mate van het mogelijke. Dit neemt volgens hem niet weg dat het een goede zaak is dat de wetgever die considerans nu uitdrukkelijk in de wet heeft bevestigd. Rechtsonderhorigen en hun advocaten, notarissen en bemiddelaars moeten er nu expliciet aandacht aan besteden. Enerzijds dient het als een kapstok voor rechters en anderzijds hebben rechters nu de mogelijkheid ambtshalve op te werpen of hetgeen de partijen vorderen, wel in overeenstemming is met de nieuwe wetgeving.<sup>22</sup>

---

<sup>17</sup> Art. 375bis, eerste lid oud Burgerlijk Wetboek.

<sup>18</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 464.

<sup>19</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (ochtendvergadering), bijlage bij het verslag van de tweede lezing, *Parl. St. Kamer* 2020-21, nr. 55-780/10, 14; M. DUPAN, "De ontstaansgeschiedenis van de wet van 20 mei 2021 betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (279) 279.

<sup>20</sup> Van de 150 deelnemers namen 68 personen deel aan de poll die georganiseerd werd op de studienamiddag van 22 oktober 2021; zie M. DUPAN, "Inzichten in het panelgesprek van de studienamiddag over broers en zussen van 22 oktober 2021", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (326) 326.

<sup>21</sup> M. DUPAN, "Inzichten in het panelgesprek van de studienamiddag over broers en zussen van 22 oktober 2021", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (326) 327.

<sup>22</sup> *Ibid.*

**11.** Daarbij komt bovendien het probleem dat in de situatie waarin minderjarige broers en zussen onderling het recht op persoonlijk contact bezitten, zij zich niet op dit recht kunnen beroepen door de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige. In de voorbereidende werken werd er gesproken over een recht dat eerder van symbolische aard is, wellicht door dit gebrek aan procesbekwaamheid van de minderjarige.<sup>23</sup> In onderstaand onderzoek zal worden nagegaan wat de juridische meerwaarde is van deze wet als er geen principiële procesbekwaamheid voor de minderjarige wordt voorzien.

**12.** Gezien het feit dat de juridisch inhoudelijke meerwaarde van de wetgeving van 20 mei 2021 in vraag wordt gesteld, zal aan de hand van dit onderzoek stapsgewijs hierop een antwoord trachten geformuleerd te worden.

### **1.3. Onderzoeksvragen**

**13.** De centrale onderzoeksvraag is de volgende: "*Wat is de juridisch inhoudelijke meerwaarde van de wet van 20 mei 2021 op het vlak van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen*"

**14.** Teneinde deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt een antwoord geformuleerd op onderstaande subonderzoeksvragen:

- I. Wie zijn broers en zussen in de zin van de wet van 20 mei 2021?
- II. Kan het recht op persoonlijk contact worden geweigerd? Zo ja, in welke gevallen?
- III. Op welke wijze wordt de uitoefening van het recht op persoonlijk contact georganiseerd?
- IV. Kan de minderjarige zelf en zelfstandig in rechte optreden? Zo neen, op welke wijze kan het recht op persoonlijk contact worden afgewogen?
- V. Hoe wordt het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen vormgegeven in het Franse recht?

**15.** Het onderzoek zal beginnen met het vaststellen wie broers en zussen zijn in de zin van artikel 375bis oud BW. Dit is van belang om te bepalen wie het recht heeft op dat persoonlijk contact. Gaat het namelijk om *alle* broers en zussen? Op *iedere* leeftijd? Voor dit onderzoek is het van belang om te bepalen wanneer er gesproken kan worden van een 'siblingband' Door middel van zowel een literatuurstudie als een grondige studie van de parlementaire voorbereiding zal geanalyseerd worden wat de voorwaarden zijn om onder het nieuwe begrip vervat in artikel 387sexiesdecies oud BW te vallen en wat de verhouding is met artikel 375bis oud BW. Tot slot zal worden onderzocht wat te doen met de personen die een als misdrijf omschreven feit hebben begaan. Met dit onderzoek zal bestudeerd worden of de rechter het recht op persoonlijk contact kan weigeren, en of dat wel gerechtvaardigd is. Heeft de ontzegging door de rechter bijvoorbeeld een toegevoegde waarde?

**16.** Vervolgens zal worden verklaard op welke wijze het recht op persoonlijk contact georganiseerd wordt en of dit desgevallend kan worden geweigerd. We stellen ons de vraag waarom het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen is ingevoerd en hoe dit in de praktijk wordt

---

<sup>23</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 8; F. BOUCHAT, "Demander à avoir un droit aux relations personnelles avec ses demi-frères et sœurs" (noot onder jeugdrechtrb. Namen 22 oktober 2002), *JDJ* 2004, (44) 44.

georganiseerd. Kan dit recht desgevallend ontzegd worden door de rechter en wat zijn de voorwaarden alvorens hij dit kan doen?

**17.** Verder zal de principiële procesonbekwaamheid van het minderjarige kind worden behandeld. Het oorspronkelijke wetsvoorstel kende de nieuwe rechten voor broers en zussen rechtstreeks aan het kind toe, al geldt er in principe de procesonbekwaamheid van de minderjarige. Het onderzoek tracht een duidelijk beeld te schetsen van de argumenten voor en tegen de principiële procesbekwaamheid opgenomen in de parlementaire voorbereiding en de daarbij komende amendementen. Bij gebrek aan procesbekwaamheid rijst de vraag of de uitwerking van deze nieuwe rechten in de praktijk eerder symbolisch is, dan wel zal zorgen voor een veranderende mentaliteit. Er zal bovendien worden geëvalueerd of er in de rechtspraak reeds uitzonderingen op de principiële procesbekwaamheid werden toegepast. Dit zal gebeuren aan de hand van een analyse van zowel gepubliceerde als eventueel niet gepubliceerde rechtspraak. Tot slot zal er kort een vergelijking gebeuren hoe bovenstaande problemen of behoeftes in Frankrijk vormgegeven worden.

#### **1.4. Methodologie**

**18.** Het onderzoek dat wordt gevoerd betreft een monodisciplinair onderzoek. Dit betekent dat het gaat om een traditioneel rechtswetenschappelijk onderzoek waarbij het als object betrekking heeft op het geldend positief recht zoals dat is neergelegd in geschreven nationale regels, begrippen, leerstukken, rechterlijke uitspraken, en van commentaar voorzien in de literatuur.<sup>24</sup> In deze masterscriptie wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de Belgische wetgeving, rechtspraak en rechtsleer die zal worden geanalyseerd. De parlementaire voorbereidingen van de wet van 20 mei 2021 zullen eveneens grondig bestudeerd worden. Tot slot zijn de verschillende opinies die hebben gezorgd voor de totstandkoming van de huidige wet van belang.

Tegelijk betreft het een juridisch- evaluerend onderzoek. Het doel van het onderzoek bestaat er namelijk in om te antwoorden op de vraag of het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen, zoals voorzien in de wet van 20 mei 2021 een juridische meerwaarde biedt. Er zal getracht worden te achterhalen wat nu juist deze meerwaarde is en hoe deze nieuwe wetgeving een invloed kan hebben op de praktijk.

**19.** Er zal tevens een rechtsvergelijkend onderzoek worden gevoerd. De methode die hiervoor zal worden aangewend is de functionele rechtsvergelijkende methode. Deze functionele benadering is gebaseerd op de veronderstelling dat verschillende samenlevingen worden geconfronteerd met eenzelfde probleem of behoefte.<sup>25</sup> Er zal telkens vertrokken worden vanuit een bepaald probleem of situatie om vervolgens na te gaan hoe het Franse rechtstelsel hiermee omgaat. Dit draagt bij tot het juridisch-evaluerend onderzoek. Door de vergelijking zal er geëvalueerd kunnen worden wat zowel de gelijkenissen als de verschillen zijn, die eventueel kunnen bijdragen tot andere inzichten. Het kan een inspiratiebron vormen om te bepalen wat nu de juridische meerwaarde is van de wijziging opgenomen in de wet van 20 mei 2021. Het rechtsvergelijkend deel betreft tevens een

---

<sup>24</sup> L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 42-43.

<sup>25</sup> *Ibid.*, 56-58.

microvergelijking, waarbij de focus ligt op het begrip broers en zussen, het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen, alsook de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige. In dit onderzoek wordt gekozen voor een externe vergelijking met Frankrijk, waar men in 1997 al een recht voor broers en zussen om niet van elkaar gescheiden te worden heeft ingeschreven in de Code civil. Het zijn in realiteit de jongeren zelf die verantwoordelijk zijn voor dergelijke invoering van het beginsel van het niet scheiden van broers en zussen in het Franse recht. Het Parlement des enfants, dat in 1994 opgericht is om jongeren de mogelijkheid te geven zelf wetsvoorstellen in te dienen heeft er voor gezorgd dat er in 1996 een wetsvoorstel werd ingediend met de vraag om broers en zussen niet van elkaar te scheiden. Dit heeft tot gevolg dat er nu in het artikel 371-5 van de Code civil bepaald staat dat het kind niet van zijn broers en zussen mag worden gescheiden, tenzij dit niet mogelijk is of indien het niet in het belang is van het kind. Zo nodig voorziet de rechter eveneens op een recht op persoonlijk contact tussen de broers en zussen.<sup>26</sup> Op deze invoering kwam echter, net zoals op de huidige Belgische wettekst, veel kritiek. Het werd gezien als een louter symbolische en overbodige bepaling, meer bepaald doordat reeds beroep gedaan kon worden op zowel nationale als internationale bestaande bepalingen om het contact tussen broers en zussen te handhaven.<sup>27</sup>

---

<sup>26</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321), 321.

<sup>27</sup> S. CHARPENTIER, "Maintien des liens entre frères et sœurs: réflexions sur le nouvel article 371-5 du Code civil." *RDSS* 1998, (19) 19; J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs", *Defrénois* 1997, 897; P. MURAT, "La loi du 30 décembre 1996 relative au maintien des liens entre frères et sœurs", *Dr.Fam.* 1997, 4.

## **2. WIE ZIJN BROERS EN ZUSSEN IN DE ZIN VAN ART. 375BIS OUD BW?**

**20.** Wie broers en zussen zijn lijkt in het dagelijks leven vanzelfsprekend. Echter zorgen de toenemende gezinstransities zoals een echtscheiding en nieuw samengestelde gezinnen voor een verandering. Door deze gezinstransities komen halfbroers -en zussen alsook stiefbroers -en zussen veel vaker voor met gevolg dat er sprake is van een verruimd begrip broers en zussen. Het juridische begrip broer en zus wordt in de Belgische wetgeving regelmatig gebruikt, al wordt dit begrip nergens als dusdanig uitdrukkelijk gedefinieerd.<sup>28</sup>

In dit hoofdstuk zal dan ook worden onderzocht wie broers en zussen zijn in de zin van artikel 375bis oud BW. Daarbij zal het traditionele begrip 'broers en zussen' aan bod komen voorts zal er ook dieper worden ingegaan op het verruimde begrip 'broers en zussen'. De wet van 20 mei 2021 heeft immers voorzien in een ruimere definitie waarbij getracht werd om te zorgen voor een gelijkstelling tussen broers en zussen die zowel een gemeenschappelijke ouder hebben als zij die dit niet hebben. Op die wijze zal worden geanalyseerd welke personen, die klassiek juridisch gezien geen broer en zus zijn van elkaar, toch beroep kunnen doen op de voor hen voorziene rechten.

### **2.1. Wie zijn broers en zussen?**

**21.** Het door de wet van 20 mei 2021 gewijzigde artikel 375bis oud BW krachtens hetwelk "*alle broers en zussen op elke leeftijd het recht hebben persoonlijk contact met elkaar te onderhouden*" beoogt een principieel recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in te voeren.<sup>29</sup> Voorafgaand aan deze wet kon een broer en/of zus slechts een recht op persoonlijk contact verkrijgen indien deze, net zoals een derde, het bestaan van een bijzondere affectieve band aantoonde.<sup>30</sup>

**22.** In het Belgische recht wordt traditioneel een onderscheid gemaakt tussen principieel contactgerechtigden en virtueel contactgerechtigden. Onder principieel contactgerechtigden wordt verstaan, "*zij die zonder een bijzonder affectieve band aan te tonen gerechtigd zijn op het persoonlijk contactrecht*".<sup>31</sup> Grootouders en ouders van wie de afstammingsband met het kleinkind wettelijk vastgesteld is worden bijvoorbeeld beschouwd als principieel contactgerechtigde.<sup>32</sup> Daarentegen wordt onder virtueel contactgerechtigden verstaan, "*personen die wettelijk gezien geen ouder of grootouder zijn van het minderjarige kind maar toch op een bepaald niveau een nauwe band kunnen aantonen met het kind*". Derden kunnen bijgevolg ook beroep doen op het recht op persoonlijk contact al moeten zij eerst een bijzondere band kunnen aantonen.<sup>33</sup> Voor de wet van 20 mei 2021

---

<sup>28</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 292.

<sup>29</sup> Wet 20 mei 2021 tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek, betreffende de banden tussen broers en zussen, *BS* 9 juni 2021, 57506.

<sup>30</sup> R. HEPS, "Bescherming van de band tussen broers en zussen bij en na vaststelling van de verblijfsregeling" (noot onder Hof van Beroep te Brussel 12 mei 2009), *TBBR* 2010, (286) 291.

<sup>31</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 711-712.

<sup>32</sup> Famrb. Leuven (3B k.) 2 oktober 2019, *RW* 2020-21, 830, noot. L. HENDRIKX.; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 714.

<sup>33</sup> R. VASSEUR, "Overgrootouders: principieel of virtueel contactgerechtigden?" (noot onder Jeugdrb. Gent 28 november 2007), *T.Fam.* 2009, (79) 79; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 454-455.



werden broers en zussen gezien als een derde die bijgevolg dus ook een bijzondere affectieve band moesten aantonen voordat zij zich konden beroepen op artikel 375bis oud BW.

**23.** Initieel was er in het wetsvoorstel dat aanleiding heeft gegeven tot invoering van artikel 375bis oud BW met de wet van 13 april 1995 voorzien in een principieel recht op persoonlijk contact voor broers en zussen.<sup>34</sup> Ook de Convention sur les relations personnelles concernant les enfants, ondertekend door België maar niet geratificeerd, gaf blijk om in die richting te gaan door de vermelding in artikel 2, d.<sup>35</sup> Uiteindelijk is het principieel recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen niet opgenomen in het kader van de wet van 13 april 1995.<sup>36</sup> Nochtans zouden broers en zussen volgens R. HEPS gelijkgeschakeld kunnen worden met grootouders aangezien het virtueel recht op persoonlijk contact, net zoals het principieel, slechts worden uitgeoefend indien het niet strijdig is met het belang van het kind.<sup>37</sup>

**24.** Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen wordt vanaf nu definitief bevestigd in het artikel 375bis, eerste lid oud BW. Of het hier gaat om principieel- dan wel om virtueel contactgerechtigden, waarbij desgevallend moet worden gekeken naar de bijzonder affectieve band, staat evenwel ter discussie. Doelstelling van de wetgever was om te zorgen voor een principieel recht op persoonlijk contact tussen alle broers en zussen. Aan de hand van een letterlijk interpretatie, van de wijziging opgenomen in artikel 375bis oud BW, zou het recht namelijk van toepassing zijn op alle broers en zussen. De vraag rijst of dit wel effectief het geval is.

**25.** Vooreerst is het dus van belang om te bepalen wie broers en zussen zijn in de zin van artikel 375bis oud BW. In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd getracht een definitie te vormen om te bepalen wie 'broers en zussen' zijn. Als volgt werd omschreven in artikel 387/1 van het wetsvoorstel: *"alle personen wier afstamming, zoals bepaald in de Titels VII en VIII van dit Boek, is vastgesteld met betrekking tot een gemeenschappelijke ouder in de eerste graad, van wie de bloedband tijdens de procedure is vastgesteld of die blijk geven van een bijzondere affectieve band"*.<sup>38</sup>

**26.** Conform deze bepaling kan het broeder -en zusterschap omschreven worden als enerzijds de groep gevormd door wie van rechtswege broers en zussen zijn, met name zij die juridisch, door de wettelijke vaststelling van een natuurlijke afstamming of door adoptie, ten minste één gemeenschappelijke ouder hebben en anderzijds zij die blijk geven van een bijzondere affectieve band. Het oorspronkelijk voorstel strekt er in eerste instantie toe in het oud BW een aparte titel op te nemen waarmee bij wet het beginsel van de bijzondere band tussen broers en zussen wordt bekrachtigd.<sup>39</sup>

---

<sup>34</sup> Art. 6 wetsvoorstel (BEAUFAYS c.s.) betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 48-1430/1, 6.

<sup>35</sup> Art. 2 Convention sur les relations personnelles concernant les enfants: « *liens de famille* »: *les relations étroites comme celles existant entre un enfant et ses grands-parents ou ses frères et sœurs, qui découlent du droit ou d'une relation de famille de fait.*

<sup>36</sup> G. VERSCHULDEN, F. SWENNEN en P. SENAËVE, *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouder met betrekking tot minderjarigen dln., Mortsel, Intersentia, 2013, 292.

<sup>37</sup> R. HEPS, "Bescherming van de band tussen broers en zussen bij en na vaststelling van de verblijfsregeling" (noot onder Hof van Beroep te Brussel 12 mei 2009), *TBBR* 2010, (286) 291.

<sup>38</sup> Amendement nr.2 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/2, 2.

<sup>39</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 10.

**27.** Doelstelling is om te erkennen dat de horizontale familieband anders is dan de verticale familieband, zijnde de relaties tussen kinderen, ouders en grootouders. Daarenboven beoogt het wetsvoorstel om broers en zussen in een nieuwe context te zien, namelijk als een specifieke deelgroep van een familie en als grondslag van het kerngezin.<sup>40</sup> Bedoeling is dat broers en zussen aldus een stabiele en samenhangende eenheid kunnen vormen.<sup>41</sup> Uit het advies van de Raad van State blijkt dat zij eveneens menen dat het recht van broers en zussen om niet van elkaar gescheiden te worden en persoonlijk contact te onderhouden vastgesteld moet worden teneinde de eenheid van het gezin te versterken buiten en boven het kader van het ouderlijk gezag.<sup>42</sup>

**28.** Het tweede amendement voorziet in een toevoeging van de zinsnede "*van wie de bloedband tijdens de procedure is vastgesteld*". Dit is een tegemoetkoming aan het advies van de Kinderrechtencommissaris die aangeeft dat de definitie te eng is gedefinieerd. Broers en zussen van wie de afstammingsband niet is bepaald of die geen affectieve band hebben en van wie een bloedband is komen vast te staan door middel van een DNA-test werden namelijk uitgesloten. De toevoeging zorgt ervoor dat wanneer de bloedband tijdens de procedure vastgesteld wordt de personen in kwestie alsnog als broer en zus kunnen worden beschouwd.<sup>43</sup>

**29.** In eerste instantie verwees het oorspronkelijk voorstel ook naar een ruimere juridische band die ontstaat met toepassing van Titel VIII (adoptie) van Boek I oud BW. Dit zou tot gevolg hebben dat ook de gewone adoptie een juridische band als broer of zus zou doen ontstaan. De gewone adoptie doet op grond van artikel 353-12 oud BW echter allesbehalve een band van verwantschap ontstaan tussen enerzijds de gewoon geadopteerde en anderzijds de oorspronkelijke, vol geadopteerde of andere gewoon geadopteerde kinderen van de adoptant.<sup>44</sup> Deze kinderen worden immers uitgesloten van het toepassingsgebied van artikel 752 oud BW.<sup>45</sup> Dit is dan ook geschrapt bij amendering.<sup>46</sup>

**30.** Na verscheidene amendementen en het verslag na tweede lezing is in de aangenomen tekst het artikel 387sexiesdecies tot stand gekomen, luidende:<sup>47</sup>

*"In deze titel worden gelijkgesteld met broers en zussen, kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed en die een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld".*

Dit heeft tot gevolg dat er in het oud Burgerlijk Wetboek sprake is van een dubbele begripsomschrijving voor broers en zussen. Enerzijds is er sprake van (1) het klassiek juridische begrip waarbij het gaat om broers en zussen die een juridisch vastgestelde oorspronkelijke of vol adoptieve afstammingsband hebben ten aanzien van minstens één gemeenschappelijke ouder en anderzijds (2) de daarmee gelijkgestelde broers en zussen die een bijzondere affectieve band kunnen bewijzen en bovendien in hetzelfde gezin zijn opgevoed.

---

<sup>40</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 10.

<sup>41</sup> *Ibid.*, 7.

<sup>42</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/2 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/3, 14.

<sup>43</sup> Amendement nr.2 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/2, 2.

<sup>44</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293.

<sup>45</sup> Dit op basis van artikel 353-15 en 353-16 oud BW.

<sup>46</sup> Amendement nr.15 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/6, 3; Verslag (GABRIËLS) namens de Commissie voor de Justitie van de eerste lezing, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/7, 4 en 10.

<sup>47</sup> Aangenomen tekst door de Commissie van Justitie in tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/11, 4.

### 2.1.1. *Klassiek juridische begripsomschrijving*

**31.** Enerzijds is er het klassieke erfrechtelijke begrip uit het oud BW. Zo bepaald artikel 738 oud BW dat bloedverwanten in de tweede graad in de zijlijn kunnen worden gezien als broers en zussen. Bloedverwantschap in de zijlijn veronderstelt dat er minstens één gemeenschappelijke ouder is, ten aanzien van wie een juridische oorspronkelijke afstammingsband werd vastgesteld. Volle broers en zussen zijn kinderen die dezelfde ouders hebben. Is er anderzijds slechts één gemeenschappelijke ouder, wordt er gesproken over halfbroers -en zussen.<sup>48</sup>

**32.** Anderzijds sluit de invulling van het rechtsbegrip broer en zus aan bij de definitie van de bloedverwanten in orden van erfopvolging. Artikel 752 oud BW verwijst naar volle broers en zussen, respectievelijk halfbroers -en zussen van moederszijde en die van vaderszijde. De meemoederszijde is in deze bepaling niet opgenomen alsook halfbroer of halfzus worden als concept niet opgenomen.<sup>49</sup>

**33.** Kortom is het noodzakelijk om één gemeenschappelijke ouder in afstamming of volle adoptie te hebben, om als broer en zus te worden gekwalificeerd. Dat zij een bloedband of een bijzondere affectieve band zouden hebben, is niet vereist. Evenmin is vereist dat zij samen worden opgevoed binnen hetzelfde gezin om onder de definitie te kunnen vallen.<sup>50</sup> Het oorspronkelijke wetsvoorstel dat leidde tot de wet van 20 mei 2021, bevatte – anders dan de uiteindelijke wet – wel een definitie van broers en zussen. Het voorstel verwees naar de juridische band waardoor personen van rechtswege broer en zus worden, namelijk indien zij minstens één gemeenschappelijke ouder hebben door afstamming of volle adoptie.<sup>51</sup>

### 2.1.2. *Daarmee gelijkgestelden*

**34.** Hoewel er in de Belgische wetgeving steeds meer rekening gehouden wordt met nieuwe gezinsvormen, was dat met de banden tussen broers en zussen tot voor kort niet het geval. In nieuw samengestelde gezinnen ontwikkelen kinderen onderling nochtans vaak een bijzonder hechte band, die van groot belang kan zijn voor hun psychologische, sociale, affectieve, morele en cognitieve ontwikkeling.<sup>52</sup> Binnen de Kamercommissie Justitie bestond er in die tendens eensgezindheid om broers en zussen ruimer te omschrijven.<sup>53</sup> De wet viseert vanaf nu dan ook broers en zussen in nieuw samengestelde gezinnen. Door middel van artikel 387sexiesdecies oud BW tracht de wetgever binnen eenzelfde gezin geen onderscheid meer maken tussen broers en zussen met, dan wel zonder een gemeenschappelijke ouder(s).<sup>54</sup>

**35.** Het nieuwe artikel 387sexiesdecies oud BW stelt kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed en die een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld gelijk met

---

<sup>48</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

<sup>49</sup> F. SWENNEN, *Het personen-en familierecht. Een benadering in context*, Antwerpen, Intersentia, 7<sup>de</sup> uitg., 2021, nr. 918; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 9, nr. 10.

<sup>50</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 292.

<sup>51</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 7-10.

<sup>52</sup> N. HOWE, "Les relations fraternelles et leur impact sur le développement des enfants", Ph.D. Department of Education and Centre for Research in Human Development, Concordia University, Canada, januari 2015.

<sup>53</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 10.

<sup>54</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

broers en zussen. Het begrip wordt aangevuld met een *in concreto* toetsing van de socio-affectieve relatie tussen broers en zussen. Doel van deze gelijktrekking zit gelegen in het feit ervoor te zorgen dat kinderen die juridisch niet met elkaar verwant zijn, toch beschermingswaardige banden met elkaar kunnen ontwikkelen.<sup>55</sup> Stiefbroers -en zussen uit nieuw samengestelde gezinnen zijn bijvoorbeeld geen broer en zus van elkaar in de zin van de klassieke opvatting maar toch ontwikkelen zij vaak een nauwe band samen. Ook kinderen die niet meer minstens één gemeenschappelijke ouder hebben, doordat de afstamming succesvol is betwist of doordat een volle adoptie heeft plaatsgevonden, zijn geen broer en zus in de zin van de klassieke opvatting. Deze kinderen zouden zich via artikel 387sexiesdecies oud BW wel op de gelijkstelling kunnen beroepen als zij voldoen aan twee cumulatieve voorwaarden, die in navolgende randnummers uitvoerig besproken worden.<sup>56</sup>

**36.** Om binnen het begrip opgenomen onder artikel 387sexiesdecies oud BW te vallen is vereist dat aan twee cumulatieve voorwaarden wordt voldaan.<sup>57</sup> Enerzijds moet het gaan om (1) kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed en anderzijds moeten deze kinderen (2) een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld. De definitie vervat in artikel 387sexiesdecies oud BW legt voornamelijk de nadruk op de affectieve band die voortvloeit uit de samenwoning van de kinderen.<sup>58</sup> Het hebben van een loutere bloedband is niet voldoende, de kinderen moeten immers binnen hetzelfde gezin worden opgevoed. Het loutere bestaan van een bijzonder affectieve band is evenzeer onvoldoende om vast te stellen dat twee personen broer en zus zijn waarop voornoemd hoofdstuk III van toepassing is.<sup>59</sup>

#### 2.1.2.1. Opvoedingscriterium

**37.** Als eerste voorwaarde geldt dat er een band moet bestaan tussen de kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed.<sup>60</sup> Wat precies verstaan kan worden onder de opvoeding binnen eenzelfde gezin wordt door de wetgever niet toegelicht. Hiervoor wordt verwezen naar de ruime en feitelijke invulling van opvoeding vervat in artikel 222 oud BW, waaruit de hoofdelijkheid van huishoudelijke en opvoedingsschulden van gehuwden en wettelijk samenwonenden blijkt.<sup>61</sup>

**38.** Om precies te begrijpen wat er onder daden van opvoeding moet worden verstaan, kunnen bijgevolg het opvoedingscriterium zowel ruim als feitelijk worden ingevuld. De ruime invulling slaat op de eenoudergezinnen terwijl de feitelijke invulling betrekking heeft op bijvoorbeeld grootouders, die namelijk geen titularis zijn van het ouderlijk gezag over de minderjarige kinderen.<sup>62</sup>

<sup>55</sup> F. SWENNEN, "Alle Menschen werden Brüder. Broeder- en zuster onder artikel 8 EVRM", *T.Fam.* 2010, (1) 1.

<sup>56</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293.

<sup>57</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

<sup>58</sup> Verantwoording bij amendement nr.22 van mevr. ROHONYI *c.s.*, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 9 j<sup>o</sup> verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 10.

<sup>59</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 16.

<sup>60</sup> Artikel 378sexiesdecies oud Burgerlijk Wetboek; F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293.

<sup>61</sup> Verantwoording bij amendement nr.22 van mevr. ROHONYI *c.s.*, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 9-10 j<sup>o</sup> verslag van de eerste lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10,10; C.-E. DE FRESART, "solidarité des parents séparés ou divorcés pour les dettes d'hébergement, d'entretien, de surveillance, d'éducation et de formation des enfants" (noot onder Vred.Fontaine-l'Évêque 23 november 2006), *T.Vred.* 2011 (28) 34-35, nr. 15.

<sup>62</sup> Zie artikel 1477, §7 oud Burgerlijk Wetboek; M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

**39.** De opname van het opvoedingscriterium binnen eenzelfde gezin is ingegeven door het ruime materiële toepassingsgebied van de wet van 20 mei 2021. Zowel situaties in nieuw samengestelde gezinnen als voogdij of pleegzorg worden gevat door dit begrip.<sup>63</sup> In de parlementaire voorbereiding blijkt immers dat pleegzorg wel als gezin in de zin van artikel 387sexiesdecies oud BW moet worden beschouwd.<sup>64</sup>

**40.** Het opvoedingscriterium voorzien in het wetsartikel is enerzijds van belang omdat het recht van minderjarige broers en zussen om niet van elkaar gescheiden te worden, niet van toepassing is op minderjarigen die in eenzelfde voorziening verblijven. De wetgever wou op deze manier voorkomen dat kinderen die geplaatst zijn in een instelling een latere adoptie of plaatsing in een pleeggezin kunnen verhinderen door dit recht in te roepen. Verklaring voor deze bezorgdheid wordt gevonden in het feit dat deze rechten bij een plaatsing in een instelling vaak een groot aantal kinderen treft.<sup>65</sup>

**41.** Anderzijds is de *ratio legis* dat alle mogelijke gezinsvormen worden vervat, ongeacht of er zich een wijziging in de ouderlijke situatie voordoet.<sup>66</sup> De wetgever heeft hiervoor geen aansluiting gezocht bij de reeds bestaande gelijkstelling met broers en zussen van iedere andere persoon die een gelijkaardige positie heeft in het gezin zoals vervat in artikel 377 Sw. Deze bepaling beoogde ook de nieuw samengestelde gezinnen met half-en stiefbroers en -zussen te omvatten. In plaats daarvan heeft de wetgever voor de invulling van het begrip inspiratie gezocht in de ruime en feitelijke invulling van het begrip "opvoeding van de kinderen", met het oog op de reeds vermelde hoofdelijke gehoudenheid opgenomen in artikel 222 oud Burgerlijk Wetboek.<sup>67</sup>

Het recht om het kind op te voeden vormt een bestanddeel van het ouderlijk gezag.<sup>68</sup> Volgens M. DUPAN dient de wet echter breder geïnterpreteerd te worden. Zij is van mening dat opvoedingsdaden eveneens gesteld kunnen worden door personen die niet bekleed zijn met het ouderlijk gezag over de betrokken kinderen.<sup>69</sup> Immers stelt artikel 18 IVRK dat ouders de eerste verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. In het verdrag wordt echter niet gedefinieerd wie er onder ouders worden gezien.<sup>70</sup>

**42.** Ondanks het advies van de Raad van State vallen louter biologische broers en zussen alsnog buiten het toepassingsgebied van het opvoedingscriterium. In het advies werd aangehaald dat er geen gegronde reden bestaat om kinderen uit te sluiten die een bloedband hebben louter vastgesteld door een DNA-test, zonder juridische afstammingsband of bewijs van een bijzondere band. Door het

---

<sup>63</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

<sup>64</sup> Amendement nr.22 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/9, 9.

<sup>65</sup> Amendement nr.15 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/6, 4; Verslag (GABRIËLS) namens de Commissie voor de Justitie van de eerste lezing, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/7, 8 en 12; M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

<sup>66</sup> Amendement nr.8 (ROHONYI en DE SMET), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/4, 7-8; Verslag (GABRIËLS) namens de Commissie voor de Justitie van de eerste lezing, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/7 en 10.

<sup>67</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 294.

<sup>68</sup> T. WUYTS, *ouderlijk gezag*, Mortsels, Intersentia, 2013, 35.

<sup>69</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 461.

<sup>70</sup> H. VANCROMBRUGGE, *Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid? De opvoedingsbelofte in het licht van de rechten van de mens en de rechten van het kind*, Levana's terugkeer. De opvoedingsbelofte als installatie van de ouder als opvoeder, Brussel, Hoger instituut voor gezinswetenschappen vzw & Het Vlaams centrum voor het welzijn van kinderen en gezinnen, 2007, 16-18.

loutere feit van het bestaan van een bloedband moet er minstens sprake zijn van een potentiële gezinsrelatie wat volgens de Raad van State onder de bescherming valt van het recht op het eerbiedigen van het gezinsleven.<sup>71</sup> Wanneer een broer of zus bijvoorbeeld later op de hoogte wordt gesteld van het bestaan van een broer of zus die in een ander gezin is opgevoed, zou in principe geen beroep kunnen doen op de rechten vervat in de nieuwe wet.<sup>72</sup>

**43.** De beperking van het toepassingsgebied van artikel 387sexiesdecies oud BW tot kinderen die samen binnen eenzelfde gezin moeten worden opgevoed heeft tot gevolg dat bijvoorbeeld relaties met keuzebroers en-zussen niet uitdrukkelijk worden beschermd.<sup>73</sup> Voor keuzeverwanten, tussen wie geen juridische, biologische of sociale banden bestaat is het dus niet mogelijk om onder het verruimde begrip van broer en zus te vallen ook al is er wel sprake van een bijzonder affectieve band. Onder keuzeverwanten kan verstaan worden, de socio-culturele betrekking tussen personen die daarvoor kiezen op basis van de verwantschap in de letterlijke betekenis die zij met elkaar voelen.<sup>74</sup> Keuzeverwanten zijn dus bijvoorbeeld vrienden, met deze personen kan je een bijzondere band hebben die soms nog sterker is dan die met je biologische broer of zus. De wetgever houdt in personen- en familierechtelijke aangelegenheden in toenemende mate rekening met de sociale banden maar hier heeft de wetgever ervoor gezorgd dat deze personen zich niet kunnen beroepen op de rechten voorzien in de nieuwe wet.

#### 2.1.2.2. *Affectiviteitscriterium*

**44.** In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd tevens verwezen naar de sterke sociale band die kinderen met elkaar opbouwen doordat zij bijvoorbeeld samen opgroeien in nieuw samengestelde gezinnen, waarbij zij geen gemeenschappelijke ouders hebben. Ook deze bijzonder affectieve band is beschermingswaardig met het oog op de psychologische en sociale ontwikkeling van het kind, zonder dat een verschil in behandeling mag bestaan ten opzichte van juridische broers en zussen.<sup>75</sup>

**45.** Door de woorden "*alle personen die blijk geven van een bijzondere affectieve band*" wordt bovenstaande doelstelling evenwel niet nauwkeurig genoeg weergegeven en krijgt het begrip broers en zussen een veel te ruime invulling in het licht van de *ratio legis* van het voorstel. Het loutere feit blijk te geven van "een bijzondere affectieve band" volstaat volgens de Raad van State immers niet om van twee personen broers en zussen te maken, zelfs niet in de symbolische en sociale betekenis van het begrip.<sup>76</sup> Het zou overigens geen toegevoegde waarde bieden aan artikel 375bis oud BW. Hier is immer sprake van "ieder andere persoon", indien hij aantoont dat hij met het kind een bijzondere affectieve band heeft. Doel was dat alle personen die blijk geven van een bijzondere affectieve band, zich op de gelijkstelling met juridische broers en zussen zouden kunnen beroepen.<sup>77</sup>

<sup>71</sup> Adv.RvS nr.67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.*Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 16.

<sup>72</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 461.

<sup>73</sup> K. WESTON, *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*, New York, Columbia Press, 1991; F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293; F. SWENNEN, *Het personen-en familierecht. Een benadering in context*, Morsel, Intersentia, 7<sup>de</sup> uitg., 2021, nr. 921.

<sup>74</sup> F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Morsel, Intersentia, 7<sup>de</sup> uitg., 2021, 609.

<sup>75</sup> Cfr. artikel 375bis oud BW; F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293.

<sup>76</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/2 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/3, 16.

<sup>77</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/2 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/3, 14-16.

In de uiteindelijk wettekst is het loutere bestaan van een bijzondere affectieve band wel een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde om gelijkgesteld te worden als broer en zus.<sup>78</sup>

**46.** Wanneer precies sprake is van een bijzondere affectieve band is niet altijd makkelijk aan te geven en zou eventueel aanleiding kunnen geven tot interpretatieproblemen.<sup>79</sup> Meer algemeen gaat het om een persoon die deel uitmaakt van de dagelijkse entourage van het kind, die interesse en affectie betuigt voor het kind en met wie het contact nodig is voor het levensevenwicht van het kind.<sup>80</sup> Met betrekking tot het recht op persoonlijk contact van een derde minderjarige, waarbij aldus ook een bijzondere affectieve band aangetoond moet worden heeft een cassatiearrest van 16 januari 2009 duidelijk gemaakt dat de bijzondere affectieve band met de verzoeker noch actueel noch wederkerig moet zijn.<sup>81</sup> Naar analogie zou dit ten eerste betekenen dat niet wordt vereist dat de bijzondere affectieve band van de broer of zus nog bestaat op het ogenblik van het inleiden van de procedure. Het kan zijn dat de broer en/of zus een bijzondere band met elkaar hebben gehad maar dat deze buiten hun wil is verbroken. Ten tweede verzette het hof zich ook tegen een al te strikte hantering van de wederkerigheidsvereiste van de bijzondere affectieve band.<sup>82</sup> Naar analogie zou dit ook kunnen betekenen dat het voldoende kan zijn dat er enkel een bijzondere affectieve band bestaat in hoofde van één broer en/of zus.

### 2.1.3. *Uitzondering: na het begaan van een als misdrijf omschreven feit*

**47.** Een uitzondering op het toepassingsgebied zijn de minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben begaan. Wanneer een minderjarige broer en/of zus een als misdrijf omschreven feit (MOF) heeft begaan, kan deze geen recht op persoonlijk contact vorderen jegens zijn of haar broers en/of zussen.<sup>83</sup> In de parlementaire voorbereiding blijkt immers dat er een uitzondering wordt gemaakt op het recht wanneer er eventuele beschermingsmaatregelen worden genomen ten aanzien van één of meerdere kinderen als daders van een als misdrijf omschreven feit.<sup>84</sup>

**48.** De verantwoording daartoe zit volgens de voorbereidende werken in het feit dat dergelijke maatregelen immers niet alleen in het belang van het kind worden genomen, maar ook met het oog op de bescherming van de samenleving. Dit wordt toegespitst op de situatie waarbij de minderjarige die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd het recht om niet van zijn broers en zussen te worden gescheiden zou inroepen om zich te verzetten tegen een opgelegde maatregel, zoals bijvoorbeeld een plaatsing in een openbare instelling voor jeugdbescherming. Tevens blijkt uit de parlementaire voorbereidingen dat deze uitzondering, ongeacht het belang van het kind, eveneens geldt in de context van het recht op persoonlijk contact.<sup>85</sup>

---

<sup>78</sup> Aangenomen tekst door de Commissie van Justitie in tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/11, 4.

<sup>79</sup> T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Mortsel, Intersentia, 2013, 304.

<sup>80</sup> H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAËVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (19) 24-32.

<sup>81</sup> Cass. 16 januari 2009, *T. Fam.* 2009, 91, noot R. VASSEUR; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 385.

<sup>82</sup> E. DE MAEYER en C. VERGAUWEN, "Een recht op persoonlijk contact voor derden: de notie 'bijzondere affectieve band' nader onderzocht" (noot onder Cass. 16 januari 2009), *RABG* 2009, afl. 12, 863-865; R. VASSEUR, "Hof van Cassatie verduidelijkt draagwijdte 'bijzondere affectieve band' ex artikel 375bis BW" (noot onder Cass. 16 januari 2009), *T. Fam.* 2009, 94.

<sup>83</sup> Artikel 387quinquiesdecies oud BW

<sup>84</sup> Amendement nr. 21 (mevr. ROHONYI c.s.), *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr 55-770/9, 7.

<sup>85</sup> Amendement nr. 21 (mevr. ROHONYI c.s.), *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr 55-770/9, 7-8.

**49.** Er dient echter wel verduidelijkt te worden dat broers en zussen van de minderjarige die een misdrijf omschreven feit heeft begaan bijvoorbeeld wel een bezoekrecht hebben indien het belang van het kind dit vraagt. De broer(s) en/of zus(sen) kunnen zich dus nog steeds beroepen op een recht van persoonlijk contact ten aanzien van hun strafrechtelijk geplaatste broer of zus.<sup>86</sup> Uit de verantwoording blijkt niet van welke broer of zus het belang wordt getoetst.<sup>87</sup> Aangenomen kan worden dat aangezien het recht op persoonlijk contact niet openstaat voor de geplaatste minderjarige, beargumenteerd kan worden dat er dan ook enkel rekening moet worden gehouden met het belang van het niet-geplaatste kind om contact te houden met het geplaatste kind.<sup>88</sup> Prof. dr. C. DECLERCK is eerder van mening dat ter zake geen onderscheid kan worden gemaakt en de beoordeling steeds in het belang van ieder individueel kind zou moeten gebeuren.<sup>89</sup>

**50.** Op te merken valt dat de uitzondering die voorzien is in artikel 387quinquiesdecies oud BW bij een letterlijk interpretatie enkel betrekking heeft op de minderjarige die een misdrijf heeft begaan in de verruimde omschrijving van het begrip broer en zus. Het gaat hier niet over broers en zussen in de strikt juridisch traditionele betekenis, deze worden in de bepaling niet uitgesloten. Dit valt namelijk af te leiden uit de plaats van deze bepaling in het oud BW. Met betrekking tot artikel 375bis, eerste lid oud BW is er voor de delinquente minderjarige geen expliciete uitsluiting te vinden. De vraag rijst hoe artikel 375bis oud BW ook hier in verhouding staat tot artikel 387quinquiesdecies oud BW met betrekking tot het toepassingsgebied. In de rechtsleer is men het erover eens dat de uithuisgeplaatste delinquente minderjarige zelf geen recht op persoonlijk contact kan laten gelden via artikel 375bis oud BW.<sup>90</sup> De broers en zussen van de uithuisgeplaatste delinquente minderjarige zouden daarentegen wel hun recht kunnen laten gelden op basis van artikel 375bis oud BW.

**51.** Omtrent de vraag met wiens belang er in bovenstaande situatie rekening moet worden gehouden, bestaan er in de rechtsleer verschillende standpunten. M.DUPAN is namelijk van mening dat daarbij enkel rekening moet worden gehouden met het belang van de niet-geplaatste broers en zussen, terwijl Prof. dr. C. DECLERCK van mening is dat hierbij eerder rekening moet worden gehouden met het belang van alle betrokken minderjarigen, waaronder dus ook dat van de uithuisgeplaatste delinquente minderjarige.<sup>91</sup> E. ALOFS en S. DE BUS volgen hierin het standpunt van M. DUPAN. Zij zijn namelijk van mening dat het inconsistent zou zijn om de uithuisgeplaatste delinquente minderjarige enerzijds het recht op contact te ontzeggen, maar anderzijds via de belangenafweging zijn belangen te laten meespelen.<sup>92</sup>

---

<sup>86</sup> Verantwoording bij (aangenomen) amendement nr.19 van mevr. ROHONYI c.s., *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 5<sup>j</sup> verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 10.

<sup>87</sup> *Ibid.*, 5-7.

<sup>88</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 465.

<sup>89</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 307.

<sup>90</sup> E. ALOFS en S. DE BUS, "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl.10, (312) 316.

<sup>91</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 465; C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 307.

<sup>92</sup> E. ALOFS en S. DE BUS, "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl.10, (312) 316.



## 2.2. Alle broers en zussen op elke leeftijd

**52.** Het nieuw ingevoerde artikel 387quinquiesdecies oud BW bepaalt dat hoofdstuk III van toepassing is op onder andere de maatregelen uit hoofdstuk I en II, aldus eveneens op artikelen 374 en 375bis oud BW. In de verantwoording bij de wijziging van artikel 375bis oud Burgerlijk Wetboek wordt overigens uitdrukkelijk vermeld dat het betrekking heeft op *alle* broers en zussen, zowel de juridische broers en zussen in de klassiek juridische omschrijving als de sociale broers en zussen zoals opgenomen in artikel 387sexiesdecies oud BW.<sup>93</sup> De vraag rijst of aangenomen kan worden dat artikel 375bis oud BW effectief van toepassing is op *alle* broers en zussen op *elke* leeftijd.

### 2.2.1. Alle broers en zussen

**53.** De wijziging brengt met zich mee dat er in artikel 375bis oud BW gesproken wordt over '*alle broers en zussen*'. Door de opname van deze zinsnede in dit artikel rijst de vraag of het recht eveneens van toepassing is op de verruimde groep broers en zussen.<sup>94</sup> Uit het artikel kan in eerste instantie begrepen worden dat het gaat om broers en zussen in de klassiek juridische betekenis van het begrip. Het gaat namelijk om alle broers en zussen die een juridisch vastgestelde, oorspronkelijke of vol adoptieve afstammingsband ten aanzien van minstens één gemeenschappelijke ouder hebben (*supra*, nrs. 31-33). Tevens blijkt uit een samenlezing van de artikelen 387quinquiesdecies en 387sexiesdecies oud BW dat onder alle broers en zussen ook begrepen kunnen worden, personen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed en die een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld.<sup>95</sup>

**54.** Uit amendering blijkt dat met alle broers en zussen wordt bedoeld dat dit zowel kan slaan op volle en halfbroers en-zussen maar ook op kinderen die werden opgevoed binnen eenzelfde gezin in de zin van het artikel 387sexiesdecies oud BW.<sup>96</sup> Concreet wil dit zeggen dat wanneer aangetoond is dat er een bijzonder affectieve band is en ze binnen hetzelfde gezin opgevoed zijn, dat naast de klassieke broers en zussen ook gewoon geadopteerde broers en zussen, alsook stiefbroers- en zussen zich kunnen beroepen op het recht op persoonlijk contact vervat in artikel 375bis oud BW.<sup>97</sup> Is er echter niet voldaan aan de dubbele voorwaarde dan wordt deze persoon beschouwd als een derde die vervolgens enkel een bijzondere affectieve band zal moeten aantonen.<sup>98</sup>

**55.** Voorts heeft de Raad van State eerder in zijn advies gevraagd om van de definitie broers en zussen een apart hoofdstuk te maken, dit met het oog op de toekenning van een belangrijk recht en in de wetenschap dat de daaruit voortvloeiende rechten gevolg zullen hebben voor de andere hoofdstukken betreffende de pleegzorg en het ouderlijk gezag.<sup>99</sup> Volgens M. DUPAN zou daaruit

<sup>93</sup> Verantwoording bij (aangenomen) amendement nr.23 van mevr. ROHONYI c.s., *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9,11 j<sup>o</sup> verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 11.

<sup>94</sup> Zie artikel 387sexiesdecies oud BW.

<sup>95</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 306.

<sup>96</sup> Amendement nr. 19 (mevr. ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 4.

<sup>97</sup> *Ibid*; F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 293.

<sup>98</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 306.

<sup>99</sup> Verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-2021, nr. 55-780/10, 8.

afgeleid kunnen worden dat de gevolgen van het recht om niet van elkaar gescheiden te worden alsook het recht op persoonlijk contact eveneens voor gelijkgestelden broers en zussen gelden.<sup>100</sup>

### 2.2.2. Op elke leeftijd

**56.** Tevens blijkt uit de toevoeging in artikel 375bis oud BW dat broers en zussen 'op elke leeftijd' het recht hebben op persoonlijk contact. Uit de letterlijke bewoording 'op elke leeftijd' zou kunnen worden geconcludeerd dat de wetgever hiermee ook toestaat het recht toe te kennen in situaties tussen zowel minderjarige als meerderjarige broers en zussen onderling. Met deze bewoordingen dringt de vraag zich op of iedere gerechtigde, zowel meerderjarigen als minderjarigen zich kunnen beroepen op dit recht. Gebruikelijk wordt beschouwd dat artikel 375bis oud BW ingeroepen kan worden in situaties waarbij een meerderjarige aanspraak maakt op persoonlijk contact met een minderjarige, gezien het omgekeerde niet gangbaar is.<sup>101</sup> In de parlementaire voorbereiding werd vervolgens verduidelijkt dat het eveneens van toepassing is in de onderlinge verhouding tussen minderjarige broers en zussen.<sup>102</sup>

**57.** In de voorbereidende werken rees vervolgens de vraag, indien dit zou gelden voor meerderjarige kinderen onderling, of dit dan schadelijk zou zijn.<sup>103</sup> Het aanvaarden van een recht op persoonlijk contact ten aanzien van een meerderjarige zou immers in strijd zijn met de fundamentele rechten op persoonlijke vrijheid.<sup>104</sup> Mijns inziens is dit geen volledige inbreuk omdat het artikel er *in abstracto* van uit gaat dat de persoon er belang bij heeft om bestaande banden van affectie te onderhouden. Een beslissing die niet in het belang is van de persoon zou dan ook niet worden toegekend. Een inmenging op de persoonlijke vrijheid lijkt mij in dit geval dan ook mogelijk. Het EHRM oordeelde echter dat familierelaties tussen volwassenen en hun ouders of hun broers of zussen minder bescherming genieten, tenzij zou worden aangetoond dat er nog bijkomende elementen van afhankelijkheid bestaan boven op de normale affectieve banden.<sup>105</sup>

**58.** Volgens de Raad van State zou dergelijk recht op persoonlijk contact, ongeacht de leeftijd van de broers en zussen, zorgen voor een uitbreiding van de bescherming van het recht op familie -en privéleven vervat in artikel 8 EVRM.<sup>106</sup> Na hoorzitting werd echter beslist om het toepassingsgebied binnen de grenzen van de reeds bestaande bescherming in artikel 8 EVRM te houden. In de voorbereidende werken blijkt dat de nieuwe wetgeving enkel van toepassing is tussen een meerderjarige en een minderjarige broer of zus hetzij tussen minderjarige broers en zussen onderling al kan dit worden betwist.<sup>107</sup> Volgens kamerlid K. GEENS werd deze situatie niet geïllustreerd maar is het echter niet uitgesloten, dit blijkt immers uit het verslag van de tweede lezing waarin gezegd

---

<sup>100</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 461.

<sup>101</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 11-14.

<sup>102</sup> Amendement nr. 19 (mevr. ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 4.

<sup>103</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 8-10.

<sup>104</sup> Rb. Brugge 13 januari 1969, *RW* 1968-69, 1138; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 707; C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 306.

<sup>105</sup> EHRM 10 juli 2003, Benhebba t. Frankrijk, §36; 15 juli 2003, Mokrani t. Frankrijk, §33; 17 februari 2009, Onur t. Verenigd Koninkrijk, §45.

<sup>106</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 15.

<sup>107</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 465.

wordt dat het amendement, weliswaar onbedoeld, deze mogelijkheid heeft toegelaten.<sup>108</sup> Er is dus onenigheid over het feit of het op elke leeftijd kan worden ingeroepen. De letterlijke bewoording 'op elke leeftijd' is mijns inziens dan ook niet de beste keuze, het zorgt namelijk voor een ruime interpretatie. Op zich laat de wettekst dus toe om te verdedigen dat het ook ten aanzien van een meerderjarige broer en/of zus kan. Het lijkt mij dan ook niet uitgesloten dat een rechter in deze zin kan oordelen.

**59.** Prof. dr. C. DECLERCK is echter van mening dat hiertegen opgeworpen zou kunnen worden dat de plaatsing van het artikel 375bis oud BW onder de Titel IX. "Ouderlijk gezag en pleegzorg" tot gevolg heeft dat het enkel betrekking heeft op minderjarigen. Dit zou noodzakelijkerwijs met zich meebrengen dat er enkel sprake kan zijn van een recht op persoonlijk contact ten aanzien van een minderjarige.<sup>109</sup> Prof. dr. I. BOONE geeft vervolgens aan dat in het kader van verblijfsregelingen zoals voorzien in artikel 374 oud BW het alleszins enkel gaat om minderjarige kinderen.<sup>110</sup> De rechtbank kan immers voor meerderjarige kinderen geen verblijfsregeling vastleggen aangezien voor hen geen ouderlijk gezag meer geldt.<sup>111</sup> Naar analogie zou dit doorgetrokken kunnen worden naar artikel 375bis oud BW aangezien beide artikelen zich bevinden onder Titel IX. "Ouderlijk gezag en pleegzorg".

### **2.3. Besluit**

**60.** Om te bepalen wie broers en zussen zijn in de zin van de wet van 20 mei 2021 blijkt uit bovenstaande analyse dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen het klassiek juridisch begrip enerzijds en de daarmee gelijkgestelde broers en zussen anderzijds. Onder het klassiek juridisch begrip wordt er gesproken van broer en zus wanneer zij ten minste één gemeenschappelijke ouder hebben. Bovendien bepaalt artikel 387sexiesdecies dat ook kinderen die niet (meer) minstens één gemeenschappelijke ouder hebben gezien kunnen worden als broer en zus. Zij moeten weliswaar kunnen aantonen dat zij samen in hetzelfde gezin zijn opgevoed en dat er sprake is van een bijzondere affectieve band. Bijgevolg kunnen bijvoorbeeld stiefbroers- en zussen ook worden gezien als broer en zus in de zin van de wet van 20 mei 2021.

**61.** De relevantie voor de invoering van een verruimd begrip kan mijns inziens niet worden betwist. Of de wetgever met deze definitie erin geslaagd is om te zorgen voor een gelijkstelling tussen de verschillende vormen van broers en zussen is eerder betwistbaar. In eerste instantie lijkt de intentie van de wetgever goed maar wanneer we met een kritische blik een analyse maken van artikel 387sexiesdecies oud BW rijzen er desondanks verscheidene vragen. Wanneer kan er bijvoorbeeld van een juridische band worden gesproken tussen broers en zussen en is deze in iedere context van toepassing?<sup>112</sup>

---

<sup>108</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 8-10.

<sup>109</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306), 307.

<sup>110</sup> I. BOONE, "Verblijfsregeling van broers en zussen na scheiding van de ouders", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (296) 297.

<sup>111</sup> Art. 372 oud BW.

<sup>112</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 460.

**62.** Wat de gelijkstelling met broers en zussen betreft, heeft de wetgever het zichzelf onnodig moeilijk gemaakt. De wetgever had namelijk een aanknopng kunnen doen met artikel 377 SW wat als vertrekpunt had kunnen dienen voor de verruimde interpretatie van het rechtsbegrip. De gelijkstelling geldt nu slechts onder de cumulatieve voorwaarden om samen binnen eenzelfde gezin te worden opgevoed en met elkaar een bijzondere affectieve band te hebben ontwikkeld. Deze gelijkstelling gaat volgens Prof. dr. F. SWENNEN op twee punten niet ver genoeg. Enerzijds had de gelijkstelling ook tot andere rechten, plichten en verboden moeten worden uitgebreid. Anderzijds worden biologische en gekozen broers en zussen geheel uitgesloten. De wetgever knoopt daarmee nog steeds onvoldoende aan bij nieuwsoortige familievormen.<sup>113</sup> Naar mijn mening zou het opnemen van keuzeverwanten onder broers en zussen in de wetgeving te verregaand zijn en zou het aanleiding kunnen geven tot een te grote interpretatievrijheid. Het lijkt mij evenwel belangrijk om rekening te houden met deze sociale banden maar mijns inziens is er voor deze derde voldoende bescherming voorzien in de wetgeving. De gelijkstelling met broers en zussen van 'kinderen die samen binnen eenzelfde gezin worden opgevoed' had volgens prof. dr. F. SWENNEN eveneens verder kunnen gebeuren dan het toepassingsgebied van Titel IX. "Ouderlijk gezag en pleegzorg" in het oud BW. "De wetgever heeft een kans gemist om ook elders in de wetgeving aansluiting te zoeken bij nieuwe gezinsvormen.", aldus F. SWENNEN.<sup>114</sup>

**63.** Terzijde lijkt het mij hier eveneens een gemiste kans dat er niet gekozen is voor een niet-binaire genderaanduiding van broers en zussen. In het nederlands kennen wij, in tegenstelling tot Frankrijk (*fratrie*) en Engeland (*sibling*) geen genderneutraal begrip van broers en zussen. Prof. dr. F. SWENNEN ziet de invoering van een niet-binaire genderaanduiding in het personenrecht als een fundamenteel element in verwantschapssystemen. In het licht van de debatten over genderneutraal afstammingsrecht valt op dat broer en zus genderspecifieke aanduidingen zijn. De noodzakelijke invoering van een niet-binaire genderaanduiding in het personenrecht<sup>115</sup> zou volgens Prof. dr. F. SWENNEN ook op de juridische aanduiding van het broer -en zusschap een invloed hebben.<sup>116</sup>

**64.** Tot slot heerst er enige onduidelijkheid over het feit of het recht op persoonlijk contact tussen alle broers en zussen wel een principieel contactrecht uitmaakt. Opmerkelijk is dat er in de wettekst nochtans een principieel recht op persoonlijk contact wordt ingebouwd. Uit bovenstaande analyse kan geconcludeerd worden dat een principieel recht op persoonlijk contact in principe uitsluitend van toepassing is op broers en zussen in de klassiek juridische betekenis.<sup>117</sup> De verruimde groep van broers en zussen moet immers bijkomend een bijzonder affectieve band aantonen en moeten daarenboven opgevoed zijn binnen hetzelfde gezin.<sup>118</sup> Bijgevolg zou hieruit kunnen worden afgeleid dat de verruimde groep van broers en zussen valt onder de virtueel contactgerechtigden. Dit leidt tot het vreemde resultaat dat deze verruimde groep van broers en zussen aan strengere toepassingsvoorwaarden wordt onderworpen dan gewone derden die enkel een bijzondere affectieve band moeten aantonen.

---

<sup>113</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 295.

<sup>114</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 295.

<sup>115</sup> GwH 19 juni 2019, nr. 99/2019, *T.Fam.* 2020, 14, noot P. CANNOOT.

<sup>116</sup> F. SWENNEN, "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (292) 296.

<sup>117</sup> M. DUPAN, "Juridische bescherming van de familiale band tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, afl. 9, (458) 464-465.

<sup>118</sup> Amendement nr. 19 en nr. 20 (mevr. ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/9, 4-10.

**65.** De wetgever is er aldus niet in geslaagd om de gelijkstelling te bewerkstellingen tussen broers en zussen in de ruime betekenis op het vlak van het recht op persoonlijk contact.<sup>119</sup> In tegendeel heeft hij er net voor gezorgd dat de verruimde groep moet voldoen aan bijkomende voorwaarden om aanspraak te kunnen maken op het recht op persoonlijk contact. Uit het wetsvoorstel blijkt dat dit echter wel de bedoeling van de wetgever was. Zo is het cruciaal daarin te voorzien, temeer omdat het niet wenselijk is binnen een sociale broeder -en zusterschap verschillen in behandeling te creëren tussen kinderen met minstens één gemeenschappelijke ouder en andere kinderen.<sup>120</sup> Dit alles toont mijns inziens aan dat de woordkeuze voor de wijziging in het artikel 375bis oud BW niet voldoende doordacht is. Het zorgt immers voor een ruimere interpretatie dan oorspronkelijk de bedoeling is en zorgt voor een ongelijke behandeling ten aanzien van de verruimde groep broers en zussen.

## **2.4. Een blik over de grenzen: Frankrijk**

**66.** Wie broers en zussen zijn onder de Franse wetgeving is in grote mate gelijklopend met de Belgische wetgeving. Wettelijk wordt er in Frankrijk een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de volle broers en zussen en anderzijds de halfbroers -en zussen. Er wordt gesproken van '*frères et sœurs germains, consanguins et utérins*'. Onder frères et sœurs '*germains*' wordt verstaan, twee broers en/of zussen die biologisch dezelfde vader en moeder hebben. Daarnaast maakt Frankrijk een onderscheid tussen halfbroers -en zussen met een gemeenschappelijke vader (*les consanguins*) dan wel met een gemeenschappelijke moeder (*les utérins*, letterlijk: uit eenzelfde baarmoeder).<sup>121</sup> Dit onderscheid is eerder taalkundig en heeft met betrekking tot de wetgeving geen verdere gevolgen.

**67.** In tegenstelling tot België wordt in Frankrijk gebruik gemaakt van een algemeen begrip '*fratrie*'. In het recht wordt dit begrip gewoonlijk gebruikt om te verwijzen naar broers en zussen die juridisch gezien dezelfde ouders hebben.<sup>122</sup> Hieronder worden ook begrepen zij die niet biologisch de ouders zijn, wat bijvoorbeeld het geval is bij een adoptie.<sup>123</sup> Dit begrip is afgeleid van het Latijnse woord *frater* dat de eenheid of gemeenschap aanduidt van de personen die binnen het gezin vallen.<sup>124</sup>

### *2.4.1. Broers en zussen in de Franse wetgeving*

**68.** Met betrekking tot de relatie tussen broers en zussen wordt in het Franse familierecht weinig rekening gehouden. De plaats die broers en zussen hebben in de Franse wetgeving is eerder subsidiair.<sup>125</sup> De wet erkent het bestaan van banden tussen broers en zussen die bloedverwanten zijn maar ontkent tot nu toe nog het bestaan van feitelijke broers en zussen in de verruimde zin.<sup>126</sup> In de rechtsleer en de parlementaire werken van de senaat blijkt immers dat het noodzakelijk is om

---

<sup>119</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 308.

<sup>120</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 10.

<sup>121</sup> J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs", *Defrénois* 1997, nr. 36616, 897.

<sup>122</sup> S. GUINCHARD en T. DEBARD, *Lexique des termes juridiques*, 28e éd., 2020, Dalloz, 503.

<sup>123</sup> E. FAVART, "Designer les frères et sœurs: différences lexicales et sémantiques", *Informations sociales* 2012, nr.173, 8-11.

<sup>124</sup> K. AGBENOTO, "La fratrie", *Les Petites Affiches* 2022, nr. 01, 31.

<sup>125</sup> *Ibid.*, 46.

<sup>126</sup> V. TARDY, "Les fraternités intrafamiliales et le droit", *Petites affiches* 1999, nr. 218, 7.

meer aandacht te besteden aan het verruimde begrip aangezien, net zoals in België, sprake is van veranderende gezinsvormen in de maatschappij.<sup>127</sup>

**69.** Het begrip 'fratrie' is in het Franse Burgerlijk Wetboek opgenomen dankzij de invoering van artikel 371-5 Code civil dat voortvloeit uit de wet van 30 december 1996. Hierin wordt uitgegaan van het principe van eenheid tussen broers en zussen en van het feit dat, als deze dezelfde familienaam dragen, zij niet van elkaar mogen worden gescheiden.<sup>128</sup> Deze opname in de wet heeft gezorgd voor een verandering in de taalkundige benadering van broers en zussen in de Franse wet. Er werd voortaan gekeken naar de naam die gegeven is aan de groep broers en zussen om aan te geven dat zij tijdens hun minderjarigheid niet van elkaar mogen worden gescheiden of dat zij nauwe contacten met elkaar moeten kunnen onderhouden indien zij niet meer in hetzelfde huishouden wonen.<sup>129</sup>

**70.** Op welke broers en zussen artikel 375-1 Code civil precies van toepassing is staat ter discussie. Uit zowel het wetsvoorstel als de parlementaire voorbereiding van artikel 371-5 Code civil blijkt dat in eerste instantie de nadruk lag op broers en zussen met eenzelfde vader en moeder (*les germains*).<sup>130</sup> De wet zou aldus niet van toepassing zijn op halfbroers en -zussen of op kinderen die als broers en zussen in een pleeggezin worden opgevoed.<sup>131</sup> Uit bestudering van de rechtspraak blijkt echter dat rechters niet zo restrictief zijn in het toepassen van de wet. De rechtspraak heeft gezorgd voor een uitbreiding op de vraag op wie de bepaling van toepassing is. Rechters passen het artikel 371-5 van de Code civil eveneens toe op kinderen die broer en zus zijn ten gevolge van een vorige relatie mits zij samen zijn opgevoed.<sup>132</sup> Deze uitbreiding door de rechtspraak zorgt ervoor dat het toepassingsgebied ruimer is dan wat initieel de bedoeling was van de wetgever.

#### 2.4.2. Besluit

**71.** Hieruit blijkt dat de Belgische wetgeving, door het erkennen van het verruimde begrip broers en zussen in de wet, vooruitstrevender is dan Frankrijk. De Franse wetgeving voorziet namelijk niet in een aparte bepaling waarin bevestigd wordt dat bijvoorbeeld ook stiefbroers -en zussen niet zomaar van elkaar gescheiden mogen worden en indien zij gescheiden worden eveneens recht op persoonlijk contact moeten kunnen onderhouden wanneer dit wenselijk is. Het is aan de rechtspraak om te bepalen binnen de grenzen van het recht wie onder de definitie valt van broers en zussen.

**72.** De erkenning van de nieuw samengestelde gezinnen in het Franse recht is momenteel nog zeer beperkt. Echter worden broers en zussen in de zin van artikel 371-5 van de Code civil door de

---

<sup>127</sup> Sénat, *Rapport d'information n°388 de Mme Gisèle GAUTIER, fait au nom de la délégation aux droits des femmes*, 13 juin 2006, nr. N°388, [https://www.senat.fr/rap/r05-388/r05-388\\_mono.html](https://www.senat.fr/rap/r05-388/r05-388_mono.html).

<sup>128</sup> J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs", *Defrénois* 1997, nr. 36616, 897; P. MURAT, "La loi du 30 décembre 1996 relative au maintien des liens entre frères et sœurs ou comment ressurgit la question des droits de l'enfant", *Dr. famille* 1997, chron. 4.

<sup>129</sup> K. AGBENOTO, "La fratrie", *Les Petites Affiches* 2022, nr. 01, 33.

<sup>130</sup> Sénat, *Rapport d'information n°388 de Mme Gisèle GAUTIER, fait au nom de la délégation aux droits des femmes*, 13 juin 2006, nr. N°388, [https://www.senat.fr/rap/l96-115/l96-115\\_mono.html#toc0](https://www.senat.fr/rap/l96-115/l96-115_mono.html#toc0); J. HAUSER, "Fratries: de quelle fratrie s'agit-il?", *RTD civ.* 2003, p. 494.

<sup>131</sup> S. DEMARS, "Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil", *TBBR* 2000, 88; J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs", *Issu de Petites affiches* 1997, nr. 115, 3.

<sup>132</sup> Paris 7 mai 2003, n° 2002/05048; Paris 7 mai 2003, n° 2002/03326; E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 322.

rechtspraak voldoende ruim opgevat om het recht te rechtvaardigen op de instandhouding van de betrekkingen tussen broers en zussen die slechts één gemeenschappelijk ouder hebben. Dit is bijgevolg een eerste goede stap in de richting tot de erkenning van de nieuw samengestelde gezinnen in het Franse recht.<sup>133</sup>

---

<sup>133</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321) 325.

### 3. ORGANISATIE EN UITOEFENING VAN HET RECHT OP PERSOONLIJK CONTACT

**73.** Indien we artikel 375bis oud BW bestuderen valt het op dat er een opdeling wordt gemaakt tussen enerzijds het recht (eerste lid) op persoonlijk contact, waarin bepaald wordt wie de contactgerechtigde zijn en anderzijds de uitoefening (tweede lid) van het recht.<sup>134</sup> Vooreerst wordt er bestudeerd of dit recht desgevallend kan worden ontzegd door de rechter en zo ja, wat de voorwaarden zijn alvorens hij dit kan doen. Hoe en op welke wijze het recht op persoonlijk contact toegekend wordt tussen broers en zussen zal in dit hoofdstuk verder worden geanalyseerd. In dit hoofdstuk zal vervolgens dieper worden ingegaan op de rechterlijk besluitvorming in de praktijk: hoe worden plaats, duur en frequentie van het recht op persoonlijk contact vastgelegd en kunnen tot slot aan deze modaliteiten voorwaarden verbonden worden?

#### 3.1. Uitoefening van het recht op persoonlijk contact

**74.** Het recht op persoonlijk contact is een recht dat aan bepaalde personen toekomt om op regelmatige wijze contact te onderhouden met een minderjarige. De uitoefening van dit contact kan erin bestaan het minderjarige kind te ontvangen, hem te schrijven, te telefoneren, te e-mailen of hem eventueel een bezoek te brengen.<sup>135</sup> De uitoefening van dit recht kan immers ook beperkt worden in bepaalde gevallen. De wetgever schrijft in artikel 375bis BW namelijk het volgende voor: *“Bij gebreke aan overeenkomst tussen de partijen, wordt de uitoefening van dat recht in het belang van het kind [...] beslist door de familierechtbank”*. Hiermee tracht de wetgever de taak van de rechter te verduidelijken met een toevoeging in het tweede lid: *“De familierechtbank weigert de uitoefening van het recht op persoonlijk contact enkel als de uitoefening van het recht ingaat tegen het belang van het kind”*.

**75.** Voor zowel de principieel als de virtueel contactgerechtigde derde, is het mogelijk een overeenkomst te sluiten met de ouders van het kind met het oog op de uitoefening van het recht op persoonlijk contact. Deze mogelijkheid vindt zijn grondslag in artikel 375bis, tweede lid oud BW waarbij de familierechtbank bevoegd is om te oordelen van een betwisting over het recht op persoonlijk contact indien tussen partijen geen overeenkomst mogelijk blijkt. Het tweede lid van het artikel verwijst echter niet letterlijk naar de ouders van het kind die een overeenkomst kunnen sluiten met de contactgerechtigde die de uitoefening van een recht op persoonlijk contact met het kind beogen. De reden hiervoor kan volgens C. VAN ROY worden gezocht in het feit dat niet ieder kind ouders heeft.<sup>136</sup> Het is dus ook mogelijk om een overeenkomst te sluiten met andere personen die het gezag hebben over de minderjarige. Bij gebrek aan overeenstemming inzake de uitoefening van het recht op persoonlijk contact, wordt over de uitoefening van dit recht uitspraak gedaan door de familierechtbank die altijd zal oordelen in het belang van het kind.

---

<sup>134</sup> T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Mortsel, Intersentia, 2013, 295.

<sup>135</sup> P. SENAEVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 707.

<sup>136</sup> C. VAN ROY, *De (on)deelbaarheid van het kind*, Eerste deel. De verblijfsregeling binnen het Belgische en internationale rechtssysteem dln., Mortsel, Intersentia, 2021, 16.



## 3.2. Belang van het kind

**76.** De uitoefening van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen is niet absoluut en zal bijgevolg niet altijd toegekend kunnen worden. Zulks is niet mogelijk wanneer de familierechter voor de uitoefening van het recht op persoonlijk contact van oordeel is dat het belang van het kind niet kan worden gegarandeerd.<sup>137</sup> Dit sluit aan bij artikel 3, eerste lid van het IVRK en artikel 22bis GW, waarin bepaald wordt dat het belang van het kind de eerste overweging moet zijn die het kind aangaan.<sup>138</sup> Dit heeft tot gevolg dat wanneer je als broer of zus titularis bent van het recht op persoonlijk contact het niet noodzakelijkerwijze in ieder concreet geval kan worden uitgeoefend.<sup>139</sup>

**77.** De beoordeling van het belang van het kind is niet altijd evident. In de verhouding tussen broers en zussen spelen er vaak meerdere belangen die kunnen verschillen van elkaar en die dus tegen elkaar moeten worden afgewogen.<sup>140</sup> De beoordeling van wat in het belang is van het kind dient afdoende te worden gemotiveerd door de rechter.<sup>141</sup> Wat 'het belang van het kind' inhoudt is een zeer algemeen begrip. Het is een moeilijk te definiëren begrip dat bovendien zeer contextgebonden is en kan evalueren met de tijd, het omvat bijgevolg een soort van blanco-norm.<sup>142</sup> Het *in concreto* vastleggen ervan is een bijzonder moeilijke opdracht en zal altijd afhankelijk zijn van de eigen inzichten en appreciaties van de rechter.<sup>143</sup>

**78.** Het Kinderrechtencommissariaat pleit dan ook voor een zekere objectivering van het belang van het kind aan de hand van een aantal objectieve criteria die zouden worden opgenomen in de wetgeving.<sup>144</sup> Vraag rijst welke criteria voldoende algemeen zijn gelet op de concrete situatie waarin een minderjarige zich in kan bevinden en hoe exhaustief deze lijst van criteria bijgevolg dient te zijn.<sup>145</sup> Het VN-comité voor de Rechten van het Kind stelt dat het belang van het kind in ieder geval een procedurele richtlijn dient te zijn bij alle beslissingen die betrekking hebben op het kind. Het is volgens het comité noodzakelijk dat in de rechterlijke motivering ook duidelijk te lezen valt dat het belang van het kind expliciet in overweging genomen is.<sup>146</sup> In het general comment nr. 14 heeft het VN-comité getracht een niet-limitatieve en niet-hiërarchische opsomming van elementen op te stellen die een rol kunnen spelen bij de inschatting van het belang van het kind. Het comité stelt hierbij volgende elementen voorop:

- De mening van het kind;
- Het behoud van de familiale vanden en de omgang met familie;
- De identiteit van het kind;

---

<sup>137</sup> P. SENAEVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 716.

<sup>138</sup> E. ALOFS en S. DE BUS, "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (312) 316-317.

<sup>139</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 308.

<sup>140</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 20.

<sup>141</sup> R. HEPES, "Het recht van broers en zussen om niet van elkaar te worden gescheiden: een reeds bestaand recht?", *TJK* 2011, afl. 1, 29.

<sup>142</sup> M. MALLIEN (eds.), *Le contentieux judiciaire parental à propos de l'éducation de l'enfant*, Brussel, Larcier, 2016, 114-123.

<sup>143</sup> H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAEVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (19) 34-35.

<sup>144</sup> KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Standpunt van 29 januari 2021: wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen", nr. 2020-2021/107, 4.

<sup>145</sup> E. ALOFS en S. DE BUS, "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl.10, (312) 316-317.

<sup>146</sup> General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3.1), UN Committee on the Rights of the Child, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14, 4.

- De zorg, bescherming en veiligheid van het kind;
- De mogelijk kwetsbaarheid van het kind;
- En het recht op gezondheidszorg en op onderwijs van het kind.<sup>147</sup>

**79.** Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 20 mei 2021 blijkt dat de beoordeling van het belang van het kind dient te gebeuren voor alle minderjarige broers en zussen. De vertegenwoordiger van de minister van Justitie geeft in het verslag het volgende weer:

*“Indien bijvoorbeeld het belang van één van de kinderen zulks vereist, kan de rechter het verzoekende kind het recht ontzeggen om niet te worden gescheiden. Hij denkt bijvoorbeeld aan het geval van een oudere broer die geweld pleegt op zijn jongere broer. Wanneer de oudere broer in dat geval de rechter verzoekt niet van zijn jongere broer te worden gescheiden, ligt het voor de hand dat de rechter zal weigeren op dat verzoek in te gaan, in het belang van de jongere broer. Het is dus geen absoluut recht, maar wel een principe dat ook in de omgekeerde richting kan worden toegepast, indien dit recht in strijd is met het hoger belang van het kind”.*

Dit betekent dat er niet alleen rekening moet worden gehouden met de minderjarige die uit huis wordt geplaatst en verzoekt voor de samenplaatsing of de minderjarige die aanspraak maakt op een recht op persoonlijk contact, maar ook met het belang van zijn of haar broers en/of zussen.<sup>148</sup>

**80.** Zoals vermeld in de parlementaire voorbereiding, gebeurt deze beoordeling doorgaans aan de hand van een deskundigenverslag of een maatschappelijk onderzoek dan wel aan de hand van elementen die terug te vinden zijn in het familiedossier.<sup>149</sup> Indien de magistraat in het kader van het onderzoek van mening is dat de partijen hem onvoldoende informatie ter beschikking stellen om uitspraak te doen over het verzoek, beschikt hij over de mogelijkheid een deskundige aan te stellen of een maatschappelijk onderzoek te bevelen.<sup>150</sup> Partijen kunnen de rechtbank vragen een onderzoek te bevelen al is de rechter niet verplicht om op dit verzoek in te gaan. Daarenboven kan de rechter wel ambtshalve beslissen om een onderzoek te bevelen.<sup>151</sup> Om te bepalen of het in het belang van het kind is heeft de rechter ook de mogelijkheid om met het kind te spreken door middel van het zogenaamde hoorrecht/spreekrecht vervat in artikel 1004/1 Ger.W., voor zover is voldaan aan de wettelijke toepassingsvoorwaarden en het kind een gesprek met de familierechter wenst.<sup>152</sup> Dit wordt in het volgende hoofdstuk over de principiële procesonbekwaamheid uitvoeriger besproken (*infra*, nrs. 134-138) .

**81.** Tot slot regelt artikel 375bis oud BW de bewijslast in verband met de uitoefening van het recht op persoonlijk contact niet duidelijk. In de rechtspraak blijkt dat een recht op persoonlijk contact in het belang van het kind wordt geacht vanaf het ogenblik dat de bijzondere affectieve band bewezen

<sup>147</sup> General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3.1), UN Committee on the Rights of the Child, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14, 12-17.

<sup>148</sup> Verslag van eerste lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/7, 10-11.

<sup>149</sup> Zie artikel 1253bis Ger.W.

<sup>150</sup> C. VAN ROY, *De (on)deelbaarheid van het kind*, Eerste Deel. De verblijfsregeling binnen het Belgische en internationale rechtssysteem dln., Mortsel, Intersentia, 2021, 53.

<sup>151</sup> P. SENAËVE (ed.), *Handboek Familieprocesrecht*, De onderzoeksmaatregelen in de familierechtbank, Mechelen, Wolters Kluwer, 2<sup>e</sup> uitg. 2020, nr. 680.

<sup>152</sup> C. DECLERCK, “Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW”, *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 308.

is.<sup>153</sup> Het is dus aan de onwillige partij om aan te tonen dat het recht op persoonlijk contact niet in het belang van het kind zou zijn. Artikel 375bis oud BW is er bijgevolg op gericht het behoud te verzekeren van de betrekkingen van het kind met zijn sociale omgeving, in het bijzonder kan dit gaan over grootouders maar ook over broers en zussen met wie het kind geregeld te maken heeft. Hierbij staat steeds de continuïteit van het kind voorop. Daardoor komt het dus ook aan de ouders toe om te bewijzen dat de continuïteit ervan in strijd is met het belang van het kind.<sup>154</sup>

**82.** De rechtspraak van voor de wet van 20 mei 2021 bevat enkele situaties waarin het recht op persoonlijk contact in het belang van het kind kan worden geweigerd of net wordt toegekend. Onderstaande rechtspraak dateert van voor de wet van 20 mei 2021 en vereisen daarbij dat een bijzondere affectieve band tussen alle broers en zussen moet worden aangetoond. Het contact wordt bijvoorbeeld geacht niet in het belang van het kind te zijn indien een broer of zus zich systematisch denigrerend uitlaat over de ouders van het minderjarige kind<sup>155</sup> of indien het zich voortdurend verzet tegen hun opvoedkundige principes.<sup>156</sup> Het hof van beroep te Antwerpen oordeelde dat een slechte verstandhouding tussen een halfzus en de gemeenschappelijke moeder met het kind daarentegen geen reden is om een recht op persoonlijk contact te weigeren. Het bestaan van een bijzondere affectieve band tussen de halfzus en het kind werd niet betwist. Aangezien het kind geregeld naar België kwam werd het feit dat het kind in Zuid-Afrika woonde niet gezien als een obstakel om het recht op persoonlijk contact te weigeren.<sup>157</sup>

**83.** In de jeugdrechtbank te Namen kende de rechter aan een tienermeisje ook een recht op persoonlijk contact toe met haar vier jongere halfbroers en -zussen. In de tijd dat ze bij haar moeder woonde zorgde het meisje geregeld voor hen met gevolg dat zij een bijzondere affectieve band met elkaar hebben ontwikkeld. Intussen waren de kinderen in een instelling geplaatst door de jeugdzorg waardoor zij geen contact meer hadden. De rechter kende haar een recht op persoonlijk contact toe, gebaseerd op artikel 375bis oud BW, en voorzag minstens twee keer per maand een ontmoeting tussen de kinderen omdat het in het belang was van de kinderen om persoonlijke betrekking te onderhouden met elkaar.<sup>158</sup>

**84.** Ook in een vonnis van 2016 werd het recht op persoonlijk contact tussen twee halfbroers toch toegekend in het belang van het kind. De broers hadden sedert 2014 geen contact meer met elkaar doordat de moeder ieder contact tussen beide had geweigerd. Er was namelijk sprake van spanningen tussen de ene broer en zijn moeder. Dit had te maken met het gebruik van verdovende middelen en een overmatig drankgebruik. De moeder was van oordeel dat sinds het vertrek van de broer de rust in het gezin is teruggekeerd met gevolg dat de andere broer in alle sereniteit verder is

<sup>153</sup> Brussel 18 februari 2005, *EJ* 2005, 42; Brussel 5 januari 2010, *RTDF* 2011, 41.

<sup>154</sup> P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen Antwerpen, Intersentia, 2013, 297, nr. 370-371.

<sup>155</sup> Brussel 25 maart 1992, *RTDF* 1992, 138; S. DEMARS, "Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil", *TBBR* 2000, 85.

<sup>156</sup> Luik 22 februari 1996, *JLMB* 1997, 527; S. DEMARS, "Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil", *TBBR* 2000, 85.

<sup>157</sup> Antwerpen 18 januari 2001, nr. 2000/JR/44, onuitg., aangehaald door G. VERSCHULDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAËTE, "Overzicht rechtspraak familierecht (2001-2006)", *TPR* 2007, 727.

<sup>158</sup> Jeugdrrb. Namen 22 oktober 2002, *J.dr.jeun.* 2004, 43, noot F. BOUCHAT; R. HEPS, "Het recht van broers en zussen om niet van elkaar te worden gescheiden: een reeds bestaand recht?", *TJK* 2011, 32; J.P. MASSON, G. HIERNAUX, N. GALLUS en N. MASSAGER, *Droit des personnes et des familles: chronique de jurisprudence 1999-2004*, Brussel, Larcier, 2006, 603; N. MASSAGER *Droit familial de l'enfance: filiation, autorité parentale, hébergement: nouvelles lois, nouvelles jurisprudences*, Brussel, Bruylant, 2009, 597.

kunnen opgroeien. Bijgevolg vorderde de halfbroer een recht op persoonlijk contact met zijn broer in een neutrale bezoekerimte. De familierechtbank in Brugge oordeelde hierbij het volgende: “*Het kan niet ontkend worden dat de affectieve banden die gedurende jaren tussen halfbroers gecreëerd worden sporen nalaten. G. was vast en zeker een belangrijke figuur tijdens de eerste levens- en jeugdijaren van N. De rechtbank is van oordeel dat het in het belang is van N. om een relatie met G. te kunnen opbouwen na de breuk tussen G. en zijn moeder. Welke ook de grieven kunnen zijn die wederzijds tussen G. en moeder in hun breuk hebben kunnen spelen, waarover ieder zijn eigen interpretatieve heeft, is het evident dat elk kind de kans moet krijgen om met de mensen met wie hij een (kern)gezin vormde, verder contact te houden*”.<sup>159</sup>

### **3.3. Organisatie en vormgeving**

#### *3.3.1. Rechtstreeks en onrechtstreeks contact*

**85.** Het recht op persoonlijk contact omvat elk rechtstreeks contact tussen de contactgerechtigde en het kind in levenden lijve, in de verblijfplaats van één van hen of op een andere plaats, ongeacht de duur.<sup>160</sup> Op grond van de bijzondere omstandigheden van een specifieke situatie kan de rechter aan de titularis van het recht toestaan om op geregelde tijdstippen via een bepaald communicatiemiddel contact te onderhouden.<sup>161</sup> Er kunnen dus evenzeer contactmomenten worden georganiseerd via bijvoorbeeld ieder gesproken (*telefoon*), geschreven (*brief, e-mail, sms*) of visueel (*Face-Time*) communicatiemiddel. Bijgevolg is het rechtstreeks contact tussen de contactgerechtigde geenszins een vereiste en kan de vormgeving van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen op verschillende manieren gebeuren.

**86.** Volgens prof. dr. F. SWENNEN omvat het recht op persoonlijk contact op de eerste plaats een rechtstreeks contact en in subsidiaire orde kan er een onrechtstreeks contact worden uitgeoefend.<sup>162</sup> Bij letterlijke interpretatie van de tekst blijkt dat hij voorrang geeft aan de fysieke organisatie. Volgens andere auteurs bestaat er echter geen voorrang wat betreft het rechtstreeks dan wel onrechtstreeks contact. De ene communicatievorm heeft geen voorrang op de andere communicatievorm waardoor een combinatie van beide perfect mogelijk is.<sup>163</sup>

#### *3.3.2. Conflict met meerdere contactgerechtigde*

**87.** In theorie kan er sprake zijn van meerdere contactgerechtigde, zo kunnen bijvoorbeeld broers en zussen maar ook grootouders en/of derden met een bijzondere affectieve band tegelijk beroep doen op het recht op persoonlijk contact. De vraag rijst of aan bepaalde contactgerechtigden, zoals de principieel contactgerechtigden, een absolute voorrang moet worden gegeven. De wet voorziet niet specifiek in een rangorde wat betekent dat deze geval per geval beoordeeld moet worden.<sup>164</sup>

<sup>159</sup> Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 22 september, AR 16/2131/A, TJK 2017, afl. 3, 249-251.

<sup>160</sup> P. SENAEVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen Antwerpen, Intersentia, 2013, 297, nr. 370-371.

<sup>161</sup> P. SENAEVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 720-721.

<sup>162</sup> P. SENAEVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen Antwerpen, Intersentia, 2013, 297, nr. 370-371.

<sup>163</sup> C. DECLERCK, “Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW”, *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 308.

<sup>164</sup> *Ibid.*, 309.

**88.** Hoewel er geen grond is om grootouders voorrang te geven op andere contactgerechtigde wordt toch aangenomen dat het recht op persoonlijk contact van de grootouders ondergeschikt is aan dat van de ouders, maar wel belangrijker is dan dat van derden die het bestaan van een bijzondere affectieve band van het kind moeten bewijzen.<sup>165</sup> Het recht op persoonlijk contact met derden kan, gelet op het subsidiariteitsbeginsel dat geldt tussen de titularissen van een contactrecht, dus beperkt worden. Aangenomen kan worden dat er een vorm van hiërarchie is waarbij eerst de ouders komen, vervolgens de grootouders en tot slot de derden.<sup>166</sup>

**89.** Hoe dit zich verhoudt ten opzichte van broers en zussen is echter niet duidelijk. Aangezien uit bovenstaande analyse gebleken is dat er een verschil is tussen de klassiek juridische broers en zussen en de daarmee gelijkgestelden (supra, nrs. 31-46). Zou aangenomen kunnen worden dat de klassiek juridische broers en zussen (die ten minste één gemeenschappelijke ouder hebben) worden gezien als principieel contactgerechtigde en de daarmee 'gelijkgestelden' broers en zussen (die een bijzondere affectieve band kunnen bewijzen en in hetzelfde gezin zijn opgevoed) worden gezien als virtueel contactgerechtigde. Dit zou bijgevolg betekenen dat bijvoorbeeld volle en/of halfbroers -en zussen voorrang kunnen hebben op stiefbroers -en zussen in een conflict bij het toekennen van een recht op persoonlijk contact met het minderjarige kind.

**90.** In situaties waarin meerdere contactgerechtigde elkaar overlappen is het wel nog steeds aan de rechter om in het belang van het kind te oordelen om tot een evenwichtige verdeling te komen in de samenloop van de diverse contactrechten.<sup>167</sup> De rechter dient hoe dan ook bij de beoordeling rekening te houden met alle sociale verplichtingen van het kind, waaronder ontspanningsactiviteiten en spontane contacten met naasten. Indien het kind in staat wordt geacht zelf een inschatting te maken van zijn sociale contacten is het mogelijk dat de rechter een *blanco* recht op persoonlijk contact kan toekennen waarbij het kind dit naar eigen wensen kan invullen.<sup>168</sup>

### **3.4. Modaliteiten**

**91.** Wanneer de rechter meent dat een recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen het belang van het kind dient, legt hij in beginsel meteen de modaliteiten ervan vast.<sup>169</sup> De wetgever verschafft hierbij geen concrete richtlijnen. De modaliteiten omvatten onder andere de plaats, duur en frequentie, tijdstip, aard, aan- of afwezigheid van andere personen en alle andere nodige modaliteiten. Uitgangspunt hierbij is steeds de continuïteit van het kind. Het inhoudelijk bepalen van de uitoefening van het recht op persoonlijk contact verschilt sterk naargelang de situatie.<sup>170</sup> Bij het vastleggen van de modaliteiten is het aan de rechter om een juist evenwicht te zoeken tussen het spontane verloop van een persoonlijk contact en de modulering ervan. Het is immers niet de

---

<sup>165</sup> Brussel (Jk.) 7 mei 2004, 2003/JR/1, onuitg., aangehaald door A. DE WOLF, 'Over de modaliteiten en de duur van het grootouderlijke omgangsrecht', *EJ* 2005, 38-41.

<sup>166</sup> H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENA EVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (19) 37-38.

<sup>167</sup> Gent (Jk.) 17 juni 2010, *TGK* 2011, 341.

<sup>168</sup> P. SENA EVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen Antwerpen, Intersentia, 2013, 300.

<sup>169</sup> P. SENA EVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 720-721.

<sup>170</sup> H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENA EVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (19) 36.

bedoeling dat de rechter het volledige verloop van het recht op persoonlijk contact volledig gaat regisseren. Dit zou overigens niet controleerbaar zijn.<sup>171</sup>

**92.** Titularissen van een recht op persoonlijk contact kunnen aanspraak maken op het recht tot het kind de leeftijd van meerderjarigheid heeft bereikt. De realiteitszin noopt er echter toe om ten aanzien van een minderjarige die ouder is dan 16 jaar te weigeren concrete modaliteiten voor het contact vast te leggen, en om daarentegen te zeggen dat het contact moet worden uitgeoefend in onderling overleg tussen de contactgerechtigde en het kind.<sup>172</sup>

### 3.4.1. Plaats

**93.** In principe kan de contactgerechtigde zelf bepalen op welke plaats hij het recht op persoonlijk contact wil uitoefenen. De rechter zal dit beoordelen aan de hand van de concrete situatie en zal vervolgens bepalen waar het contactrecht zal plaatsvinden. Vaak blijkt dit de woonplaats van de contactgerechtigde te zijn.<sup>173</sup> In geval van delicate omstandigheden kan het aangewezen zijn om in een eerste fase de uitoefening van het contactrecht plaats te laten vinden in één van de daartoe bestemde ontmoetingsruimtes die op verscheidene plaatsen werden opgericht. Zo besliste het hof van beroep te Brussel in 2004: *“En effet, le droit aux relations personnelles s’exerce actuellement dans un lieu neutre et encadré, où Alexandra peut se rendre en toute sécurité”*. Op deze manier kon het opvoedkundig team van het centrum de ontmoetingen begeleiden en achteraf verslag uitbrengen aan de rechtbank over het verloop van het contact.<sup>174</sup> De inrichting van zo een neutrale bezoekeruimte beantwoordt aan de noodzaak om te kunnen ingrijpen in ontaarde familiale relaties.<sup>175</sup>

**94.** Opvallend is dat sommige rechters wanneer ze beslissen dat de contacten in een neutrale bezoekeruimte moeten doorgaan, de verdere vastlegging van de modaliteiten aan de medewerkers van de desbetreffende bezoekeruimte overlaten. Zo oordeelde het hof van beroep te Brussel zonder verdere uitleg: *“dat de contacten tussen geïntimeerden en het kind E.Q. doorgaan in de bezoekeruimte van het CAW Delta (...) te Asse, op de tijdstippen die schriftelijk bepaald zullen worden door deze bezoekeruimte”*.<sup>176</sup> Andere rechters bepalen dan wel weer de periodiciteit en de duur van het recht op persoonlijk contact dat in een neutrale bezoekeruimte uitgeoefend moet worden. Dit blijkt uit het arrest van het hof van beroep te Luik, hierbij oordeelde de rechter dat: *“que celui-ci sera limité à 2h00 maximum, sans autorisation de sortir de l’établissement, selon des modalités à convenir avec les responsables de l’a.s.b.l. Oasis Famille, qui pourront également le réduire ou suspendre si l’intérêt de l’enfant l’exige, en fonction de leur appréciation”*.<sup>177</sup>

<sup>171</sup> G. VERSCHULDEN, F. SWENNEN en P. SENAËVE, *Ouders en kinderen*, Deel V: Rechten van niet-ouder met betrekking tot minderjarigen dln., Mortsel, Intersentia, 2013, 297, nr. 399.

<sup>172</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 720.

<sup>173</sup> G. VERSCHULDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAËTE, “Overzicht rechtspraak familierecht (2001-2006)”, *TPR* 2007, 729; G. VERSCHULDEN, “La tension entre filiation légale, biologique et sociale dans le droit de la filiation” in X., *Tensions Between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 109.

<sup>174</sup> Brussel (Jk.) 7 oktober 2004, *RTDF* 2005, 844-848 aangehaald door G. VERSCHULDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAËTE, “Overzicht rechtspraak familierecht (2001-2006)”, *TPR* 2007, 730.

<sup>175</sup> F. PÉREZ, “L’espace-rencontre comme lieu de (ré)affiliation et d’étayage parentaux: l’exemple d’un dispositif particulier, celui du point vert de saint-étienne”, *Dialogue* 2009, vol.183, (109) 110; F. REUSENS, “Les espaces-rencontres: services de soutien à la parentalité” (noot onder jeugdrrb. Charleroi (14e k.) 19 maart 2007), *RTDF* 2007, (1218) 1220; S. MERCIER, “Espace-rencontre: service d’accompagnement de l’exercice du droit de visite”, *Div.Act.* 1995, (4) 4.

<sup>176</sup> Brussel (42e k.) 7 juni 2016, *T.Fam.* 2016, nr. 8, (193) 195, noot L. FERMYN.

<sup>177</sup> Luik (21e k.) 11 december 2014, *RTFD* 2015, nr. 3, (634) 638.

### 3.4.2. Duur en frequentie

**95.** De duur van de contacten staat in rechtstreeks verband met de subsidiariteit van het recht. Een week om week regeling zou evenwel in strijd zijn met het subsidiaire karakter van artikel 375bis oud BW, volgens hetwelk het recht op persoonlijk contact van derden niet mag interfereren in de uitoefening van het ouderlijk gezag door de ouders.<sup>178</sup> Voorbeelden in de rechtspraak geven aan dat de duur en de frequentie van de contacten kunnen afhangen van allerlei factoren. Zo oordeelde de familierechtbank van Antwerpen dat wanneer het kind met zijn ouders in het buitenland woont een derde zijn recht op persoonlijk contact slechts kon uitoefenen wanneer het kind in België verbleef.<sup>179</sup> Een recht op persoonlijk contact kan eveneens een evolutief karakter hebben. Zo was er een casus waarin de rechter aan de meemoeder een beperkt contactrecht toekende en bovendien bepaalde dat, na verloop van tijd en indien het contact opnieuw goed verliep, het contactrecht kon worden uitgebreid.<sup>180</sup>

### 3.4.3. Voorwaarden

**96.** Voor zowel de principieel als de virtueel contactgerechtigde kan het recht op persoonlijk contact door de rechter worden uitgesproken onder voorwaarden. Deze voorwaarden kunnen bestaan uit het verbod om het kind in contact te brengen met bepaalde andere personen.<sup>181</sup> Er kan bijvoorbeeld van de contactgerechtigde broer en/of zus worden geëist dat het recht op persoonlijk contact uitgeoefend wordt in aanwezigheid van een specifieke vertrouwenspersoon, zoals een ouder of wettelijke vertegenwoordiger. Eveneens kan worden opgelegd dat het recht op persoonlijk contact op een bepaalde plaats uitgeoefend wordt, zoals een specifiek aangegeven speeltuin. Van de contactgerechtigde zelf kan bovendien worden geëist dat er een negatieve drugtest voorgelegd wordt indien hij het kind wenst mee te nemen.<sup>182</sup>

## 3.5. Besluit

**97.** Uit bovenstaand onderzoek blijkt dat het recht op persoonlijk contact kan worden geweigerd door de rechter. Het gaat immers om een niet absoluut recht waardoor de rechter kan beslissen om het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen niet toe te kennen wanneer het belang van het minderjarige kind niet kan worden gegarandeerd (*supra*, nrs. 76-84). Wat nu juist het belang van het kind inhoudt is voor interpretatie vatbaar. Het betreft namelijk een blanco norm die *in concreto* per situatie zal moeten worden beoordeeld. Uit de analyse is gebleken dat het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in niet veel gevallen wordt geweigerd. Voorzichtig kan worden aangenomen dat het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen niet vaak

<sup>178</sup> Gent (Jk.) 28 oktober 2002, *RABG* 2003, 946, noot F. DE BOCK; H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAËVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (19) 39.

<sup>179</sup> Antwerpen (Jk.) 18 januari 2001, nr. 2000/JR/44 aangehaald door G. VERSCHULDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAËTE, "Overzicht rechtspraak familierecht (2001-2006)", *TPR* 2007, 728; G. VERSCHULDEN, *Tensions Between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage*, La tension entre filiation légale, biologique et sociale dans le droit de la filiation, Antwerpen, Intersentia, 2007, 109.

<sup>180</sup> Jeugdrrb. Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483-486, noot A. HUYGENS.

<sup>181</sup> Brussel (Jk.) 22 juli 2009, nr. 2008/JR/90, onuitg., aangehaald door H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAËVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW, Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 68, (17) 36-38.

<sup>182</sup> C. VAN ROY, *De (on)deelbaarheid van het kind*, Eerste deel. De verblijfsregeling binnen het Belgische en internationale rechtssysteem dln., Mortsel, Intersentia, 2021, 79.

geweigerd wordt in het belang van het kind. Meestal is er een toekenning van het recht op persoonlijk contact tenzij er aangetoond wordt dat het omwille van ernstige reden het niet in het belang is van het kind.

**98.** Wanneer in de procedure met het belang van meerdere broers en zussen moet worden rekening gehouden, blijkt dan evenwel niet duidelijk is wiens belang zal primeren. In de parlementaire voorbereidingen die aanleiding hebben gegeven tot de wet van 20 mei 2021 valt te lezen dat de beoordeling dient te gebeuren voor alle minderjarige broers en zussen (*supra*, nr. 79-80). Dit heeft tot gevolg dat niet enkel rekening wordt gehouden met het belang van de minderjarige die aanspraak maakt op een recht op persoonlijk contact maar ook met het belang van zijn of haar broers en/of zussen.

**99.** Omtrent de uitoefening van het recht op persoonlijk contact is gebleken dat wanneer sprake is van een conflict tussen meerdere contactgerechtigden, een onderscheid moet worden gemaakt tussen het contactrecht met ouders, grootouders en derden. Hoewel in eerste instantie geen grondslag bestaat dat het recht op persoonlijk contact van grootouders ondergeschikt is aan dat van ouders is toch aangenomen dat het belangrijker is dan dat van derden.<sup>183</sup> Waar broers en zussen zich bevinden op de hiërarchische ladder is echter niet duidelijk. Dit omwille van het feit of *alle* broers en zussen wel gezien kunnen worden als principieel contactgerechtigden. Uiteindelijk blijkt dat de eindbeslissing bij de familierechter ligt die steeds in het belang van het kind zal zorgen voor een evenwichtige verdeling tussen de diverse contactgerechtigden.

**100.** Bij de toekenning van een recht op persoonlijk contact zal de rechter steeds rekening moeten houden met bepaalde modaliteiten. De modaliteiten omvatten onder andere de plaats, de duur en frequentie alsook de bijkomende voorwaarden die eraan gekoppeld kunnen worden. Zo is gebleken dat de rechter kan oordelen om het contact te laten plaatsvinden in één van de daartoe bestemde ontmoetingsruimtes. Zo een neutrale bezoekeruimte dienen namelijk voor het herstel van persoonlijk contact na een contactbreuk van het minderjarige kind met bijvoorbeeld ouders, grootouders, broers en zussen en andere personen die voor het kind belangrijk zijn. In de rechtspraak blijkt dat bepaalde rechters bij het toekennen van zo een neutrale bezoekeruimte niet altijd consequent zijn in het vastleggen van de verdere modaliteiten. Bepaalde rechters leggen de periodiciteit en de duur van het recht op persoonlijk contact vast in het vonnis terwijl andere dit overlaten aan de medewerkers van desbetreffende ruimtes (*supra*, nr.94). Hoe de verdere uitoefening en organisatie van het recht op persoonlijk contact specifiek tussen broers en zussen zal verlopen zal blijken uit de praktijk.

---

<sup>183</sup> Brussel (Jk.) 7 mei 2004, 2003/JR/1, onuitg., aangehaald door A. DE WOLF, 'Over de modaliteiten en de duur van het grootouderlijke omgangsrecht', *EJ* 2005, 38-41.



### 3.6. Een blik over de grenzen: Frankrijk

#### 3.6.1. *La principe de non-séparation de la fratrie*

**101.** Het beginsel van niet scheiding van broers en zussen vervat in artikel 371-5 van de Code civil waarborgt de relatie tussen deze. In tegenstelling tot de Belgische wetgeving is er in de Franse wettekst specifiek bepaald voor welke soort vordering het artikel kan worden ingeroepen. De meerderheid van de uitspraken waarin verwezen wordt naar artikel 371-5 van de Code civil hebben betrekking op de vaststelling van de modaliteiten van de uitoefening van het ouderlijk gezag over de kinderen. De rechter zal dan moet oordelen of broers en zussen bij elkaar moeten blijven of dat het belang van het kind een andere oplossing vereist. Daartoe moet de rechter, net zoals in België, rekening houden met de mening van het kind.<sup>184</sup> Verder wordt het artikel ook toegepast in situaties van een gezinscrisis die kunnen leiden tot een scheiding van de kinderen. Tot slot vindt het artikel zijn weerslag in een gerechtelijke procedure voor opvoedingsondersteuning.<sup>185</sup>

**102.** De Franse wetgever heeft met de aanneming van de wet van 30 december 1996 betreffende de instandhouding van de banden tussen broers en zussen een nieuwe stap gezet in de richting van de juridische erkenning van broers en zussen. Dit door een eigen en niet langer louter virtueel recht in te stellen op de instandhouding van persoonlijk contact.<sup>186</sup> De tekst in artikel 371-5 van de Code civil legt in beginsel vast dat broers en zussen bij elkaar moeten worden gehouden. Hierop worden vervolgens twee uitzonderingen toegevoegd, (1) in geval het onmogelijk is voor het kind om niet van elkaar gescheiden te worden of (2) in geval van tegengesteld belang van het kind.<sup>187</sup>

#### 3.6.1.1. *Sauf si cela n'est pas possible de ne pas séparer les enfants*

**103.** Volgens artikel 371-5 van de Code civil mag een kind slechts bij wijze van uitzondering van zijn broers en zussen worden gescheiden. In de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever het voornamelijk gericht had op kinderen die uit een gezin worden geplaatst in bijvoorbeeld een instelling. Er moet namelijk rekening worden gehouden met het aantal beschikbare plaatsen waar de kinderen kunnen worden opgevangen en met de mogelijkheden van pleeggezinnen. Het is moeilijk om aan een pleeggezin dat misschien al meedere kinderen heeft te vragen om daarbij nog eens drie of vier kinderen van hetzelfde gezin op te vangen.<sup>188</sup>

#### 3.6.1.2. *L'intérêt de l'enfant commande une autre solution*

**104.** De tweede uitzondering in artikel 371-5 van de Code civil bepaald dat 'het kind niet van zijn broers en zussen mag worden gescheiden, tenzij zijn belangen een andere oplossing vereisen'. Deze uitzondering, die weliswaar van belangrijke waarde is, ontnemt het bindend karakter van de wettekst. Het geeft de familierechtbank of de jeugdrechter de mogelijkheid om in een specifieke situatie te kiezen voor een oplossing die zij het best achten. In het kader van een scheiding zal er

<sup>184</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 322.

<sup>185</sup> P. MURAT, *Droit de la famille*, Paris, Dalloz, 2020/2021, 1026.

<sup>186</sup> S. DEMARS, "Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil", *TBBR* 2000, 84.

<sup>187</sup> S. CHARPENTIER, "Maintien des liens entre frères et sœurs: réflexions sur le nouvel article 371-5 du code civil", *RDSS* 1998, 19.

<sup>188</sup> J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs.", *Issu de Petites affiches*, nr. 115, 5.

reden zijn om aan te nemen dat het belang van het kind vereist dat de door de ouders overeengekomen of door de minderjarigen gewenste oplossing wordt nageleefd.<sup>189</sup>

### 3.6.2. *Recht op persoonlijk contact in de Franse wetgeving*

**105.** Opgemerkt wordt dat de instandhouding van de banden tussen halfbroers -en zussen (*les germains*) sterk afhangt van de relatie met hun gemeenschappelijke ouder. Indien de gemeenschappelijke ouder overlijdt wordt deze relatie vaak onzekerder. In dit geval hebben broers en zussen niet meer de mogelijkheid om contacten met elkaar te onderhouden, tenzij één van de twee een beroep doet op de bepaling van artikel 371-4, tweede lid van de Code civil.<sup>190</sup>

**106.** Zoals eerder aangehaald (*supra*, nrs. 68-70) viseert de wetgeving in artikel 371-5 van de Code civil niet rechtstreeks de halfbroers -en zussen noch de stiefbroers -en zussen. Indien zij een recht op persoonlijk contact willen invoeren moeten zij zich beroepen op artikel 371-4, tweede lid van de Code civil dat voorziet in een recht op persoonlijk contact met derden. Dit artikel bepaalt dat "*indien het belang van het kind dit vereist, de familierechtbank de voorwaarden vaststelt voor de betrekkingen tussen het kind en een derde, al dan niet een ouder, met name wanneer die derde op duurzame wijze bij het kind en zijn ouders heeft gewoond, in de opvoeding, het onderhoud of de onderhoudsverplichting van het kind heeft voorzien en een duurzame affectieve band met het kind hebben ontwikkeld*". Broers en zussen kunnen in dit verband dus aanspraak maken op een organisatie van het omgangsrecht, mits het, gelet op de soms tegenstrijdige belangen die zijn met de langstlevende ouder van het kind hebben, niet in diens belang lijkt te zijn om dit contact te organiseren.<sup>191</sup>

**107.** Dit belang werd immers in een arrest van 16 januari 2014 betwist. In het arrest oordeelde de rechter dat "*ondanks het feit dat het in het belang is van het minderjarige kind om persoonlijke banden te onderhouden met de leden van het gezin, zeker in het geval van een overlijden van één van de ouders, is het noodzakelijk dat deze contacten zorgen voor rust voor het kind*".<sup>192</sup> Uit de feiten van de casus bleek echter dat er tussen de kinderen uit het vorige huwelijk en de moeder een conflict bestond wat zorgde voor extra spanningen binnen het gezin. De rechter oordeelde bijgevolg dat het recht op persoonlijk contact tussen de kinderen niet werd toegekend. De rechter vreesde immers dat het jonge kind instrument zou worden van een conflict dat geen betrekking had op hem. Hieruit blijkt dat de rechtspraak steeds oordeelt in het belang van het kind. Hieronder zal verder geanalyseerd worden hoe het belang van het kind wordt geregeld in de Franse rechtspraak.

### 3.6.3. *Belang van het kind in de Franse rechtspraak*

**108.** In sommige Franse rechtspraak is het belang van het kind bij een conflict bovenal gelegen in het waarborgen van de stabiliteit van het ouderlijk huis. Zo blijkt in de rechtspraak dat ongeacht

---

<sup>189</sup> J. MASSIP, "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs.", *Issu de Petites affiches*, nr. 115, 5.

<sup>190</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 325.

<sup>191</sup> *Ibid.*

<sup>192</sup> Paris 16 janvier 2014, n° 12/11911, *Dr. fam.* 2014. Comm. 182, noot C. NEIRINCK.

de mening van het kind, het contact zal worden geweigerd indien daardoor de eenheid van het oorspronkelijk gezin in gevaar wordt gebracht.<sup>193</sup> Alleen indien het kind zich vijandig opstelt tegenover degenen die contact vragen, zal met zijn of haar wensen rekening worden gehouden.<sup>194</sup>

**109.** Het hof van beroep te Parijs heeft in twee arresten van 7 mei 2003 geoordeeld dat het door de moeder in de twee zaken aangevoerde leeftijdsverschil tussen het kind en zijn broers en zussen niet leidt tot betwisting van het beginsel van niet scheiding tussen broers en zussen. Het doel van de moeder was om het jongste kind permanent bij haar te houden met gevolg dat er een scheiding van de broers en zussen zou plaatsvinden. Haar argument was dat de band met het jonge kind moet worden beschermd. De rechter oordeelt immers dat de band tussen de moeder en het nog jongere kind niet volstaat om de broers en zussen uit elkaar te halen ten gunste van het jongste kind.<sup>195</sup>

**110.** Ook het hof van beroep te Aix en Provence oordeelde in het belang van het minderjarige kind. *In casu* woonde, na de scheiding van de ouders, de zus bij de vader en de broer bij de moeder. Het meisje leed psychisch onder de veelvuldige verhuizingen van de vader en het vrijwel ontbreken van contact met haar moeder en broer. Volgens de psychologische expertise vertoonde zij een ingetogen houding en een bepaalde geremdheid met zelfs tekenen van een depressie. Het hof van beroep oordeelde in dit geval dan ook dat er geen reden was om de kinderen van elkaar te scheiden en dat het in het belang van het kind was om broer en zus te voorzien in contact met elkaar.<sup>196</sup>

**111.** Anderzijds rechtvaardigt de handicap van één kind de scheiding van de broers en zussen in het belang van het andere kind om met zijn vader een persoonlijke band te onderhouden.<sup>197</sup> Sommige rechters zijn van mening dat het, gelet op de vereisten van artikel 371-5 van de Code civil, gerechtvaardigd is afzonderlijke verblijfplaatsen voor de kinderen in te richten.<sup>198</sup> In een arrest van 19 november 2009 heeft het Franse hof van Cassatie opgemerkt dat *“de door het hof van beroep gemaakte analyse van de belangen van het kind, de scheiding, hoe schadelijk ook, van een broer of zus in het kader van een gemengde gezin rechtvaardigt”*.<sup>199</sup> Uit de beslissing van de rechter in eerste aanleg blijkt dat er geen rekening wordt gehouden met de belangen van de ouders maar met de belangen van de kinderen om niet te worden gescheiden enerzijds en het belang van de kinderen om in hun gewone gezinsomgeving te worden opgevoed anderzijds. Om voorrang te geven aan dit laatste heeft het hof van beroep geoordeeld dat er eerst en vooral rekening moet worden gehouden met de leeftijd van de kinderen en hun specifieke behoeften bij de beoordeling van het belang van de broer(s) en/of zus(sen).<sup>200</sup>

---

<sup>193</sup> Civ. 1e, 10 mai 1977, *Bull. civ.*, I, 168; Civ., 2 décembre 1982, *Bull. civ.*, I, 297 aangehaald door J. BONNARD, “La garde du mineur et son sentiment personnel”, *Rev. trim. dr. civ.*, 90 (1) janv. - mars, 1991, 52.

<sup>194</sup> Rouen 25 juin 1981, *Gaz. Pal.*, 1981, somm. 304, aangehaald door J. BONNARD, “La garde du mineur et son sentiment personnel”, *Rev. trim. dr. civ.*, 90 (1) janv. - mars, 1991, 52. ; S. DEMARS, “Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil”, *TBBR* 2000, 84.

<sup>195</sup> Paris 7 mai 2003, RG no 02/ 03326, *Dr. fam.* 2003. Comm. 144, noot A. GOUTTENOIRE.

<sup>196</sup> Cour d'appel Aix en Provence (6e chambre a civile k.) 18 décembre 2001, AR N° 01/07082, [www.lexis360.fr](http://www.lexis360.fr).

<sup>197</sup> Nîmes 6 avril 2005, RG no 04/ 05289, *JCP* 2005. IV. 3632.

<sup>198</sup> P. MURAT, *Droit de la famille*, Audition du mineur, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1026.

<sup>199</sup> Civ. 1e, 19 novembre 2009, no 09- 68.179, *NP* (préc., v. ss nos 233.76, 233.77 et 233.171); P. MURAT, *Droit de la famille*, Audition du mineur, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1026.

<sup>200</sup> Caen 28 février 2008, RG no 07/ 00032.

### 3.6.4. Besluit

**112.** In tegenstelling tot België voorziet artikel 371-5 van de Code civil in specifieke situaties waarin het kan worden toegepast. Zo kan het worden toegepast in procedures met betrekking tot de modaliteiten van de uitoefening van het ouderlijk gezag waarbij de rechter zal moeten oordelen of het gewenst is dat broers en zussen bij elkaar blijven. Verder wordt het artikel ook toegepast in procedures van gezinscrisis die kunnen leiden tot een scheiding van de kinderen. Tot slot zal het ook van toepassing zijn in gerechtelijke procedures voor opvoedingsondersteuning.<sup>201</sup>

**113.** Net als in België voorziet artikel 371-5 van de Code civil in twee uitzonderingen waarbij broers en zussen toch van elkaar mogen worden gescheiden. Een eerste uitzondering voorziet erin dat broers en zussen toch van elkaar mogen worden gescheiden indien dit niet anders mogelijk is. Bovendien mogen ze van elkaar worden gescheiden indien het niet in het belang is van het minderjarige kind (*supra*, nrs. 105-107).

**114.** Aangezien artikel 371-5 van de Code civil noch betrekking heeft op halfbroers -en zussen, noch op stiefbroers -en zussen zal op basis van dit artikel geen recht op persoonlijk contact kunnen worden toegekend. Wel zouden deze broers en zussen zich kunnen beroepen op artikel 371-4, tweede lid van de Code civil waarin zij gezien worden als een derde ten aanzien van het minderjarige kind.<sup>202</sup> Uit bovenstaand onderzoek blijkt dat deze broers en/of zussen aan verschillende vereisten moet voldoen alvorens een recht op persoonlijk contact kan worden toegekend. Zo moet aangetoond worden dat zij:

- Op duurzame wijze bij het kind en één van zijn ouders hebben gewoond;
- Voorzien hebben in de opvoeding;
- Voorzien hebben in het onderhoud of de onderhoudsverplichting van het kind;
- En een duurzame affectieve band met het kind hebben ontwikkeld.

Dit toont aan dat de voorwaarden om een recht op persoonlijk contact te verkrijgen met een broer of zus veel ruimer en strenger is dan in België.

**115.** Wat betreft het belang van het kind, zal de rechter steeds oordelen zodat de stabiliteit van het gezin zal worden gewaarborgd. Ongeacht de mening van het kind zal bijgevolg het contact worden geweigerd indien de eenheid van het oorspronkelijke gezin niet kan worden gewaarborgd.<sup>203</sup>

---

<sup>201</sup> P. MURAT, *Droit de la famille*, Paris, Dalloz, 2020/2021, 1026.

<sup>202</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 325.

<sup>203</sup> Civ. 1e, 10 mai 1977, *Bull. civ.*, I, 168; Civ., 2 décembre 1982, *Bull. civ.*, I, 297 aangehaald door J. BONNARD, "La garde du mineur et son sentiment personnel", *Rev. trim. dr. civ.*, 90 (1) janv. - mars, 1991, 52.



## 4. PRINCIPIËLE PROCESONBEKWAAMHEID VAN BROERS EN ZUSSEN

**116.** Uit bovenstaande analyse van de parlementaire voorbereiding blijkt dat het gewijzigde artikel 375bis oud BW niet alleen het recht op persoonlijk contact tussen een meerderjarige en een minderjarige broer of zus viseert, maar eveneens tussen minderjarige broers en zussen onderling. Opgemerkt werd dat dit recht niet ingeroepen kan worden zonder dat er voorzien is in een procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige. Deze is immers principieel procesonbekwaam.

**117.** Dit onderzoek tracht een duidelijk beeld te schetsen van de argumenten voor en tegen deze principiële procesbekwaamheid opgenomen in enerzijds de parlementaire voorbereiding en de daarbij komende amendementen en anderzijds de rechtsleer. Hier zal geëvalueerd worden of de rechtspraak eerder uitzonderingen op de principiële procesonbekwaamheid heeft toegepast. Tot slot zal er geconcludeerd worden of de invoering van een principiële procesbekwaamheid dan wel een gedeeltelijke procesbekwaamheid wenselijk is in het kader van het recht op persoonlijk contact.

### 4.1. Handelingsonbekwaamheid van de minderjarigen

**118.** Volgens artikel 388 oud BW is een minderjarige een natuurlijke persoon die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt.<sup>204</sup> Net zoals ieder ander rechtssubject, is de minderjarige in beginsel rechtsbekwaam. Zijn rechtsbekwaamheid slaat op de geschiktheid om drager te zijn van welbepaalde rechten en verbintenissen. Ondanks de principiële rechtsbekwaamheid van elk rechtssubject, vindt de wetgever het niet raadzaam dat minderjarigen zelf(standig) in het rechtsverkeer zouden optreden.<sup>205</sup> Basisidee hierachter is om de minderjarigen te beschermen tegen hun gebrek aan inzicht. Een minderjarige heeft namelijk meer bescherming nodig en kan niets ondernemen zonder de hulp van een volwassene.<sup>206</sup>

**119.** Minderjarigen zijn in regel onbekwaam tot het stellen van alle handelingen van het burgerlijke leven. Hieronder moet verstaan worden alle rechtshandelingen en niet de materiële handelingen.<sup>207</sup> Het betreft een handelingsonbekwaamheid, dit betreft de wettelijke onmogelijkheid om zelf en zelfstandig rechten en verbintenissen op zich te nemen. Bovendien bevinden zij zich in de onmogelijkheid om deze zelf en zelfstandig uit te oefenen of respectievelijk na te komen. In principe kunnen minderjarigen dus geen geldige rechtshandelingen sluiten, aangezien zij hier niet geldig in kunnen toestemmen.<sup>208</sup> Om de rechten en plichten waarvan men drager is zelf en zelfstandig uit te oefenen, moet men namelijk handelingsbekwaam zijn.

**120.** In overeenstemming met het algemene karakter van zijn handelingsonbekwaamheid wordt aangenomen dat de minderjarige niet enkel onbekwaam is tot het stellen van materiële rechtshandelingen, maar ook tot formele rechtshandelingen.<sup>209</sup> Dit zijn namelijk proceshandelingen

<sup>204</sup> M. COUNE, "L'enfant et son avocat dans les procédures civiles", *JLMB* 2020, afl. 34, (1601) 1602.

<sup>205</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 459.

<sup>206</sup> M. COUNE, "L'enfant et son avocat dans les procédures civiles", *JLMB* 2020, afl. 34, (1601) 1602.

<sup>207</sup> Art. 488 oud BW en art. 1124 oud BW.

<sup>208</sup> A. VAN THIENEN, "Justice must also be enabled to be done" (noot), *T.Fam.* 2015, afl. 4, (116) 116.

<sup>209</sup> CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De burgerlijke procesbekwaamheid van de minderjarige dln., Antwerpen, Intersentia, 2006, 40; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 459-460.

waarbij opgetreden kan worden als eiser, verweerder of tussenkomende partij. Een belangrijk aspect van de handelingsbekwaamheid is de procesbekwaamheid.<sup>210</sup> De wetgever heeft derhalve voorzien in bijzondere statuten die de mogelijkheid om zelf en zelfstandig in het rechtsverkeer op te treden uit te sluiten of te beperken.<sup>211</sup>

**121.** Het algemene uitgangspunt gaat uit van een principiële procesonbekwaamheid van de minderjarigen. Dit betekent dat de minderjarige in regel niet zelf en zelfstandig proceshandelingen kan stellen. Proceshandelingen zijn handelingen die verband houden met het optreden in rechte als eiser of verweerder.<sup>212</sup> Zo kan een minderjarige niet als een partij tussenkomen en geen vordering instellen betreffende de uitoefening van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen.<sup>213</sup> Deze formeelrechtelijke handelingsonbekwaamheid betreft alle rechtshandelingen en alle rechtsvorderingen, behoudens deze die uitdrukkelijk door de wet worden gezien als uitzondering of die op basis van een rechtsgewoonte zijn aanvaard. Bovendien is de handelingsonbekwaamheid van de niet-ontvoogde minderjarige een volledige onbekwaamheid. Dit heeft tot gevolg dat de minderjarige de rechtshandeling niet zelf mag stellen, hij moet hierbij worden vertegenwoordigd.<sup>214</sup>

**122.** Op deze regels bestaan evenwel een aantal uitzonderingen waarbij de procesonbekwaamheid van de minderjarige beperkt is. Bij de uitoefening van een aantal persoonlijke en vermogensrechtelijke rechten kan het minderjarige kind bijvoorbeeld zelf maar niet zelfstandig optreden in de procedure. Hierbij is nog steeds een tussenkomst van een wettelijke vertegenwoordiger vereist.<sup>215</sup> Sommige rechtshandelingen kunnen minderjarigen stellen wanneer hij een bepaalde minimumleeftijd heeft bereikt. Zo kunnen zij vanaf zestien jaar een legaat toekennen over maximum de helft van de goederen waarover zij als meerderjarigen zouden kunnen beschikken.<sup>216</sup> Bovendien hebben zij de mogelijkheid van overhandiging van een akte van betekening door de gerechtsdeurwaarder.<sup>217</sup> Vanaf de leeftijd van vijftien jaar kunnen zij een verzoek indienen bij de procureur des Konings opdat die zich tot de familierechtbank zou wenden teneinde de ontvoogding te verzoeken.<sup>218</sup> Tot slot kan de minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, optreden voor de jeugdrechtbank inzake procedures van jeugdbeschermingsmaatregelen die ten aanzien van de minderjarige zelf worden gevorderd.<sup>219</sup> Deze uitzonderingen op het beginsel van principiële procesonbekwaamheid in zowel de wetgeving, rechtspraak en rechtsleer zorgen voor rechtsonzekerheid.<sup>220</sup>

**123.** In het vigerend recht kan een minderjarige dus niet altijd zelf verzoeken om een recht op persoonlijk contact met zijn broer en/of zus. In de praktijk kan dit vaak leiden tot frustraties. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk voor een minderjarige om zelfstandig contact af te dwingen noch met een

---

<sup>210</sup> J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 627.

<sup>211</sup> CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De burgerlijke procesbekwaamheid van de minderjarige dln., Antwerpen, Intersentia, 2006, 39-40.

<sup>212</sup> A. VAN THIENEN, "Justice must also be enabled to be done" (noot), *T.Fam.* 2015, afl. 4, (116) 118.

<sup>213</sup> Cass. 10 februari 2020, *T. Fam.* 2020, 198, noot P. SENAËVE.

<sup>214</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 459.

<sup>215</sup> J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 628.

<sup>216</sup> Art. 904 oud BW.

<sup>217</sup> Art. 35, derde lid Ger.W.

<sup>218</sup> Art. 479, tweede lid oud BW

<sup>219</sup> Art. 46 en 60, tweede lid Jeugdbeschermingswet.

<sup>220</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 307.

minderjarige halfbroer of -zus, noch met een stiefbroer of -zus. Hierdoor voelen sommige minderjarigen zich soms in de steek gelaten door justitie. Zo verklaarde een minderjarig meisje enkele jaren geleden in de media dat, "vooral de rechtbank totaal niet aan mijn belangen of aan de gevolgen voor ons gezin heeft gedacht". Volgens pedagoge C. WIEWAUTERS zijn er heel wat kinderen die in hetzelfde geval zitten. Een neutrale vertrouwensfiguur die de jongeren helpt om in gesprek te gaan met de gescheiden ouders, zou een oplossing kunnen bieden. Een bemiddelaar zou volgens haar hierbij een uitkomst kunnen bieden maar ook hier kunnen kinderen zich vaak niet zelfstandig toe wenden.<sup>221</sup> Toenmalig minister van Justitie K. GEENS is zich echter bewust van het feit dat kinderen wettelijk geen contact kunnen afdwingen maar verduidelijkt dat de wetgever conflicten tussen kinderen en ouders niet nog meer wil juridiseren en er daarom niet direct in voorzien kan worden.<sup>222</sup>

#### **4.2. Vorderingsrecht van de minderjarige broers en zussen naar aanleiding van de wet van 20 mei 2021**

**124.** In de rechtsleer rijst al lange tijd de vraag of een feitelijk bekwaam minderjarig kind een recht heeft op persoonlijk contact en dienvolgens de uitoefening ervan kan afdwingen voor de familierechter. Deze vraag werd tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 13 april 1995 echter negatief beantwoord.<sup>223</sup> Volgens prof. dr. T. WUYTS valt het te betreuren dat er toen geen enkele discussie omtrent de procesbekwaamheid van het minderjarige kind heeft plaatsgevonden. In het familierecht is er namelijk een tendens waar te nemen dat een minderjarige zelf oordeelt over zijn belangen in de mate dat hij daartoe feitelijk bekwaam is.<sup>224</sup> De wetgever heeft als oplossing het openbaar ministerie tot titularis van de vordering aangewezen. Via de procureur kan de minderjarige pogen om zijn rechten te vrijwaren en te verzekeren.<sup>225</sup>

**125.** Het oorspronkelijk wetsvoorstel dat leidde tot de wet van 20 mei 2021 kende het recht van persoonlijk contact ook toe aan het kind zelf. Het voorzag de mogelijkheid voor iedere broer of zus om vanaf de leeftijd van twaalf jaar een verzoekschrift in te dienen bij de familierechtbank.<sup>226</sup> Een later amendement poogde om ook aan het kind jonger dan twaalf jaar, indien deze beschikt over voldoende onderscheidingsvermogen<sup>227</sup>, de bevoegdheid toe te kennen zelf de zaak aanhangig te maken bij de familierechtbank om zo de verworven rechten af te dwingen. Verantwoording hiervoor werd gevonden in het advies van SOS Village d'Enfants en de Kinderrechtencommissaris dat de leeftijd niet mag worden aangevoerd als grond om tussen de kinderen een onderscheid te maken aangaande hun recht om in rechte op te treden.<sup>228</sup> De Raad van State gaf in zijn advies aan dat:

---

<sup>221</sup> S. ROMANS, "Eva (17) heeft haar halfbroer al vijf jaar niet gezien door echtscheiding", Het Laatste Nieuws, 27 oktober 2018, <https://www.hln.be/de-krant/eva-17-heeft-haar-halfbroer-al-vijf-jaar-niet-gezien-door-echtscheiding-via-youtube-probeer-ik-toch-zijn-grote-zus-te-blijven~a3954440/>.

<sup>222</sup> *Ibid.*

<sup>223</sup> Art. 6 wetsvoorstel betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *Parl. St. Kamer* 1993-94, nr. 48-1430/1, 6.

<sup>224</sup> T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Mortsel, Intersentia, 2013, 310.

<sup>225</sup> Verslag namens de commissie justitie, *Parl. St. Kamer* 1993-94, nr. 48-1430/4, 13; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Mortsel, Intersentia, 2013, 310.

<sup>226</sup> Art. 5 wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St. Kamer* 2019-20, nr.55-780/1, 13-14.

<sup>227</sup> Cfr. art. 931 Ger.W.

<sup>228</sup> Amendement nr.3 (mevr. ROHONYI en dhr. DE SMET), *Parl.St. Kamer* 2019-20, nr.55-780/2, 5.



"hoewel het tot de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever behoort om een dergelijk recht toe te kennen, zou dat recht eveneens aan het minderjarig kind bedoeld in artikel 375bis van het Burgerlijk Wetboek toegekend moeten worden, omdat anders tussen beide categorieën minderjarigen een discriminerend verschil in behandeling ontstaat, tenzij dat verschil verantwoord kan worden".<sup>229</sup> De Raad van State sprak zich in het advies dus niet uit voor of tegen de invoering van een uitzondering op de principiële procesonbekwaamheid, maar vond het noodzakelijk om in dit geval te voorzien in de verplichte bijstand van een advocaat.<sup>230</sup>

**126.** Tijdens de hoorzitting van 23 februari 2021, georganiseerd door de Kamercommissie voor Justitie, gaf het Kinderrechtencommissariaat in Vlaanderen aan dat zij voorstander zijn van een vorm van procesbekwaamheid voor minderjarigen. Ze zijn ervan overtuigd dat de verankering van het eigen vorderingsrecht voor minderjarigen opgenomen moet worden in het Burgerlijk Wetboek.<sup>231</sup> Deze poogt al jaren om de rechtspositie van minderjarigen te versterken.<sup>232</sup> De Klachtenlijn van het Kindercommissariaat krijgt namelijk elk jaar meldingen van minderjarigen die vaak geen enkel zeggenschap hebben. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het noodzakelijk dat aan de minderjarigen een zelfstandig vorderingsrecht wordt toegekend om de rechten vervat in de wet van 20 mei 2021 zelf af te kunnen dwingen. Zij geven aan dat als ouders een overeenkomst maken waarbij de kinderen van elkaar gescheiden worden, het niet logisch is dat kinderen op diezelfde ouders beroep moeten doen voor het instellen van een vordering om de scheiding te vermijden. Zij zijn dan ook absolute voorstander van een veralgemeende zelfstandige rechtsingang van de minderjarige in familie- en jeugdzaken, en dit zeker vanaf de leeftijd van twaalf jaar.<sup>233</sup>

**127.** Het toekennen van een procesbekwaamheid in hoofde van een minderjarige zou eventueel kunnen leiden tot een exponentiële groei van rechtszaken. Het Kinderrechtencommissariaat is echter van oordeel dat de bijkomende bijstand van een jeugdadvocaat verzekert dat er niet lichtzinnig zal worden omgesprongen met het vorderingsrecht van minderjarigen. Het is namelijk de bedoeling dat de advocaat in eerste instantie zou moeten nagaan of de minderjarige, wanneer deze jonger is dan twaalf jaar, voldoende onderscheidingsvermogen heeft. Nadien zal de rechter diezelfde toets moeten doen wat zorgt voor een extra controlemechanisme.<sup>234</sup>

**128.** Evenwel bleek tijdens de hoorzitting dat zowel de magistratuur als de academici kritisch staan ten opzichte van deze nieuwe uitzondering.<sup>235</sup> De Vereniging voor Familierecht heeft hier laten

---

<sup>229</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 18-20.

<sup>230</sup> Adv.RvS nrs. 67.657/1 en 67.658/2 dd. 1 juli 2020, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/3, 18-20.; C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 309.

<sup>231</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (namiddagvergadering), bijlage bij het verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/10, 36 en 38-39

<sup>232</sup> Advies van 10 juni 2007 van het Kinderrechtencommissariaat betreffende een sterkere rechtspositie voor de minderjarige, 2006-2007/8, 2.

<sup>233</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (namiddagvergadering), bijlage bij het verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/10, 36 en 38-39; KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Standpunt van 22 februari 2021: wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *Parl. St.* Kamer nr. 55K780/001, 2.

<sup>234</sup> KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Standpunt van 29 januari 2021: wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *Parl. St.* Kamer nr. 55K780/001, 6.

<sup>235</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (ochtendvergadering), bijlage bij het verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/10, 24.

weten dat het vorderingsrecht in hoofde van de minderjarige geen wet mag worden.<sup>236</sup> Zij waren niet overtuigd van het feit dat voor deze specifieke materie een procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige toegekend werd zonder dit te kaderen binnen een globale evaluatie van de procespositie van de minderjarige.<sup>237</sup>

**129.** De Vereniging voor Familierecht vindt het bovenal verontrustend voor de goede rechtsbedeling dat ieder kind dat de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt en indien het over het nodige onderscheidingsvermogen beschikt ook ieder kind jonger dan twaalf jaar, een zaak aanhangig kan maken bij de familierechtbank. Het is immers onduidelijk hoe de voorgestelde procesbekwaamheid inzake het recht om niet gescheiden te worden van broers en zussen zich verhoudt ten aanzien van de principiële procesonbekwaamheid van minderjarigen inzake de verblijfsregeling.<sup>238</sup> Bij dergelijke geschillen heeft het kind enkel het recht om gehoord te worden.<sup>239</sup> Het is immers niet de bedoeling om een hoorrecht te combineren met procespartijen die over vorderingsrechten beschikken.<sup>240</sup> Het Hof van Cassatie heeft op 10 februari 2020 geoordeeld dat het hoorrecht volstaat in het licht van de mensenrechtenverdragen en de Grondwet.<sup>241</sup> Artikel 12 IVRK bepaalt namelijk dat het kind het recht heeft om zich tijdens de procedures uit te drukken met gevolg dat de procederende partijen in de familierechtbank de ouders zijn en niet de minderjarigen.<sup>242</sup> Wanneer in de nieuwe wet van 20 mei 2021 zou voorzien worden in een principiële procesbekwaamheid zou dit tot gevolg hebben dat de minderjarige nu toch zou kunnen deelnemen aan de procedure met betrekking tot de verblijfsregeling. De Vereniging voor Familierecht is van mening dat de verhouding tussen het bestaande hoorrecht en de beoogde procesbekwaamheid eerst moet worden uitgeklaard. Bovendien zou er een ongelijkheid in behandeling zijn tussen kinderen zonder broers en zussen aangezien zij niet mogen meespreken wanneer de verblijfsregeling wordt georganiseerd.<sup>243</sup>

**130.** Uiteindelijk overleefde de procesbekwaamheid van de minderjarige broers en zussen het wetgevend proces niet en is besloten om het nog niet op te nemen in het Burgerlijk Wetboek. Het debat hieromtrent werd voorlopig uitgesteld. Het is namelijk noodzakelijk dat zowel over de modaliteiten van een vorderingsrecht voor een minderjarige broer of zus als over de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige grondig wordt nagedacht.<sup>244</sup>

---

<sup>236</sup> V.FAM., "Naar een coherente rechtspositie van broers en zussen? Fundamentele bedenkingen bij wetsvoorstel nr. 55-780", *T.Fam.* 2021, afl. 3, (58) 58.

<sup>237</sup> Verslag van eerste lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/7, 5 en 13.; V.FAM., "Naar een coherente rechtspositie van broers en zussen? Fundamentele bedenkingen bij wetsvoorstel nr. 55-780", *T.Fam.* 2021, afl. 3, 58-59.

<sup>238</sup> V.FAM., "Naar een coherente rechtspositie van broers en zussen? Fundamentele bedenkingen bij wetsvoorstel nr. 55-780", *T.Fam.* 2021, afl. 3, (58) 59.

<sup>239</sup> Art. 1004/1 Ger.W.

<sup>240</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (ochtendvergadering), bijlage bij het verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/10, 24.

<sup>241</sup> Cass. 10 februari 2020, *T.Fam.* 2020, 198, noot P. SENAËVE en Cass. 25 januari 2021, AR C.17.0574.N.

<sup>242</sup> Hoorzitting van 23 februari 2021 (ochtendvergadering), bijlage bij het verslag van tweede lezing, *Parl. St.* Kamer 2020-21, nr.55-780/10, 32.

<sup>243</sup> V.FAM., "Naar een coherente rechtspositie van broers en zussen? Fundamentele bedenkingen bij wetsvoorstel nr. 55-780", *T.Fam.* 2021, afl. 3, (58) 59.

<sup>244</sup> M. DUPAN, "De ontstaansgeschiedenis van de wet van 20 mei 2021 betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (279) 281.

### 4.3. Op welke wijze kan de minderjarige broer of zus toch een recht op persoonlijk contact bekomen?

#### 4.3.1. Zelf(standig)

**131.** Het recht op persoonlijk contact tussen minderjarige broers en zussen onderling werd door de schrapping van het vorderingsrecht in de parlementaire voorbereiding gezien als een recht dat slechts van symbolische aard is.<sup>245</sup> Echter is niet iedereen het hier mee eens, prof. dr. C. DECLERCK merkt op dat ook al is er in de wet niet uitdrukkelijk voorzien in een procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige, de familierechter in een concreet geval toch kan oordelen dat deze procesbekwaam is.<sup>246</sup> In een aantal gevallen wordt er resoluut een uitzondering gemaakt op de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige en kan deze zelf en zelfstandig een rechtshandeling stellen, net als een meerderjarige. Wanneer de minderjarige onder deze uitzondering valt is hij aan geen enkele specifieke beschermingstechniek onderworpen. Bovendien wordt deze uitzondering door sommige lagere rechtbanken uitgebreid tot bepaalde proceshandelingen tegen de ouder(s). Hierbij moet evenwel voor ogen worden gehouden dat het in rechte optreden door de minderjarige als eiser slechts tot een dilatoire exceptie aanleiding kan geven, die daarenboven niet ambtshalve door de rechter kan worden ingeroepen. Het doel is bijgevolg om een gunstig (tussen)vonnis te bekomen in hoofde van de minderjarige.<sup>247</sup>

**132.** De minderjarige kan in bepaalde gevallen wel zelf en zelfstandig een rechtshandeling stellen zonder dat zulks aan een leeftijdsminimum gebonden is. Het betreft bijvoorbeeld rechtshandelingen met een sterk persoonlijk karakter.<sup>248</sup> In de rechtspraak en rechtsleer wordt al langer aangenomen dat de minderjarige broer of zus toch procesbekwaam kan zijn en dit op grond van het persoonlijk karakter van de vordering. Zo liet de jeugdrechtbank te Namen een minderjarige op grond van artikel 931, derde lid Ger.W. in samenhang met de artikelen 3,9 en 12 IVRK toe om vrijwillig tussen te komen in de procedure tussen haar ouders omtrent de verblijfsregeling, teneinde een recht op persoonlijk contact te vorderen met haar vier halfbroers en -zussen. De minderjarige werd geen procespartij in het geschil tussen de ouders maar wel in de procedure tot het recht op persoonlijk contact.<sup>249</sup> Ook de familierechtbank te Antwerpen kende in een vonnis van 18 mei 2015 de tussenkomst in de procedure toe. Hier ging het om een minderjarig meisje dat verzocht om een recht op persoonlijk contact met haar halfzus. Het inleidend verzoekschrift neergelegd door het minderjarig meisje tegen haar stiefvader werd door de familierechter ontvankelijk verklaard.<sup>250</sup> Dit toont aan dat ondanks de procesonbekwaamheid van de minderjarige, de rechter in specifieke gevallen toch kan oordelen dat het noodzakelijk is dat de minderjarige procespartij wordt in de procedure tot het recht op persoonlijk contact.

---

<sup>245</sup> Verslag van de tweede lezing, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-780/10, 8.

<sup>246</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 309.

<sup>247</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 471-473.

<sup>248</sup> *Ibid.*, 472.

<sup>249</sup> Jeugdrechtbank Namen 22 oktober 2002, *J.dr. jeun* 2004, afl. 231, 43.

<sup>250</sup> Antwerpen (AF9 k.) 18 mei 2015, onuitg., aangehaald door E. VAN DER MUSSELE (ed.), *Jeugdadvocaat in Vlaanderen, België en Europa*, Tussenkomst en horen van minderjarigen in burgerlijke zaken dln., Mortsel, Larcier, 2016, 104.

**133.** Het is echter niet vanzelfsprekend dat een minderjarige naar de familierechter stapt om te vragen of deze een procedure kan opstarten voor een recht op persoonlijk contact met zijn of haar broer en/of zus en bovendien is het onzeker of dit wel toegekend zal worden. De minderjarige moet bijgevolg beschikken over een aantal andere mogelijkheden opdat deze toch zijn rechten kan afdwingen. Enerzijds kan het minderjarige kind zich beroepen op het hoorrecht, anderzijds zou hij beroep kunnen doen op het Openbaar Ministerie dat desgevallend een vordering kan instellen en tot slot is er nog steeds de wettelijke vertegenwoordiger die kan optreden namens de minderjarige broer of zus. Of deze drie mogelijkheden allemaal een oplossing kunnen bieden zal hier verder geanalyseerd worden.

#### 4.3.2. Hoorrecht

**134.** Het recht van het minderjarige kind om gehoord te worden wordt door artikel 12 IVRK en artikel 22bis GW gewaarborgd. In navolging van artikel 12.1 IVRK, stelt artikel 22bis, tweede lid GW dat ieder kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht heeft om zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die hem aanbelangen.<sup>251</sup> Het minderjarige kind moet de gelegenheid krijgen om in iedere gerechtelijke of bestuurlijke procedure gehoord te worden. Hetzij rechtstreeks, hetzij via tussenkomst van een vertegenwoordiger of daarvoor geschikte instelling en dit op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.<sup>252</sup>

**135.** In de Belgische wetgeving kan de minderjarige op grond van artikel 1004/1 Ger.W., indien hij/zij dit wenst, vragen om de familierechter te spreken en zich te beroepen op het hoorrecht.<sup>253</sup> De artikelen 1004/1 en 1004/2 van het Ger.W. regelen namelijk sinds 2014 het hoorrecht van de minderjarige in familiezaken. Overeenkomstig artikel 1004/1, §1 Ger.W. heeft ieder minderjarig kind het recht gehoord te worden door een rechter in materies die hem persoonlijk aanbelangen. Echter is het materieel toepassingsgebied van het hoorrecht beperkt. Concreet impliceert dit dat het hoorrecht enkel van toepassing is in procedures aangaande de uitoefening van het ouderlijk gezag, de verblijfsregeling en de uitoefening van het recht op persoonlijk contact door de personen vervat in artikel 375bis oud BW.<sup>254</sup> Bovendien is het hoorrecht slechts toepasselijk voor zover er een geschil aanhangig is tussen de partijen. Er dient dus te worden opgemerkt dat er in dit geval wel een gerechtelijke procedure inzake persoonlijk contact ingeleid moet zijn alvorens de minderjarige dit kan vragen aan de familierechter.<sup>255</sup>

**136.** Het uitgangspunt is dat ieder minderjarig kind het recht heeft om gehoord te worden. Dit wil zeggen dat ieder kind onder de achttien jaar het recht heeft om met de rechter te spreken. Toch worden enkel minderjarigen vanaf twaalf jaar ingelicht over dit recht. Minderjarigen vanaf twaalf jaar worden via een brief door de griffie van de familierechtbank ingelicht over het hoorrecht. Minderjarigen beneden de twaalf jaar worden hier niet automatisch van op de hoogte gebracht.<sup>256</sup>

---

<sup>251</sup> I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 1.

<sup>252</sup> G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 293.

<sup>253</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 310.

<sup>254</sup> M.A., MASSCHELEIN, "Het hoorrecht van de minderjarige bij familiale geschillen", *NWK* 2015, nr. 3, (21) 21.

<sup>255</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 310.

<sup>256</sup> Art. 1004/1 §2 Ger.W.

Er is bijgevolg enkel een hoorrecht op verzoek is van het kind, de partijen, het openbaar ministerie of de rechter zelf. Indien het verzoek uitgaat van de minderjarige zelf of van het openbaar ministerie kan de rechter het verzoek niet afwijzen en zal het kind hoe dan ook gehoord moeten worden.<sup>257</sup>

**137.** De rechter dient zelf met het minderjarige kind te spreken en kan met andere woorden het verhoor niet laten plaatsvinden door een derde. Het gesprek met de rechter kan zowel fysiek plaatsvinden als via een videoconferentie.<sup>258</sup> Waar het gesprek moet plaatsvinden wordt in de wet evenmin vastgelegd. Artikel 1004/1, §5 Ger.W. bepaalt slechts dat de rechter de minderjarige hoort op een plaats die hij daarvoor geschikt acht. Doorgaans wordt de minderjarige gehoord in het gerechtsgebouw zelf. Verder is het de bedoeling dat deze gesprekken plaatsvinden buiten de aanwezigheid van anderen. Dit impliceert dat indien het gaat om meerdere broers en zussen, ieder kind afzonderlijk gehoord moet worden.<sup>259</sup>

**138.** Het hoorrecht zou derhalve een manier kunnen zijn voor de minderjarige broer of zus om een recht op persoonlijk contact te bekomen met zijn minderjarige broer en/of zus. Een eventueel nadeel van het hoorrecht kan zijn dat de minderjarige zelf geen partij in het geding zal worden.<sup>260</sup> Met gevolg dat de minderjarige niet de hoedanigheid heeft om hoger beroep aan te tekenen tegen het vonnis van de familierechtbank. Aan de mening van de minderjarige wordt bovendien enkel een passend belang gehecht dat in overeenstemming is met zijn leeftijd en maturiteit. De rechter is in geen geval verplicht om op de wensen van het kind in te gaan.<sup>261</sup> Dit heeft tot gevolg dat het voor de minderjarige niet zeker is of er met zijn vraag rekening gehouden zal worden en kan hij bijgevolg tegen de uiteindelijke beslissing van de rechter weinig doen.

#### 4.3.3. Openbaar ministerie

**139.** Verder heeft de minderjarige broer of zus de mogelijkheid om zich te wenden tot het openbaar ministerie die desgevallend een vordering kan instellen.<sup>262</sup> Overeenkomstig artikel 387bis oud BW kan de familierechtbank in alle gevallen, en onverminderd de artikelen 584 en 1280 Ger.W., in het belang van het kind, op verzoek van beide ouders of van één van hen, dan wel van de procureur des Konings, alle beschikkingen tot het ouderlijk gezag, opleggen of wijzigen, volgens hetgeen wordt bepaald in de artikelen 1253ter/4 tot 1253ter/6 Ger.W.<sup>263</sup> Het artikel voorziet specifiek in een vorderingsrecht voor het openbaar ministerie. Bijgevolg kan de procureur des Konings te allen tijde een vordering instellen waarbij het partij zal worden in het geding.<sup>264</sup> Algemeen wordt dit bepaald

---

<sup>257</sup> I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 2.

<sup>258</sup> P. SENA EVE (ed.), *Handboek familieprocesrecht*, Het hoorrecht van minderjarigen, Mechelen, Wolters Kluwer 2020, 498; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, nr. 53, 2.

<sup>259</sup> M.A., MASSCHELEIN, "Het hoorrecht van de minderjarige bij familiale geschillen", *NNK* 2015, afl. 3, (21) 23.

<sup>260</sup> Art. 1004/1, §6, tweede lid Ger.W.

<sup>261</sup> M.A., MASSCHELEIN, "Het hoorrecht van de minderjarige bij familiale geschillen", *NNK* 2015, afl. 3, (21) 21.

<sup>262</sup> Zie wetsvoorstellen betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, Verslag namens de commissie justitie, *Parl.St.* Kamer 1993-94, nr. 1430/4, 13.

<sup>263</sup> Art. 387bis oud BW *in fine*.

<sup>264</sup> H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENA EVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 387bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2015, afl. 78, (35) 43.

door 387bis oud BW, voor specifieke situaties of specifieke vorderingen wordt dit geregeld in de bijzondere wetsbepalingen.<sup>265</sup>

**140.** Op grond van artikel 138, zesde lid Ger.W. kan het openbaar ministerie in burgerlijke zaken tussenkomen bij wege van rechtsvordering, vordering of advies. Het openbaar ministerie zal ambtshalve optreden in de gevallen die de wet bepaalt en bovendien telkens als de openbare orde zijn tussenkomst noodzakelijk acht. Indien het openbaar ministerie optreedt bij wege van rechtsvordering wil dat zeggen dat het partij wordt in een geding. Het optreden als hoofdpartij of tussenkomende partij is slechts toegestaan indien de wet het uitdrukkelijk toelaat. De ruime bevoegdheid van het openbaar ministerie in verband met minderjarigen om vorderingen in te kunnen stellen namens de minderjarigen wordt aangevoerd omwille van drie redenen:<sup>266</sup>

- (1) Het openbaar ministerie is de behoeder van de openbare orde. Families zijn in onze maatschappij namelijk een beschermingswaardige hoeksteen.<sup>267</sup> Het moet bijgevolg toezicht houden op de naleving van de betreffende wetten.
- (2) Het openbaar ministerie treedt op als adviseur in aangelegenheden waarin de wetgever een bijstand aan de rechter zinvol acht. De wetgever acht het dan ook zinvol dat het openbaar ministerie optreedt als adviseur binnen het, vaak zeer persoonlijk, familierecht.
- (3) Het openbaar ministerie is de natuurlijke beschermer van de zwakkeren in de samenleving, die hun belangen niet zelf en zelfstandig kunnen verdedigen zoals met name de minderjarigen.

**141.** Bijgevolg kan de minderjarige pogen om zijn rechten te vrijwaren en te verzekeren via het openbaar ministerie. Al blijkt in de rechtspraak dat de procureur des Konings in de praktijk weinig tot geen gebruik maakt van het toegekende vorderingsrecht, waardoor het eerder bij een theoretische mogelijkheid blijft.<sup>268</sup>

#### 4.3.4. *Wettelijke vertegenwoordiger*

**142.** Een andere optie voor het bekomen van een recht op persoonlijk contact door een minderjarige broer of zus, is de wettelijke vertegenwoordiger. Indien de minderjarige volledig handelingsonbekwaam is kan deze in regel niet zelf aan het rechtsverkeer deelnemen. Hij zal bijgevolg zowel voor het stellen van materiële rechtshandelingen als voor proceshandelingen in rechte vertegenwoordigd moeten worden door zijn wettelijke vertegenwoordiger.<sup>269</sup> In beginsel zijn dit de ouder(s) die het ouderlijk gezag uitoefent (uitoefenen) of bij gebrek aan een beschikbare ouder de voogd.<sup>270</sup> In gerechtelijke en administratieve procedures wil dit zeggen dat de minderjarige als materiële procespartij vertegenwoordigd zal worden door de persoon die de wet daartoe aanwijst.

---

<sup>265</sup> Zie hiervoor art. 373, derde lid, art. 375bis, tweede lid en art. 376, vierde lid oud BW; H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAEVE, en A. HEYVAERT (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 387bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2015, afl. 78, (35) 37.

<sup>266</sup> CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De (vorderings)rechten van het openbaar ministerie in burgerlijke zaken dln., Antwerpen, Intersentia, 2006, 78 -79.

<sup>267</sup> Cass. 9 december 1948, *Arr. Verbr.* 1948, 615; CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De (vorderings)rechten van het openbaar ministerie in burgerlijke zaken dln., Antwerpen, Intersentia, 2006, 77.

<sup>268</sup> F. SWENNEN en N. CALUWE, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De (vorderings)rechten van de het openbaar ministerie is burgerlijke zaken, Antwerpen, Intersentia, 2006, 90.

<sup>269</sup> P. SENAEVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 459.

<sup>270</sup> Zie art. 376 en art. 389 oud BW; C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 310.

Deze is de formele procespartij die in de hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordiger alle proceshandelingen voor de minderjarige zal verrichten.<sup>271</sup>

**143.** Bij een belangentegenstelling tussen de minderjarige en zijn ouders dringt er zich een vervanging op. De wet voorziet dan in een aanstelling van een voogd *ad hoc* die bijgevolg de minderjarige vertegenwoordigt in het rechtsgeding waarin zijn wettelijke vertegenwoordigers met hem een tegengesteld belang heeft.<sup>272</sup> De aanduiding van een voogd *ad hoc* kan in ieder geval waarin een vermogensrechtelijke rechtshandeling of procesakte moet worden gesteld waarbij de ouders de minderjarige zouden dienen te vertegenwoordigen.<sup>273</sup>

Het initiatief voor de aanstelling van een voogd *ad hoc* kan genomen worden door elke belanghebbende. In geval van een belangentegenstelling tussen de minderjarige en zijn ouder(s) in het kader van een hangende gerechtelijke procedure, wordt door de rechter bij wie de zaak aanhangig is op verzoek van enig belanghebbende of zelfs ambtshalve een voogd *ad hoc* aangeduid.<sup>274</sup> Gelet op de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige is het in principe niet mogelijk dat de minderjarige hiertoe zelf het initiatief neemt. Zo wees het hof van beroep te Gent in 2013 een vordering af omwille van het feit dat de minderjarige geen persoonlijke rechtsvordering kon instellen, ook niet als hij werd bijgestaan door een advocaat, in geval van het stilzitten van een ouder of van een belangentegenstelling met een ouder.<sup>275</sup> Het enige wat de minderjarige kan doen in deze situatie is informeel contact opnemen met het parket, dat in voorkomend geval het verzoek tot de rechter kan richten.<sup>276</sup> Echter bestaat hieromtrent enige discussie in zowel de rechtspraak als de rechtsleer.<sup>277</sup>

**144.** Initieel voorzag de parlementaire voorbereiding die aan de grondslag ligt van de wet van 20 mei 2021 uitdrukkelijk in de mogelijkheid om het recht, dat door het kind ingeroepen wordt, uit te laten oefenen door zijn wettelijke vertegenwoordiger.<sup>278</sup> Ook in een amendement stond uitdrukkelijk te lezen dat: "*Over de uitoefening van dat recht wordt in het belang van het kind op verzoek van de partijen, van hun wettelijke vertegenwoordigers of van de procureur des Konings beslist door de familierechtbank*".<sup>279</sup> Echter werd dit bij latere amendering samen met de procesbekwaamheid geschrapt.<sup>280</sup>

**145.** De vraag rijst nu of de wettelijke vertegenwoordiger deze vordering wel kan instellen namens de minderjarige door het zogenaamde persoonlijke karakter dat vereist is. Prof. dr. C. DECLERCK ziet niet in waarom de wettelijke vertegenwoordiger dit niet zou kunnen doen. Het persoonlijk

---

<sup>271</sup> A. VAN THIENEN, "Justice must also be enabled to be done" (noot), *T.Fam.* 2015, afl. 4, (116) 120.

<sup>272</sup> Art. 378, §1, zesde lid oud BW.

<sup>273</sup> P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 465.

<sup>274</sup> Art. 378, §2 oud BW

<sup>275</sup> Gent (bureau voor rechtsbijstand) 19 december 2013, *T.Fam.* 2015, afl. 4, 115, noot A. VAN THIENEN.

<sup>276</sup> A. VAN THIENEN, "Justice must also be enabled to be done" (noot), *T.Fam.* 2015, afl. 4, (116) 121.

<sup>277</sup> I. VERVOORT, "De procespositie van minderjarigen: onbekwaam dus (on)beschermd?", *Jura Falc.* 1999-2000, (31) 46-47.

<sup>278</sup> Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-780/1, 11: "*Wordt het recht door het kind ingeroepen, dan zal het evenwel worden uitgeoefend door zijn wettelijk vertegenwoordiger. Als er zich moeilijkheden voordoen (belangenconflict tussen ouder en kind, meningsverschil enzovoort.) kan de rechter in voorkomend geval het kind horen of een voogd aanstellen*".

<sup>279</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 310.

<sup>280</sup> Amendement nr. 11 (ROHONYI c.s.), *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr.55-780/5, 2.

karakter van de vordering is immers van belang om te kunnen rechtvaardigen waarom het minderjarige kind de vordering zelf en zelfstandig zou kunnen instellen. Dit zou geenszins verhinderen dat de wettelijke vertegenwoordiger de vordering kan instellen namens de minderjarige.<sup>281</sup>

#### 4.4. Besluit

**146.** Uit dit onderzoek kan vastgesteld worden dat de minderjarige in uitzonderlijke gevallen zelf en zelfstandig in rechte kan optreden. Echter blijkt dit eerder de uitzondering en zal de afweging voor een recht op persoonlijk contact op een andere wijze georganiseerd moeten worden. Vooreerst kan het recht op persoonlijk contact afgewogen worden via het hoorrecht dat het minderjarige kind heeft op basis van artikel 1004/1 Ger.W. De minderjarige kan namelijk gehoord worden door de familierechter indien er een geschil aanhangig is. Voor minderjarigen die jonger zijn dan twaalf jaar lijkt mijns inziens het hoorrecht niet de beste oplossing. Vaak zijn zij niet op de hoogte van het bestaan van een hoorrecht. Daarbij blijkt uit de jaarverslagen van het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat dat zij meermaals vaststellen dat sommige familierechters kinderen onder de twaalf jaar toch weigeren te horen, ook als zij daar zelf om vragen.<sup>282</sup> Bovendien biedt het nog niet de gewenste zekerheid om een recht op persoonlijk contact te bekomen tussen broers en zussen. Tot slot is het vereist dat er reeds een gerechtelijke procedure aanhangig is bij de rechtbank alvorens de rechter het kind kan horen. Indien bijvoorbeeld minderjarige stiefbroers -en zussen gescheiden worden, niet door een scheiding van de ouders maar als gevolg van het overlijden van één van de ouders, kan het minderjarige kind zich niet op het recht op persoonlijk contact beroepen met zijn stiefbroer -of zus door middel van het hoorrecht.

**147.** Verder kan het openbaar ministerie een vordering instellen namens de minderjarige om op deze manier het recht op persoonlijk contact af te wegen. In de praktijk blijkt dit nochtans zeer weinig toegepast te worden.<sup>283</sup> Bijgevolg blijft deze optie op dit moment eerder een theoretische mogelijkheid. Misschien is dit wel de ideale gelegenheid om verder in te zetten op de tussenkomst van het openbaar ministerie met betrekking tot het recht op persoonlijk contact.

**148.** Tot slot is er nog steeds de wettelijke vertegenwoordiger die een vordering kan instellen namens het minderjarige kind. Het recht op persoonlijk contact kan bijgevolg via deze wijze worden afgewogen. Wanneer er echter sprake is van een belangentegenstelling tussen de wettelijke vertegenwoordiger en het minderjarige kind zal er een voogd *ad hoc* aangesteld moeten worden wat in bepaalde situaties voor problemen kan zorgen. Neem het voorbeeld waarin een minderjarige broer of zus na de scheiding van zijn of haar moeder het contact met zijn of haar stiefbroer- of zus wil behouden. De moeder weigert het kind te ondersteunen en wil geen procedure starten. De minderjarige kan zich beroepen op een voogd *ad hoc* maar het initiatief voor de aanstelling van een

---

<sup>281</sup> C. DECLERCK, "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (306) 310.

<sup>282</sup> KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Jaarverslag 2017-2018. Hoe rekbaar is het kind?", November 2018, [https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag\\_krc\\_2017-2018\\_webversie\\_def.pdf](https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_krc_2017-2018_webversie_def.pdf), 103; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief', *FJR* 2020, afl. 53, 4-5.

<sup>283</sup> F. SWENNEN en N. CALUWE, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De (vorderings)rechten van de het openbaar ministerie is burgerlijke zaken, Antwerpen, Intersentia, 2006, 90.



voogd *ad hoc* kan de minderjarige, omwille van de procesonbekwaamheid, in principe niet zelf doen.<sup>284</sup> Door de tegenstrijdigheden op dit vlak ontstaat er in hoofde van het minderjarige kind een bepaalde mate van rechtsonzekerheid met gevolg dat deze optie in bepaalde situaties geen gepaste oplossing zal bieden.

**149.** In bepaalde gevallen blijkt het een lacune dat minderjarigen niet zelf beslissingen in het kader van het ouderlijk gezag en het recht op persoonlijk contact ter controle aan de familierechter kunnen voorleggen. Opnieuw staat de discussie open voor een hertekening van de proces(on)bekwaamheid van de minderjarige. Over de wijze waarop deze hervorming moet worden hertekend, zowel wat betreft het toepassingsgebied als de voorwaarden, bestaat er geen eensgezindheid in de rechtsleer. Sommige auteurs spreken over een invoering van een vorm van getrapte proces(on)bekwaamheid.<sup>285</sup> Hierbij is het de bedoeling dat de minderjarige naargelang de leeftijd een ruimere procesbekwaamheid wordt toegekend. Met andere woorden, naarmate de minderjarige ouder wordt, zal het zich in steeds meer situaties kunnen beroepen op de procesbekwaamheid. Hoe dit in de praktijk uitgewerkt zou worden is echter niet duidelijk. Zo bestaat er nog verdeeldheid over het aantal trappen dat voorzien zou moeten worden alsook in welke materies de minderjarige dan procesbekwaam wordt geacht.<sup>286</sup> Andere auteurs gaan voor een volledige procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige, tenzij aangetoond kan worden dat het kind niet bekwaam is om zelfstandig een vordering in te stellen. Tevens wordt opgemerkt dat het herdenken van het beginsel van de procesonbekwaamheid moet worden gekaderd binnen een globale evaluatie van de principiële handelingsonbekwaamheid van de minderjarige.<sup>287</sup> Het lijkt aangewezen om het hele principe van de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige door de veranderende tijdsgeschiedenis volledig onder de loop te nemen.<sup>288</sup>

**150.** Uit bovenstaande analyse blijkt dat het niet altijd even eenvoudig is voor de minderjarige broer of zus om een recht op persoonlijk contact te bekomen. Bijgevolg lijkt het mij aangewezen dat er iets verandert op het vlak van de proces(on)bekwaamheid van de minderjarige. Het is mijns inziens belangrijk dat zij op een eenvoudige wijze beroep kunnen doen op het recht om met zijn of haar broer en/of zus contact te onderhouden.

---

<sup>284</sup> B. VANOBBERGEN, "Naar een (nog meer) kindvriendelijke justitie", *T.Fam.* 2018, 146-147

<sup>285</sup> D. BALLEET en A. WYLLEMAN, "Proceswaarborgen voor minderjarigen in procedures die hen aanbelangen", *RW* 1989-1990, 813; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 6.

<sup>286</sup> I. VERVOORT, "De procespositie van minderjarigen: onbekwaam dus (on)beschermd?", *Jura Falc.* 1999-2000, 31-78; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 6.

<sup>287</sup> CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De burgerrechtelijke procesbekwaamheid van de minderjarige, Antwerpen, Intersentia, 2006, 72; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 6.

<sup>288</sup> B. VANOBBERGEN, "Naar een (nog meer) kindvriendelijke justitie", *T.Fam.* 2018, 146-147; I. BOONE, C. DECLERCK, E. VERTROMMEN, "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, afl. 53, 6.

## 4.5. Een blik over de grenzen: Frankrijk

### 4.5.1. *Handelingsonbekwaamheid van de minderjarigen*

**151.** Net als in België is de minderjarige een natuurlijke persoon die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt.<sup>289</sup> Hoewel deze minderjarige vanaf zijn geboorte bezitter is van subjectieve rechten, moet worden vastgesteld dat zij onttrokken worden van de mogelijkheid om bepaalde rechten uit te oefenen. Met betrekking tot de onbekwaamheid wordt er in de Franse rechtsleer een onderscheid gemaakt tussen enerzijds het onvermogen om van zijn rechten te genieten en anderzijds ze uit te oefenen. De onbekwaamheid om te genieten van zijn rechten wordt gewoonlijk omschreven als het onvermogen om het voorwerp te zijn van zijn rechten en plichten, terwijl de onbekwaamheid om zijn rechten uit te oefenen het onvermogen is om zijn rechten zelf te doen gelden. De handelingsonbekwaamheid van de minderjarige valt onder de beschermde onbekwaamheden. Het is omwille van de noodzaak hen te beschermen tegen hun naïviteit, onschuld en grotere kwetsbaarheid dat minderjarigen juridisch onbekwaam zijn en bijgevolg hun rechten niet alleen kunnen uitoefenen.<sup>290</sup>

**152.** Het zou echter onjuist zijn te denken dat minderjarigen tot de leeftijd van achttien jaar volledig onbekwaam zijn om hun rechten uit te oefenen. Artikel 389-3 van de Code Civil bepaalt dat de wettelijke vertegenwoordiger de minderjarige zal vertegenwoordigen in alle burgerlijke handelingen, behalve in de gevallen waarin de wet of het gebruik hem toelaten alleen te handelen. Deze wettelijke bepaling opent een reëel vooruitzicht op de uitoefening van de handelingsbekwaamheid en stelt de minderjarige in staat, om in aangelegenheden met een persoonlijk karakter, zijn rechten te doen gelden en uit te oefenen. Aan de minderjarige kan dus in specifieke situaties toch een bepaalde mate van autonomie toegekend worden. Van zodra de minderjarige over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt kan hij bijgevolg in specifieke situaties zelf handelingen verrichten.<sup>291</sup>

### 4.5.2. *Zelf(standing)*

**153.** In beginsel kan de minderjarige dus ook in Frankrijk zelf geen procedure inleiden.<sup>292</sup> Hoewel het minderjarige kind onbekwaam of onbevoegd is om in procedures deel te nemen, kan hij in uitzonderlijke gevallen toch bij de gerechtelijke procedures betrokken worden.<sup>293</sup> Zo kan een minderjarige deelnemen aan gerechtelijke procedures wanneer het gaat om beslissingen inzake naamswijziging en adoptie. Hierbij is namelijk vereist dat ieder kind vanaf de leeftijd van dertien jaar zijn instemming geeft. Soms is het minderjarige kind zelfs in staat om naar de rechter te stappen in aangelegenheden die betrekking hebben op opvoedingsondersteuning of afstamming.<sup>294</sup>

**154.** Sommige auteurs zijn van mening dat een kind een autonome vordering kan instellen op grond van artikel 371-5 van de Code civil door een beroep te doen op het recht om niet van zijn

---

<sup>289</sup> Art. 388 Code civil

<sup>290</sup> J.M. PLAZY, "Droit de l'enfant et incapacité juridique de l'enfant", *Informations Sociales* 2007, afl.4, (28) 28-37.

<sup>291</sup> *Ibid.*

<sup>292</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321) 322.

<sup>293</sup> P. MURAT, *Droit de la famille*, Audition du mineur, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1066.

<sup>294</sup> E. BAZIN, "De l'audition du mineur dans les procédures relatives à l'autorité parentale", *Gaz.Pal.* 2014, nr. 200, (9) 9.

broers en/of zussen te worden gescheiden. Aangezien de tekst hem een subjectief recht toekent om met zijn broers en/of zussen contact te onderhouden, zou hij zich voor de rechter kunnen beroepen op de verdediging van dit recht.<sup>295</sup>

#### 4.5.3. Hoorrecht

**155.** In de Franse wet is er in procedures met betrekking tot het ouderlijk gezag, opvoedingsondersteuning en strafprocedures waarbij een minderjarig slachtoffer betrokken is, voorzien in een uitzondering op de niet deelneming van de minderjarigen.<sup>296</sup> Het Franse recht regelt het hoorrecht van minderjarigen vanaf artikel 388-1 van de Code civil. Het artikel 388-1 van de Code civil bepaalt:

*“In alle procedures die hem betreffen, kan een minderjarige die in staat is zijn eigen mening te vormen, onverminderd de bepalingen die voorzien in zijn tussenkomst of instemming, worden gehoord door de rechter, of indien zijn belangen dit vereisen, door de persoon die de rechter daartoe aanwijst. Een dergelijke hoorzitting wordt op verzoek van de minderjarige als een zaak van recht gehouden.”*

De beoordeling van het hoorrecht gebeurt thans in functie van het onderscheidingsvermogen en niet in functie van de leeftijd van de minderjarige. De leeftijd van de minderjarige vormt in het Franse recht als het ware geen drempel, maar kan nog steeds fungeren als een indicatie.<sup>297</sup> In principe moet de minderjarige, indien hij over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt, steeds voor de rechter worden gehoord voor alle procedures die hem persoonlijk betreffen.<sup>298</sup> Het Franse Hof van Cassatie heeft in een arrest van 12 april 2012 gepreciseerd dat de beoordeling van het onderscheidingsvermogen van de minderjarige een soevereine beoordeling van de rechter uitmaakt. Het Hof van Cassatie maakt in dit arrest duidelijk voorstander te zijn van een subjectieve beoordeling en stelt zich terughoudend op voor het gebruik van een feitelijke leeftijdsgrens.<sup>299</sup>

**156.** Aangezien het vaststellen van het onderscheidingsvermogen bij een minderjarig kind een subjectieve beoordeling inhoudt, is het voor de rechter niet evident om zulks te beoordelen.<sup>300</sup> Verschillende arresten tonen aan dat rechters zich bijgevolg toch laten leiden door de leeftijd van de minderjarige. Zo oordeelde het hof van beroep te Rennes in een arrest van 27 mei 2014 namelijk het volgende: *“L'enfant qui n'est âgée que de 9 ans et demi n'est pas capable de discernement; il n'y a pas lieu de l'entendre par application de l'article 388-1 du Code Civil”*.<sup>301</sup> Het feit dat het minderjarige kind slechts negen jaar was, was voor de rechter voldoende om de minderjarige niet te horen, terwijl de twaalfjarige zus *in casu* wel toegelaten werd om gehoord te worden. Hetzelfde

<sup>295</sup> A. GOUTTENOIRE, “L'enfant dans les procédures judiciaires: un statut en devenir”, *AJ fam.* 2003, 368; E. BERRY, “Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français”, *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321) 322.

<sup>296</sup> A. GOUTTENOIRE, “L'enfant dans les procédures judiciaires: un statut en devenir”, *AJ fam.* 2003, 368.

<sup>297</sup> Y. BUFFELAN-LANORE en V. LARRIBAU-TERNEYRE, *Droit civil, Introduction, Biens, Personnes, Famille*, Paris, Éditions Dalloz, 2013, 1034-135; P.J. CLAUX en S. DAVID, *Droit et pratique du divorce*, Dispositions générales: action en divorce, Paris, Éditions Dalloz, 2013, 146; P. COURBE en A. GOUTTENOIRE, *Droit de la famille*, Paris, Éditions Dalloz, 2013, 505-506; P. MURAT, *Droit de la famille, Audition du mineur*, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1071.

<sup>298</sup> J.M. PLAZY, “Droit de l'enfant et incapacité juridique de l'enfant”, *Informations Sociales* 2007, afl.4, (28) 28-37.

<sup>299</sup> Cass. (FR) 12 avril 2012, nr. 11-20.357, [www.dalloz.fr](http://www.dalloz.fr); P. MURAT, *Droit de la famille, Audition du mineur*, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1078.

<sup>300</sup> P. MURAT, *Droit de la famille, Audition du mineur*, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1076-1077.

<sup>301</sup> Rennes 27 mai 2014, nr. 13/023931, [www.legifrance.gouv.fr](http://www.legifrance.gouv.fr); P. MURAT, *Droit de la famille, Audition du mineur*, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1076.

kunnen we lezen in een arrest van het hof van beroep te Montpellier van 6 oktober 2009 waarin het hof oordeelde dat de twee oudste kinderen van negen en tien jaar over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikten om gehoord te worden maar besliste dat het zesjarige kind niet gehoord kon worden louter verwijzend naar de jonge leeftijd.<sup>302</sup> Dit toont bijgevolg aan dat rechters in de praktijk vaak teruggrijpen naar de leeftijd om te bepalen of het kind gehoord kan worden of niet. Dit heeft tot gevolg dat het van de subjectieve beoordeling van de rechter zal afhangen of een minderjarige in procedures met betrekking tot artikel 371-5 van de Code civil zal gehoord worden of niet. In de rechtsleer wordt het dan ook wenselijk geacht om het hoorrecht in deze aangelegenheden systematisch toe te passen.<sup>303</sup>

**157.** Het verzoek om gehoord te worden kan uitgaan van zowel de minderjarige zelf als van één van de partijen. Verder kan het door de rechter ook ambtshalve.<sup>304</sup> Wanneer het verzoek uitgaat van de minderjarige zelf kan de rechter in principe niet weigeren om de minderjarige te horen, behoudens wanneer hij van oordeel is dat de minderjarige niet beschikt over een onderscheidingsvermogen of wanneer het een procedure betreft die de minderjarige niet aanbelangt.<sup>305</sup> Op dit vlak is de Franse wetgeving verschillend met de Belgische wetgeving. In België mag de rechter immers niet weigeren de minderjarige te horen wanneer het verzoek uitgaat van de minderjarige zelf, behoudens wanneer de minderjarige reeds gehoord is in de rechtspleging.<sup>306</sup> Wanneer het minderjarige kind gehoord zal worden door de rechter heeft het niet tot gevolg dat het partij wordt in de procedure aangezien zijn of haar subjectieve rechten hier niet in het geding zijn.<sup>307</sup>

#### 4.5.4. *Wettelijke vertegenwoordiger*

**158.** Indien het minderjarige kind zelf geen partij kan worden van het geding kan het zich steeds beroepen op zijn wettelijke vertegenwoordigers. De wettelijke vertegenwoordiging maakt het mogelijk dat de rechten van het minderjarige kind in de procedure toch kunnen worden uitgeoefend. Vereist is dat het kind betrokken is in het lopende geding.<sup>308</sup> Artikel 371-1 van de Code civil verplicht de ouders om het kind te betrekken bij beslissingen die het betreffen, naargelang zijn leeftijd en zijn mate van onderscheidingsvermogen.<sup>309</sup>

**159.** De vertegenwoordiging van de minderjarige door de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen is vaak niet de meest ideale oplossing. Indien er sprake is van tegenstrijdige belangen tussen het kind en zijn wettelijke vertegenwoordiger is het moeilijk om rekening te houden met de wil van het kind. In situaties die betrekking hebben op het niet scheiden van broers en zussen zoals vervat in artikel 371-5 van de Code civil is het belangenconflict echter overduidelijk. In Frankrijk werd er gepleit voor een verbetering van het vertegenwoordigingsmechanisme zodat rekening kon worden gehouden met de specifieke situatie van de minderjarige en diens relatie ten opzichte van

---

<sup>302</sup> Montpellier 6 octobre 2009, nr. 08/04014, [www.dalloz.fr](http://www.dalloz.fr).

<sup>303</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321) 325.

<sup>304</sup> P.J. LAUX en S. DAVID, *Droit et pratique du divorce*, Dispositions générales: action en divorce, Paris, Éditions Dalloz, 2013, 146-147.

<sup>305</sup> A. BENABENT, *Droit de la famille*, Issy-les-Moulineaux, LGDJ, 2018, 484.

<sup>306</sup> M.A. MASSCHELEIN, "Het hoorrecht van de minderjarige bij familiale geschillen", *NNK* 2015, (21) 23.

<sup>307</sup> E. BAZIN, "De l'audition du mineur dans les procédures relatives à l'autorité parentale", *Gaz.Pal.* 2014, nr. 200, (9) 11.

<sup>308</sup> A. GOUTTENOIRE, "L'enfant dans les procédures judiciaires: un statut en devenir", *AJ fam.* 2003, 368.

<sup>309</sup> E. BAZIN, "De l'audition du mineur dans les procédures relatives à l'autorité parentale", *Gaz.Pal.* 2014, nr. 200, (9) 11.

de wettelijke vertegenwoordiger. Net als in België kunnen ze in deze gevallen een voogd *ad hoc* aanstellen.

**160.** Artikel 388-2 van de Code civil bepaalt: "*Wanneer in een procedure de belangen van een minderjarige in conflict blijken te zijn met die van zijn wettelijke vertegenwoordigers, benoemt de voogdijrechter onder de voorwaarden van artikel 383 of, bij gebreke daarvan, de behandelende rechter een ad hoc-vertegenwoordiger om hem te vertegenwoordigen. In het kader van een procedure inzake opvoedingsondersteuning moet de overeenkomstig de eerste alinea van dit artikel benoemde ad hoc-vertegenwoordiger in voorkomend geval onafhankelijk zijn van de rechtspersoon of natuurlijke persoon aan wie de minderjarige is toevertrouwd*". Op grond van artikel 388-2 van de Code civil is het bijgevolg ook in Frankrijk mogelijk een *ad hoc*-vertegenwoordiger aan te wijzen die de belangen van het minderjarige kind kan behartigen in de procedures die hem of haar betreffen.<sup>310</sup>

#### 4.5.5. *Besluit*

**161.** De regelgeving omtrent de principiële procesonbekwaamheid van de minderjarige broers en zussen is in Frankrijk redelijk gelijklopend met die van België. Ook in het Franse nationale recht zijn er verschillende manieren waarop minderjarigen aan gerechtelijke procedures kunnen deelnemen. Het kind kan bijvoorbeeld deelnemen aan gerechtelijke procedures wanneer het gaat om beslissingen inzake naamswijziging en adoptie. Verder is er de mogelijkheid dat het minderjarige kind gehoord wordt in de procedure. Het horen van het minderjarige kind zorgt bijgevolg voor een wijze van deelneming aan de procedures die hem betreffen. Echter zal de minderjarige ook hier geen partij worden in het geding.<sup>311</sup> Tot slot is er nog steeds de wettelijke vertegenwoordiger die instaat voor het behartigen van de belangen van het minderjarige kind. Indien er sprake is van een belangenconflict zal de rechter een *ad hoc*-vertegenwoordiger aanstellen.

**162.** De discussie omtrent een volledige procesbekwaamheid is in Frankrijk bij de totstandkoming van artikel 371-5 van de Code civil niet gevoerd. In situaties zoals opgenomen in het artikel 371-5 van de Code civil wordt er in het Franse recht meer ingezet op het hoorrecht om het minderjarige kind enige zeggenschap te geven in de procedure. De vaststelling van het horen van het kind in de gerechtelijke procedure maakt het mogelijk om een nieuwe plaats van het kind in de procedure te erkennen. In de Franse rechtsleer wordt het vervolgens wenselijk bevonden om minderjarigen in procedures met betrekking tot artikel 371-5 van de Code civil systematisch te horen.<sup>312</sup>

---

<sup>310</sup> E. BAZIN, "De l'audition du mineur dans les procédures relatives à l'autorité parentale", *Gaz.Pal.* 2014, nr. 200, (9) 10.

<sup>311</sup> P. MURAT, *Droit de la famille, Audition du mineur*, Paris, Éditions Dalloz, 2020/2021, 1066.

<sup>312</sup> E. BERRY, "Le principe de non-séparation de la fratrie en droit français", *T.Fam.* 2021, afl. 10, (321) 325.

## 5. ALGEMENE CONCLUSIE

**163.** De vraag die aan het einde van dit onderzoek moet worden beantwoord is of de wet van 20 mei 2021 enige juridisch inhoudelijke meerwaarde kan bieden op het vlak van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen. Aan de hand van de subonderzoeksvragen is getracht te achterhalen wat de bijkomende juridisch inhoudelijke meerwaarde is van de wet van 20 mei 2021. Uit deze uiteenzetting is gebleken dat de verankering van broers en zussen in het Burgerlijk Wetboek voornamelijk wil voorzien in de instandhouding van de banden tussen broers en zussen.

### *I. Wie zijn broers en zussen in de zin van de wet van 20 mei 2021?*

**164.** De door de wijziging van artikel 375bis oud BW wordt voor het eerst uitdrukkelijk erkenning gegeven aan het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de wet. Uit bovenstaande analyse blijkt echter dat niet 'alle' broers en zussen op dezelfde wijze een recht op persoonlijk contact kunnen bekomen. Door de invoering van artikel 387sexiesdecies in het oud BW voorziet de wet van 20 mei 2021 namelijk in een uitbreiding van het begrip 'broers en zussen' binnen de wetgeving (*supra*, nrs. 34-36). Volgens het artikel kan gesproken worden van broers en zussen wanneer aangetoond is dat zij een bijzondere affectieve band hebben ontwikkeld en bovendien samen in eenzelfde gezin zijn opgevoed. Doel hierbij is dat rekening wordt gehouden met de veranderende gezinsvormen binnen de maatschappij en te zorgen voor een gelijkstelling tussen broers en/of zussen die minstens één gemeenschappelijke ouder hebben en broers en/of zussen die niet (meer) minstens één gemeenschappelijk ouder hebben, bijvoorbeeld stiefbroers -en zussen. Uit bovenstaande analyse blijkt echter dat de wetgever niet is geslaagd in zijn opzet.

Met de wijziging doorgevoerd in artikel 375bis oud BW voorzag de wetgever er namelijk in om broers en zussen, net als ouders en grootouders, een (principeel) recht op persoonlijk contact toe te kennen. Uit bovenstaande analyse blijkt dat broers en zussen in de zin van artikel 387sexiesdecies oud BW zich bijgevolg ook op het recht op persoonlijk contact, zoals bepaald in artikel 375bis oud BW, kunnen beroepen (*supra*, nrs. 53-55). Dit zou tot gevolg hebben dat broers en zussen vervat in artikel 387sexiesdecies oud BW aan bijkomende voorwaarden moeten voldoen alvorens zij zich kunnen beroepen op het recht op persoonlijk contact. De wetgever is slechts ten dele geslaagd in zijn doel om in een principeel contactrecht tussen broers en zussen te voorzien. Bijgevolg zou het dan ook wenselijk zijn dat op het vlak van het recht op persoonlijk contact duidelijk wordt omschreven om welke broers en zussen het gaat. Het is immers niet logisch dat bijvoorbeeld stiefbroers -en zussen bijkomend moeten aantonen dat zij in eenzelfde gezin zijn opgevoegd en beschikken over een bijzondere band.

**165.** Positief aan de invoering van 'op elke leeftijd' is dat het recht op persoonlijk contact ook betrekking heeft op situaties tussen minderjarige broers en zussen. Evenwel blijkt uit bovenstaand onderzoek dat het ook voor verwarring zorgt. Bij een letterlijke interpretatie van de wettekst zou aangenomen kunnen worden dat het eveneens van toepassing is op meerderjarige broers en zussen onderling. Hieromtrent zijn de meningen eerder verdeeld (*supra*, nrs. 56-58). Ook al werd dit door de wetgever niet gevisieerd, blijft het voorlopig nog open of het artikel zal worden toegepast op meerderjarige broers en zussen onderling.

*II. Kan het recht op persoonlijk contact worden geweigerd? Zo ja, in welke gevallen?*

**166.** Verder heeft deze masterscriptie aangetoond dat ook het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen kan worden geweigerd wanneer het niet in het belang is van het minderjarige kind. Echter is gebleken dat het aantonen van het belang van een minderjarige broer en/of zus een moeilijke toetsing is. Het gaat namelijk om een blanco-norm die door de rechter, geval per geval ingevuld moet worden. Afhankelijk van de subjectieve beoordeling van de familierechter zal het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen kunnen worden geweigerd in het belang van het kind. Doorgaans gebeurt de beoordeling door de rechter aan de hand van een deskundigenverslag of een maatschappelijk onderzoek. Uit bovenstaande analyse blijkt dat de weigering in het belang van de minderjarige met betrekking tot het recht op persoonlijk contact met broers en zussen weinig voorkomt. Echter zou hieromtrent een uitgebreide rechtspraak analyse moeten gebeuren om te bepalen of dit in de praktijk effectief het geval is.

*III. Op welke wijze wordt de uitoefening van het recht op persoonlijk contact georganiseerd?*

**167.** De uitoefening van het recht op persoonlijk contact kan gebeuren via zowel een rechtstreeks als onrechtstreeks contact. Op grond van de bijzondere omstandigheden van een specifieke situatie kan de familierechter aan de titularis van het recht toestaan om op geregelde tijdstippen via een bepaald communicatiemiddel contact te onderhouden. In de rechtsleer blijkt er onenigheid over het feit hoe dit georganiseerd moet worden (*supra*, nr. 86) Bepaalde auteurs geven een blijk van voorrang aan het rechtstreeks contact en zien het onrechtstreeks contact eerder als bijkomend. Andere auteurs zijn daarentegen van mening dat deze beide kunnen worden toegepast zonder voorrang te geven aan het één dan wel het ander. Met betrekking tot de modaliteiten wordt vastgesteld dat er geen consistentie bestaat in het vastleggen van de verdere modaliteiten wanneer de familierechter voorziet in een contactherstel via neutrale bezoekeruimtes (*supra*, nr.100). Tot slot kan worden geconcludeerd dat de toekomst zal moeten uitwijzen op welke manier de verdere uitoefening en organisatie van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen zal verlopen.

*IV. Kan de minderjarige zelf en zelfstandig in rechte optreden? Zo neen, op welke wijze kan het recht op persoonlijk contact worden afgewogen?*

**168.** Opgemerkt werd dat het recht op persoonlijk contact tussen minderjarige broers en zussen onderling slechts van symbolische aard was door het gebrek aan procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige. Het gaat immers om een subjectief recht op persoonlijk contact waardoor het minderjarige kind in principe het recht ook op andere wijze kan bekomen. Uit dit onderzoek is gebleken dat de minderjarige in uitzonderlijke gevallen zelf en zelfstandig kan optreden. In de rechtspraak is er uitzonderlijk voorzien in een procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige broer of zus waarbij het procespartij wordt in de procedure tot het recht op persoonlijk contact.

**169.** Verder kan de minderjarige broer of zus het recht op persoonlijk contact doen afgewogen op basis van het hoorrecht. Zo kan de minderjarige steeds op basis van artikel 1004/1 Ger.W. worden gehoord in procedures die hem aanbelangen. Echter blijkt dat deze wijze niet voor ieder kind de ideale oplossing is. De minderjarige kan namelijk pas gehoord worden door de rechter indien er al een geschil aanhangig is. Er moet bijgevolg al een procedure aanhangig zijn vooraleer de

minderjarige zicht kan beroepen op het hoorrecht. Bovendien heeft het hoorrecht niet tot gevolg dat de minderjarige procespartij wordt in het geding en is de rechter niet verplicht om met de wensen van het kind rekening te houden. Tot slot worden minderjarigen die jonger zijn dan twaalf jaar niet op de hoogte gesteld over hun recht om gehoord te worden door de rechter. Er zou meer op het hoorrecht ingezet moeten worden alvorens dit een gepaste wijze is voor ieder minderjarig kind.

**170.** Daarnaast is het ook mogelijk dat het openbaar ministerie een vordering instelt namens de minderjarige broer of zus. Echter blijkt in bovenstaand onderzoek dat er in de praktijk zeer weinig gebruik wordt gemaakt van dit recht. Op dit moment blijft deze wijze eerder een theoretische mogelijkheid, of hier in de toekomst eventueel meer zal worden op ingezet blijft echter de vraag. Uiteindelijk heeft ook de wettelijke vertegenwoordiger nog steeds de mogelijkheid om in hoofde van de minderjarige een vordering in te stellen. Wanneer er sprake is van een belangentegenstelling tussen de wettelijke vertegenwoordiger en het minderjarige kind zal er een aanstelling gebeuren van een voogd *ad hoc*. Echter blijkt dat het ter discussie staat of het initiatief voor de aanstelling van een voogd *ad hoc* van de minderjarige zelf kan uitgaan. Er kan worden vastgesteld dat voor iedere wijze nog bepaalde werkpunten zijn. Derhalve lijkt het aangewezen om de principiële procesbekwaamheid van de minderjarige in overweging te nemen. Of het gebrek aan procesbekwaamheid voor minderjarige broers en zussen tot gevolg heeft dat de nieuwe wetgeving slechts symbolisch is, zal eveneens moeten blijken uit de praktijk.

V. *Hoe wordt het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen vormgegeven in het Franse recht?*

**171.** Wanneer we vergelijken met Frankrijk valt het op dat in de Franse wetgeving nog maar weinig aandacht wordt besteed aan het verruimde begrip 'broers en zussen'. Echter kan worden vastgesteld dat ook stiefbroers -en zussen zich kunnen beroepen op artikel 371-5 van de Code civil (*supra*, nr. 70). In de rechtspraak blijkt dat rechters het artikel 371-5 van de Code civil eveneens toepassen op kinderen die broer en zus zijn ten gevolge van een vorige relatie mits zij samen zijn opgevoed. Deze uitbreiding door de rechtspraak heeft tot gevolg dat het toepassingsgebied ruimer is dan wat initieel de bedoeling was van de wetgever. Verder zou het een eerste stap in de goede richting zijn tot de erkenning van de nieuw samengestelde gezinnen in het Franse recht. Bijgevolg heeft de discussie omtrent het toepassingsgebied van de verruimde broers en zussen in Frankrijk niet plaatsgevonden.

In Frankrijk bestaat er bovendien geen discussie omtrent het toekennen van een principieel procesbekwaamheid in hoofde van de minderjarige. In procedures met betrekking tot het niet scheiden van broers en zussen en het recht op persoonlijk contact zet het Franse recht meer in op het hoorrecht om de minderjarige te betrekken in de procedure. Frankrijk wil er bijgevolg ook voor zorgen dat de minderjarige in procedures met betrekking tot artikel 371-5 van de Code civil systematisch gehoord wordt door de rechter.

VI. *Wat is de juridisch inhoudelijke meerwaarde van de wet van 20 mei 2021 op het vlak van het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen*

**172.** Tot slot kan kort geconcludeerd worden dat de wet in zekere zin een juridische meerwaarde biedt. Zo kent de wet, door de almaar vaker voorkomende nieuwe gezinsvormen, een ruime



omschrijving toe aan broers en zussen. Evenwel voorziet de wet specifiek in een recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen waarbij de (meeste) broers en zussen geen bijzondere affectieve band meer moeten aantonen. Bovendien staat nu ook vast dat het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen ook betrekking heeft op de situatie tussen minderjarige broers en zussen onderling. In hoeverre de wet van 20 mei 2021 een invloed zal hebben in de praktijk zal de verdere toekomst moeten uitwijzen.

## Bibliografie

### Wetgeving:

- *Internationaal*

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, *BS* 17 januari 1992, 805.

- *Europees*

Convention sur les relations personnelles concernant les enfants, Strasbourg, 15.V.2003.

Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, *BS* 19 augustus 1955, 5029.

- *Frankrijk*

Code Civil 21 maart 1804.

- *België*

(Oud) Burgerlijk Wetboek, 21 maart 1804. *BS* 3 september 1807, 1804032153.

Gerechtelijke wetboek, 10 oktober 1967. *BS* 31 oktober 1967, 1967101055.

Wet 13 april 1995 betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *BS* 24 mei 1995, 14484.

Wet 20 mei 2021 tot wijziging van het Oud Burgerlijk Wetboek betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *BS 9 juni 2021*, bl. 57506.

Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, 8 april 1965.

Wetsvoorstel (BEAUFAYS c.s.) betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, *Parl.St. Kamer 1994-95*, nr. 48-1430/1-5.

Wetsvoorstel (S. ROHONYI en F. DE SMET) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen, *Parl. St. Kamer 2019-20*, nr. 55-780/1-12.

### Rechtspraak:

- *Europees*

EHRM 10 juli 2003, Benhebba t. Frankrijk.

EHRM 15 juli 2003, Mokrani t. Frankrijk.

EHRM 17 februari 2009, Onur t. Verenigd Koninkrijk,

- *Frankrijk*

Caen 28 février 2008, RG no 07/ 00032.

Cass. (FR) 12 avril 2012, nr. 11-20.357.  
Civ. 1e, 10 mai 1977, *Bull. civ.*, I, 168.  
Civ. 1e, 19 novembre 2009, no 09- 68.179, *NP* (préc., v. ss nos 233.76, 233.77 et 233.171).  
Civ. 2 décembre 1982, *Bull. civ.*, I, 297.  
Cour d'appel Aix en Provence (6e chambre a civile k.) 18 décembre 2001, AR N° 01/07082.  
Montpellier 6 octobre 2009, nr. 08/04014  
Nîmes 6 avril 2005, RG no 04/ 05289, *JCP* 2005. IV. 3632.  
Paris 16 janvier 2014, n° 12/11911, *Dr. fam.* 2014. Comm. 182, noot C. NEIRINCK.  
Paris 7 mai 2003, n° 2002/03326, *Dr. fam.* 2003. Comm. 144, noot A. GOUTTENOIRE.  
Paris 7 mai 2003, n° 2002/05048.  
Rennes 27 mai 2014, nr. 13/023931.  
Rouen 25 juin 1981, *Gaz. Pal.*, 1981, somm. 304.

- *België*

Antwerpen (AF9 k.) 18 mei 2015.  
Antwerpen (Jk.) 18 januari 2001, nr. 2000/JR/44.  
Antwerpen 18 januari 2001, nr. 2000/JR/44, onuitg.  
Brussel (42e k.) 7 juni 2016, *T.Fam.* 2016, 195, noot L. FERMYN.  
Brussel (Jk.) 22 juli 2009, nr. 2008/JR/90.  
Brussel (Jk.) 7 mei 2004, 2003/JR/1, onuitg.  
Brussel (Jk.) 7 oktober 2004, *RTDF* 2005, 844-848.  
Brussel 18 februari 2005, *EJ* 2005, 42.  
Brussel 25 maart 1992, *RTDF* 1992, 138.  
Brussel 5 januari 2010, *RTDF* 2011, 41.  
Cass. 10 februari 2020, *T. Fam.* 2020, 198, noot P. SENAEEVE.  
Cass. 16 januari 2009, *T. Fam.* 2009, 91, noot R. VASSEUR.  
Cass. 25 januari 2021, AR C.17.0574.N.  
Cass. 9 december 1948, *Arr. Verbr.* 1948, 615.  
Famrb. Leuven (3B k.) 2 oktober 2019, RW 2020-21, 830, noot. L. HENDRIKX.  
Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 22 september, AR 16/2131/A, *TJK* 2017, afl. 3, 249-251.  
Gent (bureau voor rechtsbijstand) 19 december 2013, *T.Fam.* 2015, 115, noot A. VAN THIENEN.  
Gent (Jk.) 17 juni 2010, *TGK* 2011, 341.  
Gent (Jk.) 28 oktober 2002, *RABG* 2003, 946, noot F. DE BOCK.

GwH 19 juni 2019, nr. 99/2019, *T.Fam.* 2020, 14, noot P. CANNOOT.

Jeugdrb. Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483-486, noot A. HUYGENS.

Jeugdrb. Namen 22 oktober 2002, *J.dr.jeun.* 2004, 43, noot F. BOUCHAT.

Luik (21e k.) 11 december 2014, *RTDF* 2015, nr. 3, 638.

Luik 22 februari 1996, *JLMB* 1997, 527.

Rb. Brugge 13 januari 1969, *RW* 1968-69, 1138.

### Rechtsleer:

- *Frankrijk*

### **Boeken:**

BENABENT, A., *Droit de la famille, Issy-les-Moulineaux*, LGDJ, 2018, 575 p

BUFFELAN-LANORE, Y. en LARRIBAU-TERNEYRE, V., *Droit civil, Introduction, Biens, Personnes, Famille*, Paris, Editions Dalloz, 2013, 1104 p.

CLAUX, P.-J. en DAVID, S., *Droit et pratique du divorce*, Paris, Editions Dalloz, 2013, 134-151.

COURBE, P. en GOUTTENOIRE A., *Droit de la famille*, Paris, Editions Dalloz, 572 p.

GUINCHARD, S., en DEBARD, T., *Lexique des termes juridiques*, 28e éd., 2020, Dalloz, 1.100 p.

MURAT, P., *Droit de la famille*, Paris, Dalloz, 2020/2021, 2352 p.

### **Tijdschriften:**

AGBENOTO, K., "La fratrie", *Les Petites Affiches* 2022, nr. 01, 31-46.

BAZIN, E., "De l'audition du mineur dans les procédures relatives à l'autorité parentale", *Gaz.Pal.* 2014, nr. 200, 9-15.

BONNARD, J., "La garde du mineur et son sentiment personnel", *Rev. trim. dr. civ.*, 90 (1) janv. - mars, 1991, 49-67.

CHARPENTIER, S., "Maintien des liens entre frères et sœurs: réflexions sur le nouvel article 371-5 du Code civil." *RDSS* 1998, 19 - 20.

FAVART, E., "Designier les frères et sœurs: différences lexicales et sémantiques", *Informations sociales* 2012, nr.173, 8-11.

GOUTTENOIRE, A., "L'enfant dans les procédures judiciaires: un statut en devenir", *AJ fam.* 2003, 368-370.

HAUSER, J., "Fratries: de quelle fratrie s'agit-il?", *RTD civ.* 2003, 494.

MASSIP, J., "La loi du 30 décembre 1996 tendant à éviter la séparation des frères et sœurs", *Defrénois* 1997, nr. 36616, 897.

MURAT, P., "La loi du 30 décembre 1996 relative au maintien des liens entre frères et sœurs", *Dr.Fam.* 1997, 4 - 6.

PLAZY, J.M., "Droit de l'enfant et incapacité juridique de l'enfant", *Informations Sociales* 2007, afl.4, 28-37.

TARDY, V., "Les fraternités intrafamiliales et le droit", *Petites affiches* 1999, nr. 218, 7.

- België

### **Boeken:**

CASMAN, H., PAUWELS, J., SENA EVE, P., en HEYVAERT, A., (eds.), *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Commentaar bij art. 375bis BW dln., Mechelen, Kluwer, 2011, losbl.

CBR, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, De burgerlijke procesbekwaamheid van de minderjarige dln., Antwerpen, Intersentia, 2006, 341 p.

KESTEMONT, L., SCHOUKENS, P., HENDRICKX, K., en TERRY, E., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 143 p.

MALLIEN, M., (ed.), *Le contentieux judiciaire parental à propos de l'éducation de l'enfant*, Brussel, Larcier, 2016, 918 p.

MASSAGER, N., *Droit familial de l'enfance: filiation, autorité parentale, hébergement: nouvelles lois, nouvelles jurisprudences*, Brussel, Bruylant, 2009, 616 p.

MASSON, J.P., HIERNAX, G., GALLUS, N., en MASSAGER, N., *Droit des personnes et des familles: chronique de jurisprudence 1999- 2004*, Brussel, Larcier, 2006, 1303 p.

PUT, J., *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 744 p.

SENA EVE, P. en DECLERCK, C., *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 750 p.

SENA EVE, P., (ed.), *Handboek Familieprocesrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2<sup>e</sup> uitg. 2020, 1185 p.

SWENNEN, F., *Het personen-en familierecht. Een benadering in context*, Antwerpen, Intersentia, 7<sup>de</sup> uitg., 2021, 626 p.

VAN CROMBRUGGE, H., VANDENHOLE, W., en WILLEMS, J., *Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid? De opvoedingsbelofte in het licht van de rechten van de mens en de rechten van het kind*, Levana's terugkeer. De opvoedingsbelofte als installatie van de ouder als opvoeder, Brussel, Hoger instituut voor gezinswetenschappen vzw & Het Vlaams centrum voor het welzijn van kinderen en gezinnen, 2007, 136 p.

VAN DER MUSSELE, E., (ed.), *Jeugdadvocaat in Vlaanderen, België en Europa*, Mortsel, Larcier, 2016, 129 p.

VAN ROY, C., *De (on)deelbaarheid van het kind*, Mortsel, Intersentia, 2021, 311 p.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1.144 p.

VERSCHELDEN, G., *Tensions Between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage*, La tension entre filiation légale, biologique et sociale dans le droit de la filiation, Antwerpen, Intersentia, 2007, 391 p.

VERSCHELDEN, G., SWENNEN, F. en SENAËVE, P., *Ouders en kinderen*, Mortsel, Intersentia, 2013, 310 p.

WESTON, K., *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*, New York, Columbia Press, 1991, 288 p.

WUYTS, T., *Ouderlijk gezag*, Mortsel, Intersentia, 2013, 990 p.

### **Tijdschriften:**

ALOFS, E., en DE BUS, S., "Broers en zussen in het jeugdrecht", *T.Fam.* 2021, afl.10, 312-320.

BALLET, D., en WYLLEMAN, A., "Proceswaarborgen voor minderjarigen in procedures die hen aanbelangen", *RW* 1989-1990, 793-832.

BOONE, I., "Verblijfsregeling van broers en zussen na scheiding van de ouders", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 296-305.

BOONE, I., DECLERCK, C., VERTROMMEN, E., "Het WODC-rapport 'Kind in proces vanuit Belgisch perspectief'", *FJR* 2020, nr. 53, 1-12.

BOUCHAT, F., "Demander à avoir un droit aux relations personnelles avec ses demi-frères et sœurs" (noot onder jeugdrechtrb. Namen 22 oktober 2002), *JDJ* 2004, 44-50.

COUNE, M., "L'enfant et son avocat dans les procédures civiles", *JLMB* 2020, afl. 34, 1602-1613

DECLERCK, C., "Het recht op persoonlijk contact tussen broers en zussen in de zin van artikel 375bis oud BW", *T.Fam* 2021, afl. 10, 306-311.

DE MAEYER, E. en VERGAUWEN, C., "Een recht op persoonlijk contact voor derden: de notie 'bijzondere affectieve band' nader onderzocht" (noot onder Cass. 16 januari 2009), *RABG* 2009, afl. 12, 863-865.

DEMARS, S., "Les relations entre frères et sœurs au sein de la famille en droit civil", *TBBR* 2000, 74-94.

DE WOLF, A., 'Over de modaliteiten en de duur van het grootouderlijke omgangsrecht', *EJ* 2005, 38-41.

DUPAN, M., "Inzichten in het panelgesprek van de studienamiddag over broers en zussen van 22 oktober 2021", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 326-329.

DUPAN, M., "De ontstaansgeschiedenis van de wet van 20 mei 2021 betreffende de persoonlijke banden tussen broers en zussen", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 279 - 281.

DUPAN, M., "Juridische bescherming van de familiale band(en) tussen broer(s) en zus(sen). Commentaar bij de wet van 20 mei 2021", *TBBR* 2021, alf. 9, 458- 466.

HEPS, R., "Bescherming van de band tussen broers en zussen bij en na vaststelling van de verblijfsregeling" (noot onder Hof van Beroep te Brussel 12 mei 2009), *TBBR* 2010, alf. 6, 286-293.

HEPS, R., "Het recht van broers en zussen om niet van elkaar te worden gescheiden: een reeds bestaand recht?", *TJK* 2011, afl. 1, 24-34.

MASSCHELEIN, M.A., "Het hoorrecht van de minderjarige bij familiale geschillen", *NNK* 2015, nr. 3, 21-24.

MERCIER, S., "Espace-rencontre: service d'accompagnement de l'exercice du droit de visite", *Div.Act.* 1995, 4-6.

PÉREZ, F., "L'espace-rencontre comme lieu de (ré)affiliation et d'étayage parentaux : l'exemple d'un dispositif particulier, celui du point vert de saint-étienne", *Dialogue* 2009, vol.183, 109-118.

REUSENS, F., "Les espaces-rencontres: services de soutien à la parentalité" (noot onder Jeugdrb. Charleroi (14e k.) 19 maart 2007, *RTDF* 2007, 1218-1229

SWENNEN, F., "Alle Menschen werden Brüder. Broeder- en zuster onder artikel 8 EVRM", *T.Fam.* 2010, 1-12.

SWENNEN, F., "Wie zijn broers en zusters?", *T.Fam.* 2021, afl. 10, 292- 295.

V.FAM., "Naar een coherente rechtspositie van broers en zussen? Fundamentele bedenkingen bij wetsvoorstel nr. 55-780", *T.Fam.* 2021, nr. 3, 58-59.

VANOBERGEN, B., "Naar een (nog meer) kindvriendelijke justitie", *T.Fam.* 2018, 146-147.

VAN THIENEN, A., "Justice must also be enabled to be done" (noot), *T.Fam.* 2015, afl. 4, 116-125.

VASSEUR R., "Hof van Cassatie verduidelijkt draagwijdte 'bijzondere affectieve band' ex artikel 375bis BW" (noot onder Cass. 16 januari 2009), *T.Fam.* 2009, 94-96.

VASSEUR, R., "Overgrootouders: principieel of virtueel contactgerechtigden?" (noot onder Jeugdrb. Gent 28 november 2007), *T.Fam.* 2009, 79-80.

VERSCHELDEN, G., BROUWERS, S., BOONE, K., MARTENS, I., en VERSTRAETE, K., "Overzicht rechtspraak familierecht (2001-2006)", *TPR* 2007, 141-789.

VERVOORT, I., "De procespositie van minderjarigen: onbekwaam dus (on)beschermd?", *Jura Falc.* 1999-2000, 31-78.

#### Varia:

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3.1), UN Committee on the Rights of the Child, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14.

HOWE, N., "Les relations fraternelles et leur impact sur le développement des enfants", Ph.D. Department of Education and Centre for Research in Human Development, Concordia University, Canada, January 2015.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Jaarverslag 2017-2018. Hoe rekbaar is het kind?", November 2018, [https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag\\_krc\\_2017-2018\\_webversie\\_def.pdf](https://kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_krc_2017-2018_webversie_def.pdf), 103.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Standpunt van 22 februari 2021: wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen", Parl. St. Kamer nr. 55K780/001, 2.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, "Standpunt van 29 januari 2021: wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in verband met de persoonlijke banden tussen broers en zussen", Parl. St. Kamer nr. 55K780/001, 6.

ROMANS, S., "Eva (17) heeft haar halfbroer al vijf jaar niet gezien door echtscheiding", Het Laatste Nieuws, 27 oktober 2018, <https://www.hln.be/de-krant/eva-17-heeft-haar-halfbroer-al-vijf-jaar-niet-gezien-door-echtscheiding-via-youtube-probeer-ik-toch-zijn-grote-zus-te-blijven~a3954440/>.

Sénat, Rapport d'information n°388 de Mme Gisèle GAUTIER, fait au nom de la délégation aux droits des femmes, 13 juin 2006, nr. N°388, [https://www.senat.fr/rap/r05-388/r05-388\\_mono.html](https://www.senat.fr/rap/r05-388/r05-388_mono.html).

STATISTIEK VLAANDEREN, "Huishoudtypes", 8 juli 2021, <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/huishoudtypes>.

VANRENTERGHEM, A., "Broers en zussen krijgen recht om niet gescheiden te worden: "Sterk signaal, maar hier stopt het niet", VRT Nieuws, 28 april 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/04/28/broers-en-zussen-niet-scheiden/>.

X., "1 op 3 samengestelde gezinnen niet te vatten in officiële statistieken", 24 februari 2020, <https://www.departementwvg.be/nieuws/1-op-3-samengestelde-gezinnen-niet-te-vatten-offici%C3%ABle-statistieken>.

X., "Kritiek op wet die moet verhinderen dat broers en zussen worden gescheiden", De Morgen, 1 februari 2021, <https://www.demorgen.be/nieuws/kritiek-op-wet-die-moet-verhinderen-dat-broers-en-zussen-words-gescheiden~b2868e59/>.